

KRONIKA
ŽUPNIJE TRŽIČ

KRONIKA ŽUPNIJE TRŽIČ

*ob 150-letnici
posvečenja župne cerkve*

IZDAL ŽUPNIJSKI URAD TRŽIČ
OB NOVI MAŠI JANEZA ŠAVSA
IN ZLATI MAŠI EDMUNDA BÖHMA

TRŽIČ, JULIJ 1988

G

9 766 262,2 (met 12 (12/10) (001)
G 766

Di 214/1888

KAZALO

- 7 »ZGODOVINI ŽUPNIJE
TRŽIČ« ZA SREČNO POT
Franc Maček
- 9 MOJI TRŽIŠKI SPOMINI
Prof. Jože Gregorič
- 20 KRONIKA ŽUPNIJE
MARIJINEGA OZNANJENJA
Marija in Mihael Petek
- 21 Podružnica sv. Ane
pod Ljubeljem
- 31 Župnijska cerkev Marijinega
oznanjenja Tržič
- 85 Podružnica sv. Katarine
v Lomu pod Storžičem
- 97 Podružnica sv. Andreja v trgu
- 105 Podružnica sv. Jožefa
nad Tržičem
- 117 Podružnica sv. Jurija
nad Bistrico pri Tržiču
- 129 Kapelica sv. Janeza Krstnika
na Kofcah
- 132 Župniki po letu 1945
- 135 Kaplani, ki so službovali
v Tržiču od leta 1936 naprej
- 137 Zusammenfassung
- 140 Viri

»ZGODOVINI ŽUPNIJE TRŽIČ« ZA SREČNO POT

Vsaka župnija ima v sebi bogato zgodovino. Kako dragoceno je, če je vsaj nekaj tega bogastva zapisanega! Tržičani moramo biti zares hvaležni župniku Viktorju Kraglu. V »Zgodovinskih drobcih« je zbral bogastvo predragocenih podatkov, ki jih premore le malokatera župnija. Še sedaj, po petdesetih letih, ko je ta knjiga že popolnoma pošla, prihajajo k meni rojaki iz različnih evropskih dežel, po katerih so raztreseni, z željo, da bi si jo pridobili. Žal je že dolgo časa ni moč nikjer več dobiti. Zato pa smo se odločili, da bi ob 150. obletnici posvečenja župnijske cerkve kronološko podali zgodovinski pregled vseh Bogu posvečenih prostorov na področju naše župnije. Knjiga je zamišljena kot zgodovinski pregled najvažnejših posegov in vzdrževalnih del na cerkvenih objektih do današnjih dni.

Naša knjiga ne bi nikoli zagledala belega dne, če ne bi bilo v Tržiču pristnih rodoljubov, ki cenijo svoje korenine, ki so ponosni na bogato kulturo in versko dediščino svojih prednikov. Delo je sad dolgotrajnega dela, raziskovanja in študiranja najrazličnejših virov (seznam virov je knjigi priložen).

»Spodobi se in pravično je«, da bi ta knjiga našla svoj prostor v sleherni tržiški družini. Spominjala naj bi nas na naše župnijsko središče – »pri fari«, kjer sam Bog prebiva sredi svojega ljudstva. Kot župnik bi rad povedal, kar mi leži na srcu: tudi med verne občane že prodira miselnost, kakor da so naša župnijska središča preživele ustanove. Ta knjiga pa bi bila le zanimiv zgodovinski spomenik preteklosti. Zgodovina se ponavlja. Prijatelji dragi! Roko na srce in na naš zgodovinski spomin. Vprašajmo se, kje so naši predniki prejeli prvo šolo osnovnih civilizacijskih navad in spoznanj? V svojem duhovnem, kulturnem, družabnem in družbenem središču – »pri fari«! Kje so nedeljo za nedeljo prisluhnili lepo oblikovani materini besedi? Kje poslušali prvo blagoglasje urejenih glasov in zvokov? Kje so si ogledovali prve umetniške galerije podob in kipov, prvo arhitek-

turo, prvo koreografijo liturgičnih kostumov in gibov posvečenih bogoslužnih oseb? Kje so prejeli prvo vzgojo demokratičnega čutenja in mišljenja, »da vsi smo sinovi enega Očeta?« Kje prve posvetne demografske, statistične informacije? Kje prvič zagledali obraz svoje bodoče žene, moža? Kje pridobivali ali izgubljali svoja prijateljstva itd., itd., itd...

»Pri fari« so se naši preprosti predniki prvič zavedli svojega dostojanstva svobodne človekove osebnosti in iz nekultiviranih prebivalcev prostranih pašnikov, gozdov in planin je nastalo naše civilizirano slovensko ljudstvo: z ramo ob rami z drugimi evropskimi ljudstvi!

Zgodovina se pač ponavlja.

Prosim vas, vsaj v mislih se podpišite pod tem mojim iskreno prepričanim mnenjem!

Današnji človek je izgubil svoje notranje središče in je razklan, razdvojen, nezadovoljen. Vsesplošno duhovno, tudi kulturno obubožanje, razkroj vrednot na vseh življenjskih področjih, do začetkov samouničenja, pričuje, da smo padli v novo barbarstvo, tako, da se ga niti primerjati ne da s preproščino zdravega življenja otrok narave – naših nekultiviranih prednikov. Vprašujemo se, kaj nas bo rešilo, kdo nas bo potegnil iz tolikih močvar brezizhodnosti, ki nas privedejo lahko samo na pokopališče? Vedno več nas je, ki slišimo zgodovinske odmeve: »pri fari«. Tam, kjer prebiva Bog sredi svojega ljudstva!

Z upanjem, da se bo vedno večjemu številu prebivalcev naše lepe deželice pod Storžičem posvetilo v glavi, osvestilo v srcu to globoko zgodovinsko spoznanje, izdajamo to skromno, a dragoceno knjigo.

V Tržiču, na god župnijske patrone – praznik Gospodovega oznanjenja Mariji – 25. marca 1988.

Franc Maček, župnik

MOJI TRŽIŠKI SPOMINI

G

ad spomini so, ki piči!«
Mislim, da je te besede zapisal pesnik Alojz Gradnik. Najbrž so mu jih narekemale hude življenjske izkušnje. Meni je Bog dal drugačno naravo. Vse tegobe in grenkobe, ki mi jih je prineslo življenje ali so mi jih v svoji slabosti prizadeli ljudje, s katerimi sem se srečal, sem sproti pozabljal. Vse lepe, prijateljske, tovariške besede in dobrohotna dejanja, ki sem jih obilo doživel na svoji življenjski poti, pa sem zaklepal v zlato kamrico svojega spomina in jih tam skrbno hranim.

Od rojstnega doma v Kostelu ob Kolpi, preko težavnih, a lepih dijaških let v Kočevju in v ljubljanskem bogoslovju ter med študijem v Zagrebu, v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano in po župnijah, koder sem pastiroval, se mi je nabralo veliko dragocenih spominov, ki jih bom ponesel s seboj v večnost. Na svoji življenjski poti sem na deželi in v mestu srečal različne ljudi. V mnogih sem odkril nepričakovano lepe značaje, ljudi, ki so me razumeli in v katerih sem čutil veliko plemenitosti, pravega prijateljstva in krščanske ljubezni. Za te dobre ljudi, ob katerih se je hranil moj veder pogled na življenje in svet, bom Bogu vedno hvaležen.

Tudi v Trziču sem našel veliko dobrih in razumevajočih ljudi, ki so mi obilo dobrega storili in se mi zapisali v srce.

I.

Prvič me je pot pripeljala v Trzič o božičnih praznikih leta 1930. Takrat sem bil bogoslovec tretjega letnika, v četrtem letniku pa je bil Trzičan Pavel Slapar, s katerim so me vezale prijateljske vezi. Po njem sem izvedel za prošnjo tedanjega tržiškega župnika Antona Vovka, poznejšega ljubljanskega nadškofa, da bi rad dobil za nekaj dni kakega bogoslovca, ki bi mu prepisal matične župnijske knjige (krstno, poročno in mrliško). Prepise matičnih knjig pošiljajo župniki vsako leto škofijskemu ordinariatu, da se tam hranijo, če bi se v kakem župnišču po požaru ali drugi nesreči

uničile. Kako modra je ta naredba, se je pokazalo v času okupacije 1941–1945, ko so bile v marsikateri župniji uničene matične knjige. Porabil sem to priložnost in se ponudil, da grem v Tržič, hkrati pa sem želel поблиže spoznati ta del Gorenjske in njene ljudi. Tako sem čas od 20. do 25. decembra preživel v Tržiču. Takrat sem pisal dnevnik in po dnevnških zapisih povzemam tudi te spomine.

Župnik Anton Vovk je name takoj naredil najboljši vtis; takrat je bil najmlajši župnik v ljubljanski škofiji. Odkazal mi je čedno sobo v župnišču, v kateri pa sem samo prenočeval. Vsak dan dopoldne sva s Pavlom Slaparjem v pisarni pisala, štela in urejevala zapiske, popoldneve pa sva izkoristila za sprehode v tržiško okolico; snega je bilo malo, komaj je pokrtil zemljo. Odpravila sva se v Dolino, na Golnik, kjer je znano zdravilišče, in do cerkvice sv. Neže, ki je kovorska podružnica. Ob večerih pa sta me kaplana Mirko Bartol in Viktor Zakrajšek — tega sem poznal že iz semenišča — ki sta bila izredno prizadevna in delavna, vzela s seboj na kakšen sestanek ali društveno srečanje. Društveno življenje je bilo tedaj v Tržiču izredno razvito; za moj okus je bilo organizacij in krožkov kar preveč. Uspehi duhovniškega dela so se kazali v vsem verskem življenju, v obilni udeležbi pri delavniških mašah, v prejetanju sv. obhajila in pri molitvi rožnega venca. Posebno mi je ugajalo delo Vincencijeve konference, ki je pomagala ljudem v gmotnih stiskah, katerih tudi v tistih letih ni manjkalo. Tudi slovesna polnočnica je name naredila mogočen vtis.

Na božič popoldne sem se poslovil od prijaznih tržiških duhovnikov. Župnik Vovk mi je za slovo stisnil v roke lepo nagrado za opravljeno delo, povrhu pa mi je dal staro srebrno žepno uro, ko je videl, da sem brez ure. Tako se je končalo moje prvo srečanje s Tržičem. Tedaj pa niti v sanjah nisem slutil, da bom kdaj sam opravljal dušnopastirsko službo v mestu pod Kukovnico.

II.

Drugič sem samo mimogrede videl Tržič 20. maja 1931. Bogoslovci smo naredili majniški izlet na Gorenjsko. Z vlakom smo se odpeljali do Tržiča in si ogledali cerkev sv. Jurija nad Bistrico, ki je bila tedaj tržiška podružnica, kar je ostala vse do ustanovitve župnije Tržič–Bistrica. Ugajal mi je zlasti barvan leseni strop.* Freske, ki jih je zakrival strop, tedaj še niso bile odkrite. Od blizu smo si ogledali tudi razvaline Gutenberga ali Hudega gradu, kjer se je rodil prvi ljubljanski škof Žiga grof Lamberg (1463–1488). Ob pogledu na grajske razvaline obhajajo človeka različni občutki. Kdaj je ubogo tlačansko ljudstvo, naši predniki, zvelklo na kup toliko kamenja in na tako težko pristopne kraje!

Od sv. Jurija nas je po cesti »pod gorami« skoraj do samih Begunj pral dež, da nam je že zmanjkovalo dobre volje. Pri Begunjah smo si ogledali grad Kamen, ki je bil tudi last Lambergov in je mnogo bolje ohranjen kot

* Ta strop z letnico 1698 je sedaj v cerkvi sv. Jožefa v Tržiču.

Gutenberg. V drugi svetovni vojni je bil ta begunjski grad priča velikega trpljenja in smrti mnogih naših rodoljubov.

Obiskali smo rojstno hišo škofa dr. A. B. Jegliča in nekaj nas je odšlo k Sv. Petru nad Begunjami, kjer je čedna in zanimiva cerkev, polna gotskih fresk. Izpred cerkve se odpira prelep razgled po najlepšem delu Gorenjske. Videli smo Dosloviče, Finžgarjevo rojstno vas, in kraje, kjer se godi dejanje njegovih dram »Divji lovec« in »Naša kri«.

Prav tako smo videli Jalnove Rodine in gmajne z malinami, po katerih je pasel njegov ovčar Marko. V daljavi se je srebrilo Blejsko jezero. Na levi je pogled dosegel Šmarno goro in Sv. Jošta nad Kranjem, na desni pa sta se iz megle in dima prikazovala Dobrava in Jesenice. Planine so nam zakrivali nizki oblaki.

V Smokuču smo se ustavili pri hiši, kjer so naslikani »trije cesarji«, ki so si ob ljubljanskem kongresu 1821 tukaj dali podkovati konje, kakor pravi ljudsko izročilo. V cerkvico sv. Marka v Vrbi nismo mogli, ker je bila zaklenjena, zato pa smo si natančneje ogledali Prešernov rojstni dom, ki je rojstni dom tudi nadškofa Vovka. Mogočna kmečka hiša, ki se menda od Prešernovih časov ni dosti spremenila, je name naredila močan vtis. Tudi mimo rojstne hiše ljubljanskega škofa Janeza Zlatoustega Pogačarja v Vrbi smo šli, v Žirovnici pa na vlak, s katerim smo se vrnili v Ljubljano.

III.

Potem je naglo minilo deset let, v katerih sta svet in naša domovina doživela mnogo viharjev. Leta 1941 pa se je začela druga svetovna vojna, ki je vsakemu prinesla večji ali manjši delež trpljenja. Dne 28. aprila so v zavod sv. Stanislava nad Ljubljano prišli gestapovci in nam ukazali, naj v eni uri zapustimo zavod; drugi dan smo smeli tudi svoje knjige in druge osebne stvari vzeti s seboj. Odšel sem domov v Kostel, odkoder sem 9. maja prišel v Zagreb. Tam sem zopet prevzel dušno pastirstvo za zagrebške Slovence, ki sem ga opravljal že v času študija 1934–1939. Uredil sem vse potrebno z župnikom sv. Blaža (dr. Mijo Selec), kamor spada sv. Rok, in z nadškofijskim ordinariatom (Duhovni stol). Z datumom 21. maja sem dobil tudi dekret s kratko vsebino: »Ovime imenujem Vas dušobrižnikom za Slovence kod sv. Roka u Zagrebu te Vam podjeljujem potrebitu jurisdikciju. Alojzije, nadbiskup.« Tako sem huda in odločilna leta 1941–1945 prebil v Zagrebu. Predvsem sem veliko bral in se izpopolnjeval v svoji stroki, ker sem pričakoval, da bom po vojni lahko nadaljeval svoje delo na škofijski gimnaziji.

Toda prišlo je drugače.

V napetem pričakovanju, kdaj me pokličejo v Ljubljano, sta minila pomlad in poletje 1945, iz Ljubljane pa ni bilo glasu. Z Markom Miheličem, ki je študiral matematiko za škofijsko gimnazijo in s katerim sva skupaj stanovala, sva v četrtek, 20. septembra, obiskala kanonika Vovka, ki je kot

kapitularni vikar ljubljanske škofije sodeloval na konferenci jugoslovan-
skih škofov. Izrazil je potrebo, da se tudi midva vrneva v Slovenijo, ker
naju škofija nujno potrebuje. Ni upanja, da bi se obnovil pouk na škofijski
gimnaziji: zato pa naju bodo poslali v dušno pastirstvo, kjer duhovnikov
zelo primanjkuje.

V sredo, 3. oktobra, sva z Miheličem dobila naročilo ljubljanskega škofij-
skega ordinariata, naj pošljeva čimprej vsak svojo »karakteristiko«,
izdano od ljudske oblasti, da nama notranje ministrstvo dovoli iti na novo
službeno mesto. Karakteristiko sva oba dobila že pred enim tednom (z
datumom 26. sept. 1945, moja ima št. 6 441) in sva jo takoj v priporočen-
em pismu poslala v Ljubljano.

V torek, 23. oktobra, sem prejel od ljubljanskega škofijskega ordinariata
dekret za kateheta v Trziču na Gorenjskem. Zdaj je bilo konec negotovo-
sti.

V četrtek, 25. oktobra, sem v družbi nekaterih prijateljev naredil izlet na
Sljeme (Zagrebačka gora), ki je za Zagrebčane lepa in zelo priljubljena
izletna točka, na vrhu pa ima lepo Marijino kapelo. V času svojega bivanja
v Zagrebu sem jo tudi jaz večkrat obiskal. Tokrat sem se od nje poslovil
– najbrž za vselej.

V petek, 26. oktobra, sem se šel poslovit od nadškofa dr. Stepinca. Slovo
je bilo kratko in kar na hodniku nadškofijskega doma. Nadškof je bil
vidno utrujen, ker je ravno prihajal s seje konzistorija, ki je trajala do pol
dveh. Predstavil sem mu tudi kateheta Vladimira Globočnika, svojega
naslednika pri sv. Roku.

V nedeljo Kristusa Kralja, 28. oktobra, sem se dopoldne pri maši in popol-
dne pri večernicah poslovil od zagrebških Slovencev. Priznati moram, da
sem se med njimi dobro počutil, in poudariti, da so premnogi Slovenci, ki
jih je življenje pripeljalo v Zagreb, ohranili in celo poglobili svojo versko
in narodno zavest. Med njimi sem preživel celih devet let (1934–1939,
1941–1945), zato slovo ni bilo lahko. Olajšala nam ga je zavest dolžnosti
in upanje v nove čase.

V torek, 30. oktobra, sem se z brzovlakom, ki je imel dve uri zamude, od-
peljal v Ljubljano. Vagoni so bili tako polni, da sem moral stati od
Zagreba do Ljubljane. Užival pa sem ob pogledu na čudovite gozdove, ki
so žareli v jesenskih barvah, in spoznaval: Bog je vedno dober, narava je
vedno lepa, ljudje pa so...

Prenočil sem v Baragovem semenišču, tam maševal in dopoldne vse
potrebno uredil na ordinariatu. Okoli dveh popoldne sem prišel v Trzič,
kjer sem kaplana Lojzeta Avgušтина našel – v Koširjevi gostilni, ali po
domače pri Damulniku; župnišče in kaplanija sta bila namreč zasedena.
Dobil sem eno sobo v nadstropju gostilne in tam je bila nekaj let župnijska
pisarna ter moja jedilnica in spalnica. »Hvala Bogu, da vsaj v cerkvi niso

tako občutne posledice zadnjih štirih let! « sem si zapisal v dnevnik. Spominov na nekdanjo tržiško »zlato dobo« ni bilo mogoče obujati, ker me je takoj zasulo preobilno delo.

V četrtek je bil praznik Vseh svetnikov. Imel sem dve maši in tri pridige, obilo spovedovanja, pogreb in obrede za rajne na pokopališču. Z veliko udeležbo pri obredih so ljudje name naredili zelo dober vtis.

V petek, na dan Vseh vernih rajnih, je bilo prav tako precej dela in sem zjutraj prebil v cerkvi od petih do devetih. Kaplan se je odpeljal v sosednjo župnijo Lom, ki jo tudi soupravljam; tako mora v Lom vsako nedeljo in praznik eden izmed naju, da tam opravi sv. mašo. Popoldne sem šel v Puterhof, z vozom seveda. To je bila prijetna pot: sončen jesenski dan, gozdovi v prečudovitih barvah, ki jih premore samo umetnik Jesen, macesni rumeni kakor breze, šumeča srebrnozelená Bistrica in divje romantična narava, zlasti v Čereh. Tako ima duhovnik poleg svoje odgovorne in naporne službe tudi mnogo lepih doživljajev. Pokopališče je zelo lepo urejeno, posuto s peskom iz Bistrice, grobovi pa vsi v cvetju in lučkah.

Torek, 6. novembra. Danes sem začel z veroukom v osnovni šoli. V gimnaziji sem bil včeraj, toda ker je ravnatelj Kožar zaradi bolezni odsoten, nisem mogel nič urediti. Z upraviteljem osnovne šole Mirkom Brejcem se nekoliko poznam od prej, ko je njegov brat Jože študiral v škofovih zavodih in sem bil njegov prefekt. Prevzel sem šesti in oba peta razreda (a in b). Pri današnjem pouku so se učenci lepo vedli. Znanja sicer nimajo mnogo, saj so bili štiri leta brez verskega pouka, disciplina pa ni slaba, kot se nekateri pritožujejo. Učenke v petem b razredu so bile zgledno mirne in pazljive.

Nedelja, 11. novembra – Martinova nedelja. Danes sem od blizu spoznal novo področje svojega duhovniškega dela: imel sem deseto mašo v Lomu nad Tržičem, ki je bil do 1911 tržiška podružnica. Lom me nekoliko spominja na Sv. Križ nad Jesenicami. Sneg je sipal kot iz vreče, ko me je čvrst konjič vlekel po strmem klancu proti Lomu. Škoda, da je megla zastrla ves razgled po okoliških hribih. Kljub temu mi je Lom zelo ugajal, gorska pokrajina in ljudje. Farani so videti zdravi in imajo svojo kmečko modrost, ki je plod stoletnih človeških izkušenj. Cerkev je lepa, posebno lepi in zanimivi so baročni zlati oltarji z angelskimi glavicami. Cvetje na oltarju je bilo po mojem okusu, vse ene barve, same bele krizanteme. Kako prijetno mora biti v Lomu šele poleti!

Nedelja, 25. novembra. Današnji dan je bil sicer lep, pa tudi zelo utrudljiv. Ker je kaplan Lojze nekaj bolehen, sem opravil šesto mašo v Tržiču in pridigal tudi pri osmi maši, nato pa sem imel žegnanjsko opravilo v Lomu – župnijska zavetnica je sv. Katarina. To je za Lomljane prva cerkvena slovesnost po vojni, zato so se nanjo skrbno in z veseljem pripravili. Pred odhodom v Lom sem imel doma pogreb, po vrnitvi iz Loma pa zopet. Kaplan je poleg osme in desete maše krstil tudi troje otrok. V Lomu

sem šel po maši previdet nekega starčka, poleg tega so se priglašali naročniki »Oznanila« in Mohorjeve družbe, ki se je zopet prebudila k življenju. Po vrhu vsega tega pa še poroka!

Petek, 30. novembra. Sveti Andrej, apostol in mučenec. V Trziču je majhna podružna cerkev na najlepšem prostoru, sredi mesta. Danes, žal, ta prostor ni najbolj primeren za cerkev, ker se ob njem stikata dve cesti ter je preveč hrupa in ropota. Za cerkev skrbi Marenkova Polda, zelo resna stara gospodična, zagovornica starih časov in navad, ki jo pozna ves Trzič.

Dopoldne je bilo kar veliko dela: zjutraj previdevanje bolnikov, potem tri ure šole, ob pol enajstih maša pri sv. Andreju in slednjič še pogreb. Popoldne je bilo bolj mirno. Dan pa je bil izredno lep, sončen, čeprav sonce nima več dosti moči, saj smo blizu božiča.

Sveti Andrej, ki se oklepaš križa, prosi za nas, da se tudi mi ne bi bali Gospodovega križa, brez katerega ni paradiza!

Torek, 3. decembra. Zopet sem bil v Lomu, kjer sem opravil slovesno sedmino. Po zajtrku smo si s ključarjema ogledali cerkvene klopi, ki jih hočejo zamenjati z novimi. Les imajo že pripravljen. Ogledali smo tudi župnišče, ki je v zadnji vojni postalo žrtev plamenov. Treba ga bo čimprej vsaj za silo popraviti, da se ne bo delala še večja škoda.

Dopoldne sem imel verouk v dveh višjih oddelkih, popoldne pa v dveh nižjih; sicer pa verouk v Lomu poučuje kaplan Lojze. Lomski otroci so v šoli še bolj mirni kot tržiški, zato jim je pravi užitek govoriti o Jezusovi ljubezni do nas. Pri verouku sem se živo spomnil nekdanje šole v Kostelu, ki sem jo sam obiskoval pred tridesetimi leti. Tudi k nam je prihajal nekaj časa župnik iz Banje loke, potem pa kaplan od Fare in nam razlagal krščanske resnice in zapovedi. O zlati časi, kako daleč ste že!

Sreda, 5. decembra. Danes sem bil prvič v šoli pri Sv. Ani nad Trzičem (Podljubelj). Videl sem nove in lepe predele tržiške župnije in spoznal nekaj ljudi. V šoli sem imel podobno občutje kot v Lomu, samo da je tukaj več otrok in jih je zato težje spraviti v en razred. Kosilo so mi pripravili v gostilni pri Ankeletovih.

Ponedeljek, 24. decembra. Dan pred božičem. Spomnil sem se, da sem nekoč že bil v Trziču o božičnih praznikih. Kje so tisti časi!... Čudovit zimski dan. Zeleni temni gozdovi počivajo in tiho dihajo v zimskem snu. Ni še snežnobeke odeje, samo vrh Begunjščice se blešči v belini, odet z novim snegom kakor s hermelinom. Jasno nebo je razpeto nad to trpečo zemljo, sonce pa sije s ščemečo svetlobo. Bistrica poskakuje od skale do skale in šumlja svojo pesem, njeni valovi pa hitijo od slapa do slapa in se nikdar več ne bodo vrnili... Tako vse hiti v večnost, k Njemu, ki nima ne začetka ne konca, da se odpočije v njegovem naročju. Tudi mi ga pričakujemo v teh dneh. Hvala ti, Gospod, za prostor, na katerem živim. Naj tudi težavna pot naših bridkih dni vodi k Tebi, v Tvoje naročje! Pridi,

Odrešenik!

Sveti Štefan, 26. decembra. Včerajšnji praznik božjega rojstva, moj drugi božič v Tržiču. Doživel in preživel sem ga močno drugače kot pred petnajstimi leti. Minil je srečno. Polnočnica je bila slovesna in vsem zelo lepa; segla je v srce. Vreme pa ni bilo najlepše. Že pred poldnevom se je nebo pooblačilo, popoldne pa je iz nizkih oblakov začelo pršeti. Danes je še vedno južno in vetrovno vreme. Včasih se prikaže sonce, pa ga oblaki kmalu zagrnejo. Celo sinico sem slišal dopoldne, ko ji je sončni žarek izvabil pesmico iz grla. Okno sem imel ves dan odprto.

Torek, 31. decembra. V Tržiču sem dočkal zadnji dan letošnjega leta, ki sem ga začel še v Zagrebu. Mnogo smo doživeli in pretrpeli v tem letu, vendar nas je božja previdnost srečno pripeljala do zadnje postaje. Če bi sedaj hotel narediti obračun čez leto, od katerega se poslavljamo, bi moral reči: hvala troedinemu Bogu za vse! Prebili smo bombardiranja v Zagrebu, doživeli osvoboditev naše izmučene domovine in trpečega naroda. V juniju sem v Ljubljani prestal operacijo. Zapustil sem Zagreb z dragim sv. Rokom, ki nas je družil in varoval med vojsko. Poslovil sem se od ljubih zagrebških Rokovcev in začel svoje delo v Tržiču. Danes je ravno dva meseca, kar sem prišel semkaj. Tudi v novem letu, ki ga začenjamo jutri, bo vse naše upanje v Bogu, dobrem Očetu, ki uravnava našo usodo in vodi naše korake.

IV.

Tukaj se moji spominski zapisi končajo. Pisal sem jih namreč kar na prazne strani Bogoslužnega koledarja. Takrat smo Bogoslužni koledar imenovali direktorij (Directorium liturgicum) in je bil tiskan v latinščini, kakor smo tudi maševali in brevir molili v latinščini. Za leto 1946 smo Bogoslužni koledar dobili na posameznih listih in za pisanje ni bilo nič prostora. Danes mi je žal, da si nisem vsaj važnejših doživljajev zapisal v kak zvezek. Zato bom mogel svoje nadaljnje spomine podati le v splošnih obri-sih.

Kljub nemajhnim težavam tistih povojnih dni so tedni in meseci v delu hitro minevali. Prevzel sem še verouk na šoli v Dolini, kamor sem rad hodil. Pot ob Tržiški Bistrici je romantično lepa, med prijaznimi in naravnimi Dolinci pa sem se počutil kakor doma. Pouk sem imel dopoldne in popoldne, na kosilo pa so me povabili k Lenartovim ali k Ukčevim ali k Suštarjevim. Ker smo obedovali skupaj, smo se med kosilom in po kosilu odkrito pogovorili še marsikaj potrebnega in koristnega. To so bili moji pastoralni družinski obiski, ob katerih sem spoznaval posamezne družine ter njihovo duhovno in gmotno stanje. Vse to se je poglobljalo z obiski bolnikov, katerim sem pred božičnimi in velikonočnimi prazniki prinašal sveto Rešnje telo.

Podobno je bilo v Lomu, pri Sv. Ani in v Bistrici, kamor so me vabili ob žegnanjih, ob porokah in krstih. Mislim, da tudi takšna srečanja niso brez

pomena, saj dokazujejo, da hočejo ljudje imeti duhovnika v svoji sredi ob veselih in žalostnih, ob radostnih in bridkih trenutkih. To je znamenje lepega prijateljstva in zaupanja. S svojo navzočnostjo, s svojim vedenjem in s svojo besedo duhovnik lahko pomaga, da pomembna družinska slavja dobijo pravo, duhovno vsebino.

V mojem času je bil Tržič precej drugačen, kot je sedaj. Bilo je predvsem več domačinov, pristnih Tržičanov, ki so ohranili mnogo zanimivih in prijetnih značilnosti, katere so se izoblikovale v stoletjih. Bili so delavci, pridni in pošteni, ob nedeljah in praznikih, ki so jih radi obhajali, pa tudi prijetni družabniki in veseljaki, nekateri tudi pogumni planinci. Jaz sem bil samo enkrat na Storžiču, enkrat na Begunjsčici in nekajkrat na Kofcah. Sem pač Dolenjec in sem rajši gledal iz doline na planine, kakor da bi s planin gledal v dolino.

Zgodovinske, cerkvene, umetnostne in narodopisne znamenitosti tržiške župnije je z veliko pridnostjo o pravem času zbral in rešil pozabe tržiški rojak Viktor Kragl v knjigi »Zgodovinski drobci župnije Tržič«. Obširna knjiga z dragocenim gradivom je izšla ob stoletnici (1936) posvetitve tržiške župnijske cerkve. To knjigo vedno z veseljem vzamem v roke.

Med Lomljani, Dolinci, Šentančani in Bistričani je bilo nekaj trdnih kmetov, ki so živeli od svojega posestva, predvsem od živinoreje in gozda. Bili so pa tudi manjši kmetje ali kajzarji, ki so si poiskali zaslužka v tržiških tovarnah ali pri gozdnem podjetju. Danes je seveda vedno manj kmetov in vedno več delavcev in različnih uslužbencev.

V.

Romanje iz Zagreba na Brezje. Med zadnjo vojno smo se nekateri Rokovci v Zagrebu zaobljubili, da poromamo peš iz Zagreba na Brezje k Mariji Pomagaj, če bomo vojno z okupacijo srečno preživeli. To zaobljubo smo izpolnili avgusta 1946. Iz Tržiča sem se odpeljal v Zagreb, kjer smo se zbrali romarji pri sv. Roku k maši. Po maši smo 5. avgusta obloženi s težkimi nahrbtniki krenili na pot; takrat postrežba v naših podeželskih gostilnah ni bila na taki višini, kot je danes, marsičesa pa je tudi primanjkovalo.

Prvi dan smo prišli do Dobove in tam prenočili. Tam smo odložili polovico svoje prtljage, ker smo spoznali, da smo si preveč naložili in da s takimi bremenami ne bomo zmogli dolge poti. Naslednje postaje smo naredili v Boštanju ob Savi, v Izlakah in v Mostah pri Komendi. Vsak dan smo imeli sv. mašo, po poti pa smo molili rožni venec in peli. Ljudje, ki smo jih srečevali, nam niso mogli verjeti, ko smo povedali, da romamo na Brezje. Šele ko smo jim razložili vzrok in namen svojega potovanja, so umolknili in se zamislili.

Po petih dneh naporene hoje smo 9. avgusta proti večeru srečno priromali na Brezje. V skupini nas je bilo dvanajst, na Brezjah pa nas je že čakalo

nekaj romaric, ki se niso upale na pot in so se iz Zagreba pripeljale z vlakom. Prehodili smo okoli 180 km in smo bili seveda pošteno utrujeni; toda vsi smo bili izredno razpoloženi in zadovoljni. To je bilo najtežje, a obenem najlepše romanje v mojem življenju. Po poti nas je sicer žgalo avgustovsko sonce, toda videli smo mnogo prelepih slovenskih krajev in vasi, ki bi jih sicer nikoli ne videli. Nato smo se zagrebški romarji še nekaj let v začetku avgusta zbrali na Brezjah, pa tudi s Tržičani sem nekajkrat poromal k Mariji Pomagaj. Brezjanska Mati božja ima posebno mesto v srcu vernega Slovenca in verne Slovenke.

VI.

Birma v Tržiču in v Lomu. Za prvo sv. obhajilo in za sv. birmo mora duhovnik pripraviti mladino. Prvo sv. obhajilo je vsako leto, sv. birma pa v določenih presledkih. Čim večja je župnija, tem več je dela in priprav, zlasti z birmo, ko škof pregleda vse poslovanje in versko stanje v župniji.

V Tržiču sem doživel dve birmi. Prva je bila 1. junija 1947. S kaplanom Lojzetom Avguštinom sva po najboljših močeh pripravila birmance, ki jih je bilo 579. Birmal je škof Anton Vovk, nekdanji tržiški župnik. V cerkvi je bilo lepo in slovesno, kosilo pa so nam pripravili v Lomu pri Jožovcu, ker v Tržiču duhovnika nisva imela svojega gospodinjstva. Popoldne je bilo birmanje tudi v Lomu.

Druga birma je bila 28. junija 1953. Birmancev je bilo 497, birmal pa je zopet škof Vovk. Tokrat smo kosilo pripravili v kaplaniji, kjer sem imel pisarno in spalnico; v župnišču so bile tri stranke.

VII.

Pogreb župnika Viktorja Kragla. V. Kragl se je rodil v Tržiču 15. oktobra 1883. Njegov oče Jožef je v Tržiču učiteljeval, doma pa je bil v Tolminu. Mašniško posvečenje je V. Kragl prejel 14. julija 1908, njegovo prvo kaplansko mesto je bilo pri Fari v Kostelu. Umrli je kot upokojen župnik v Jurjevici pri Ribnici 28. decembra 1951, pokopan pa je bil 31. decembra v Tržiču. Pogrebni obred z mašo je opravil škof A. Vovk, ki je v cerkvi lepo orisal Kraglovo življenjsko pot in duhovniško delo.

Ob odprtem grobu sem se tudi jaz poslovil od pokojnika. Med svojimi orumenelimi listi sem našel svoj govor, ki ga tukaj priobčujem.

Prečastiti gospod župnik!

Nikoli nisem mislil, da me bo doletela dolžnost, da se od Vas poslovim v imenu tržiške župnije, v imenu župnije Fara v Kostelu in v svojem lastnem imenu.

V imenu tržiške župnije, kjer Vas je vsemogočni Stvarnik poklical v življenje in kjer sedaj Vaše od dela in boleznimi utrujeno telo polagamo k počitku ob strani Vaših staršev, se Vam zahvalim za vso ljubezen, ki ste jo vse svoje žive dni izkazovali svoji rojstni župniji. To ljubezen dokazuje

Vaše zanimanje za življenje in razvoj Tržiča do današnjega dne, pa tudi zanimanje za preteklost tržiške župnije ter za dejanje in nehanje naših prednikov. Iz te ljubezni je nastalo veliko Vaših lepih člankov in pa ona obširna knjiga, s katero ste ob stoletnici posvetitve sedanje župnijske cerkve sebi in Tržiču postavili najlepši spomenik.

V imenu župnije Fara v Kostelu se Vam zahvalim, ker je bil tam kraj Vašega prvega službovanja in ker ste Kostel in Kostelce vzljubili, kakor po navadi duhovnik vzljubi svojo prvo župnijo. Tudi Vas imajo starejši Kostelci še v najlepšem spominu in so Vam hvaležni za vse, kar ste lepega in plemenitega vsejali v njihova srca.

In nazadnje se Vam moram zahvaliti še v svojem lastnem imenu. Vi ste mi namreč kot kaplan moje rojstne župnije posredovali od Boga veliko milost, ko ste mi podelili zakrament sv. krsta. Gotovo niste tistega 28. novembra 1908 popoldne niti slutili, da bo ta deček od Kolpe kdaj opravljal dušnopastirsko službo v Tržiču. Zato mi je konec oktobra 1945, ko me je prevzvišeni gospod škof poslal v Tržič, prišlo na misel: zdaj imaš priložnost povrniti tržiški župniji, kar je ona dala prifarski župniji, ko ste Vi delovali v Kostelu. Ali niso res skrivnostni in lepi božji načrti?

Sedaj ste se, gospod župnik, po več kot štiridesetih letih zopet vrnili v svoj dragi Tržič, sedaj ste zopet doma, pri svojih ljubih starših. Odpočijte se v družbi svojih najdražjih, Vaša duša pa naj za veliko delo prejme tudi veliko plačilo. In ne pozabite na nas, prosite za nas, da bi se nekoč vsi sešli pri presvetem Srcu našega Dobrega pastirja, ki ste ga tako ljubili in mu zvesto služili. Počivajte v miru!

VIII.

V času mojega delovanja v Tržiču so se zvrstili trije kaplani: Lojzeta Avgušтина sem 1945 našel že v Tržiču in najdlje sva živela skupaj. Za njim je prišel France Gačnik, ki se je že v Tržiču bavil z glasbo in petjem. Za njim pa Ignacij Kreslin, ki je prišel iz Kolumbije. Z vsemi smo se dobro razumeli in nikoli ni prišlo do kakih večjih nesoglasij, čeprav je bil vsak značaj svoje vrste. Nosili smo vsak svoje breme in drug drugemu pomagali ter se dopolnjevali.

Velike težave smo imeli, ker zaradi pomanjkanja prostora nismo mogli urediti lastnega gospodinjstva. Zajtrk in večerjo nam je z materinsko ljubeznijo pripravljala in prinašala dobra Slaparjeva mama, kosilo pa sva v začetku imela pri sestrah, ki so stanovale v Zgornjem koncu pri Pelarju. Ko se to nekaterim ni zdelo več pravilno, so nam nosili kosilo iz menze, iz Globočnikove in pozneje iz Babičeve gostilne. Tako je ostalo tudi potem, ko sem po nekaj letih vendarle dobil v kaplaniji prostor za pisarno in spalnico, kaplan pa sobo v župnišču.

Vsaka pesem se izpoje, kratka prej, dolga pa pozneje. Tako se je tudi v meni porodila želja, da bi v drugačnih zunanjih okoliščinah in med dru-

gimi ljudmi nadaljeval svoje duhovniško delo.

Sredi julija 1954 sem se udeležil duhovnih vaj v ljubljanskem semenišču in po duhovnih vajah sem se oglašil pri škofu Vovku. Izrazil sem mu svojo željo, da bi zamenjal Tržič s kakšno drugo župnijo. Bil je pripravljen, da mi ustreže in predlagal Krko na Dolenjskem. Tam je župnikoval msgr. Viktor Zakrajšek, nekdanji tržiški kaplan, ki je Vovku izrazil željo, da bi zopet prišel v Tržič. Škof mi je predložil, naj si ogledam Krko, in če mi bo ugajala, lahko zamenjava z Zakrajškom. Krka me je takoj zamikala, ker je v njeni bližini Jurčičeva Muljava, kjer je takrat opravljal dušno pastirstvo upokojeni župnik in pisatelj Pavel Perko, pa tudi slavni stiški samostan ni daleč. Nisem šel na ogleda na Krko, pač pa je že čez nekaj dni prišel v Tržič Zakrajšek, ki mu je gospodinjala sestra. Razkazal in razložil sem mu tržiške razmere in pristal je na to, da pride v Tržič. Svojo odločitev sva sporočila škofu in kmalu dobila vsak svoj dekret. V cerkvi sem se poslovil od Tržičanov in Lomljanov in se v zaupanju v božjo pomoč preselil na Krko. Misli in čustev, ki navdajajo človeka ob slovesu, ne bom opisoval. Nekaj svojih spominov na Tržič in na tržiške in lomske farane sem potem opisal v Mohorjevem koledarju 1955, 53–62, in 1956, 88–93.

Sklep. Ko se človek ozira nazaj in obuja spomine na pretekle dni, se mu v duši oglašajo domotožje po dobrih ljudeh, ki jih je srečal na življenjski poti, pa so že odšli v večnost. Žal mu je, da ni v večji meri izčrpal vseh polnosti in lepote, ki mu jih je dobri Bog tako radodarno dajal na razpolago. Vedno imamo boleč občutek, da smo nekaj lepega, nekaj najlepšega pozabili povedati dragemu človeku, s katerim smo se srečali. Morda je na to mislil pesnik Gradnik, ko je zapisal tiste besede, ki sem jih postavil na čelo svojih spominov.

Življenje je zares skrivnost, prevelika, da bi jo mogli v celoti doumeti. Podobni smo otroku, ki iz bistrega studenca zajema vodo s kanglico: zajame nekaj prgišč, vse drugo obilje vode pa teče naprej. Tako nam ostane le upanje, da se bomo v večnosti v božji luči zopet srečali z vsemi nekdanjimi znanci in prijatelji ter v božjem razsvetljenju doživeli in dojeli vso neminljivo Dobroto in Lepoto.

Jože Gregorič

KRONIKA **Ž**UPNIJE **M**ARIJINEGA **O**ZNANJENJA

Marija in Mihael Petek

PODRUŽNICA SV. ANE POD LJUBELJEM .

C

ez Ljubelj je že v prazgodovini vodila tovorniška pot. Le-ta je v rimski dobi povezovala Emono (Ljubljano) z Gosposvetskim poljem. Pot so uporabljali tudi v srednjem veku. Takrat so Gorenjsko še pokrivali razsežni gozdovi, plodne zemlje je bilo malo, bila je tudi redko naseljena. Iz darovnice koroške Heme Trebanjske stiškemu samostanu leta 1152 domnevamo, da je predel južno od Ljubelja nekdanj sodil pod župnijo sv. Zena v Kapli ob Dravi. Ta župnija naj bi se razvila iz lastniške cerkve grofov Andechsov. Prehod čez Ljubelj je bil združen z nevarnostmi zaradi vzpona, zime in roparjev.

Na bolje se je obrnilo šele ob 13. stol., ko so cistercijani prevzeli vzdrževanje gostišč in poti čez Ljubelj. Cistercijani ali beli menihi so v Stični na Dolenjskem postavili leta 1136 samostan. Ščasoma so postali najuglednejši red v deželi Kranjski, samostan pa važno cerkveno in upravno središče z zvezami v trgovini in prometu. Enak samostan belih menihov je bil ustanovljen 1142 v Vetrinju na Koroškem. Koroški vojvode in gospodje Kranjske Spanheimi, ki so skrbeli za pot čez Ljubelj, so to prometno zvezo med obema deželama hoteli poživiti. Zato so grofje Andechsi 1239 podelili Vetrinjskemu samostanu cerkev sv. Lenarta na Malem Ljubelju na koroški strani. Od takrat so tam vetrinjski cistercijani vzdrževali cesto in dvoje gostišč, kjer so brezplačno sprejemali revne potnike in tovarnike.

Podobno gostišče je dal napraviti koroški vojvoda Bernard Spanheim tudi na kranjski strani Ljubelja (stalo je v bližini današnje cerkvice sv. Ane). Da bi se tovarni promet lažje odvijal, je bilo v bližini naseljenih nekaj obrtnikov, ki so skrbeli za razna popravila pri tovorjenju. Tako je že kmalu nastala pri Lajbu majhna naselbina, imenovana Forum Lubellinum ali po naše trg Ljubelj. Malo pred letom 1261 je s pristankom svojega moža Ulrika Spanheima Neža, hči Otona III. Andeškega, iz svoje dote podelila stiškemu samostanu »trg na Ljubelju«. Iz Puzzeljeve kronike stiškega samostana izvemo, da je 1261 vojvoda Ulrik III. Spanheim dal stiškemu

Podružnična
cerkev sv. Ana
pod
Ljubeljem,
v ospredju
slojno
znamenje

*Die
Tochterkirche
der hl. Anna
unter Ljubelj*

samostanu v varstvo posest trg pod Ljubeljem, kakor tudi pravico do uporabe gozda in lova za samostanske ljudi, ki naj za to naprej skrbe za pota in gostišče. V ta namen je samostan dobil leta 1268 od istega vojvode še novinsko desetino od živine ob vznožju hriba imenovanega Ljubelj.

Ob gostišču so stiški menihi najbrž postavili gotsko kapelo, posvečeno sv. Ani – priprošnjici za srečno potovanje. Med letoma 1268 in 1320 je ta

kraj doletela huda ujma. Zaradi potresa in velike vode se je porušil del Košute in stari Ljubeljski trg je zasul plaz.

Naselje je izginilo, del prebivalcev se je zatekel v dolino k sotočju dveh rek, se tam nastanil in poimenoval to naselje Novi trg ali Tržič, po nemško Neymarckhtl. V dokumentu je v latinščini naselje poimenovano Oppidum novum. To ime zasledimo leta 1320.

V dolini ob potoku Mošeniku je čez čas ponovno zraslo malo razloženo naselje z imenom Sv. Ana (Šentana), danes Podljubelj, po pobočjih nad dolino pa so nastale samotne kmetije. V 16. stol. je na Lajbu, kjer so kopali živosrebrno rudo, nastalo rudarsko središče.

V začetku 16. stol. je bila ljubeljska pot izročena v oskrbovanje na severni strani koroškim, na južni strani pa kranjskim deželnim stanovom. Po podatkih koroških zgodovinarjev je bilo pretovorjeno čez Ljubelj v 18. stol. letno 20.000 centov s kranjske strani, s Koroške pa 67.000 centov blaga. Pozneje se je promet do izgradnje gorenjske železnice 1871 še popeteril, nakar je zamrl.

Podružnica sv. Ane pod »goro Ljubelj« (Levbar) je v listinah omenjena leta 1399. Takrat je avstrijski nadvojvoda Viljem od stiškega samostana dobil tržiško župnijo in njeni podružnici sv. Ano in sv. Katarino, zanjo pa dal dobrniško župnijo na Dolenjskem, ki je blizu stiškega samostana.

1399

Sedaj še »šentanska legenda« o cerkvi sv. Ane. Grajski lovec Martin je zasnubil Ančiko, hčerko rudarskega oskrbnika, na kar njen oče ni pristal. Snubca je to raztogotilo in je zagrabil starega oskrbnika za vrat. Starcu je na pomoč priskočil rudar Urban, ki je tudi ljubil Ančiko. Čez nekaj časa je moral Urban odriniti z rudo v plavž. Pred odhodom čez Ljubelj je Ančiki obljubil, da se bo v nekaj dneh vrnil in prosil njenega očeta za roko. To je slišal lovec Martin, ki je prisluškoval temu razgovoru. Urbana ni bilo nazaj. Predrzni lovec si je zopet upal k dekletu, pa ga je zavrnilo. Lovca je to ujezilo in iz njegovih besed, izrečenih v jezi, so jeli ljudje sklepati, da je on kriv Urbanovega izginotja. Po rudarski pravici so mu pod smrtno kaznijo prepovedali vstop v naselje, graščak pa ga je odslovil iz službe. Takrat je Martin zaprisegel, da se bo nad prebivalci maščeval. Minila so leta. Neko poletje so pastirji pričeli govoriti, da se je pojavil lovec Martin, oblečen v medvedjo kožo in z dolgo brado. Na praznik sv. Ane 1517 je bilo nenavadno mračno in čudna tišina. Naenkrat se je pričelo vse tresti, živali so bežale, s strašnim pokom so se razpočile skale, iz razpok so švigali ognjeni plameni in se dvigala žveplena para. Iz odprtine se je naenkrat dvignil mogočen zmaj z večkrat zavitim repom in zaplaval nad vasjo. Vnovič je zagrmelo, se streslo, v zrak je letelo skalovje, padlo nazaj in pri tem zmečkalo pošast. (Veliki skali še danes pravijo Zmajevce.) Vtem so zagledali vrh Ljubelja potni voz. Ljudje so mislili, da jih je prišel rešit sam Bog in so hiteli nasproti. V vozu ni bil nihče drug kot izginuli rudar Urban. Povedal jim je, da so ga napadli tujci, ki jih je nahujskal Martin,

in ga prodali v sužnost. Tam si je kmalu pridobil naklonjenost svojega gospodarja, ki je po njegovem nasvetu odkril v rudniku zlato žilo in obogatel. Gospodar je umrl, a pred smrtjo je Urbanu dal svobodo in ga bogato obdaril. Ko je vrh Ljubelja Urban videl nad krajem strahoto, je goreče molil k Bogu in sv. Ani ter se zaobljubil, da ji bo ob vznožju Ljubelja zgradil cerkvico, če bo uslišan in bo ujme konec. Že prihodnje leto, to je 1518, je stala pod Ljubeljem skromna cerkvica, posvečena sv. Ani. Ančika in Urban sta po dolgih letih zvestobe postala srečen zakonski par. Hudobnega Martina, ki je ob ujmi stal na mogočni skali in se režal v dolino, od takrat niso več videli.

1518

Tržičan Peter Hicinger, župnik in dekan, piše v 37. številki Novic, dne 6. septembra 1846, tole: »V prejšnjih časih so po poti čez Ljubelj le s tovari zamogli čez priti. Kako močna je kupčija po tem potu šla, kaže med drugim to, de so cerkev sv. Ane, ki spodaj stoji, po obljubi kupci zidali, ki so čez goro tovorili, to je bilo leta 1519.«

1519

Če primerjamo legendo in Hicingerjevo poročilo, vidimo, da je podružnica sv. Ane nastala leta 1519.

1526

Tega leta je morala dati vsaka cerkev dragocenosti in denar kot davek v boju proti Turkom. Komisija je pri popisu našla tu kelih s pateno, težak 21.5 lotov, nekoliko mašne obleke brez vrednosti, zapisanih 25 renških goldinarjev premoženja in nekaj zadolžnic vaščanov.

1689

Prvo risbo o izgledu cerkve dobimo v Valvazorjevi knjigi Slava vojvodine Kranjske I. 1689.

Če pogledamo tloris cerkvene gmote, se zvrste od zahoda proti vzhodu: vhodna lopa, ladja, prezbiterij, na južno stran ob prezbiteriju zvonik in pod njim zakristija. Okrog cerkve se razprostira manjši travnik, ki ga omejuje na južni, zahodni in vzhodni strani nizko obzidje. Ob cesti pod obzidjem je na jugovzhodni strani majhno slopno znamenje, pokrito s stožčasto skodlasto streho.

Cerkev ima eno ladjo in triosminski rebrasto obokan gotski prezbiterij, ki je nastal iz prvotne gotske kapele. V njem je osem reber sklenjenih v roze-to, na kateri je svastiki podoben ornament, na drugem stečičšču reber pa je ščitek. Svetlobo dajejo prezbiteriju tri vitka šiljasta gotska okna in četrto pravokotno. Ladja je povezana s prezbiterijem z velikim polkrožnim slavolokom, ki ima na zahodni slavoločni steni fresko iz srede 18. stol., ki kaže Kristusa na križu, pod njim stojita mati Marija in apostol Janez. Na velikem banjastem oboku je freska Marijinega vnebovzetja. Okoli freske je napis: ECCE EX HOC BEATAM ME DICENT OMNES GENERATIONES LVCI, kar pomeni: Glej, blagrovali me bodo odslej vsi rodovi, Luk I. V ladji sta dve okni. Vhod v cerkev je z južne strani skozi zaprto zidano lopo, v kateri je niša s starim kipom sv. Ane, ki ima v naročju Marijo kot otroka. Lopa ima tudi na severni strani izhod, do kate-rega vodi nekaj stopnic, ker je cerkev s severno steno delno v zemlji. Skozi

Cerkev sv. Ane
in prelaz
Ljubelj, slika
iz 18. stoletja
(Ladislav
Benesch)

*Die Kirche der
hl. Anna mit
dem Pass
Ljubelj
(Ladislav
Benesch)*

ta izhod se pride z zunanje severne strani na kor. Del kora, ki ga nosita dva stebra, je v ladji, nižji del pa sega nad lopo. Zvonik ima štiri polkrožne line, delita ga dva prečna zidca, pokrit je s čebulasto streho, nad katero je svetilnica. Nad njo se še enkrat ponovi manjši motiv čebule. Vsa ostrešja so krita s skodlami. V mali zakristiji pod zvonikom, ki ji dajeta svetlobo dve zelo majhni okni, je stara omara iz leta 1745.

1745

V cerkvi so trije oltarji. Na glavnem je kip sv. Ane, ki poučuje Marijo, ob straneh sta kipa sv. Valentina – škofa in sv. Jederti. Na severni strani ladje je oltar s podobo sv. Družine, ob straneh pa stojita kipa Kozma in Damijana. Na drugi strani ladje je podoba sv. Egidija, ob straneh pa sta

kipa sv. Jernejā in sv. Klemena.

1772 V zvonik so obesili 577 funtov (323 kg) težak bronast zvon, ki ga je ulil Jakob Samassa iz Ljubljane. Na zvonu so Križ, sv. Družina, sv. Ana in sv. Egidij. Ob klobuku je latinski napis: Treska in hudega vremena reši nas, Gospod. Zvon je pel v tonu c.

1809 Med Napoleonovimi vojnami so v cerkvi stanovali enkrat Avstrijci, drugič francoski vojaki, tako da je cerkev utrpela veliko škodo. Kasneje so domačini svetišče obnovili.

1883 Cerkev je dobila manjši zvon, težak en stot (56 kg), ki ga je ulil Anton Samassa. Na zvonu je Križ, sv. Ana z Marijo, sv. Jožef z Jezusom in z lilijo. Zvon je pel v tonu as.

1888 Tri baročne oltarje je prenovil in pozlatil kipar Matevž Dežela iz Idrije.

1900 Podružnico so znotraj prebelili, zvonik je dobil nov omet, za stranske oltarje pa so kupili nove svečnike.

Pri Sv. Ani se je naselil baron Born, ki je bil judovskega rodu. Kupil je Šentanekovo kmetijo in zemljišče ter s tem prevzel nekatere obveznosti do cerkve sv. Ane. Kot piše v dokumentih, je bil vsakokratni gospodar in lastnik te domačije dolžan dajati cerkvi toliko lesa, kot ga je potrebovala, brezplačno oskrbeti cerkovnika in pogostiti duhovnika, ki je hodil dvakrat na leto maševat. Tako je Born tega leta dal prekriti zvonik in cerkev z macesnovimi škodlami (od leta 1945 je Bornovo zemljišče last države in tako so opustili vknjiženo dolžnost do cerkve). Šentanekova kmetija je bila nekdanje gostišče Stiškega samostana, v 18. in 19. stol. pa gostilna, kjer so po navadi počivali vozniki in tovorniki ter krmili živino.

1917 Avstrijci so med prvo svetovno vojno vzeli oba zvona.

1918 Za šentansko cerkev so pri Kranjski industrijski družbi ulili jeklen zvon, uglašen na ton e, ki ima premer 60 cm in tehta 85 kg.

1923 Pri isti družbi na Jesenicah so kupili 250 kg težak zvon s premerom 105 cm in uglašen na ton cis. Cerkveni stavbi je začel odpadati omet, tudi obzidje se je začelo rušiti. Zato je zidar Jože Knific popravil zid in obzidje; cerkev pa so tudi znotraj in zunaj prebelili.

1926 Stranski oltar dobi novo podobo sv. Valentina, ki jo je naslikal Pavel Lintner iz Ljubljane. Pod podobo svetnika je naslikana cerkev sv. Ane z okolic; po cesti se vije križevska procesija, na travniku pa pastirček pase čredo. Tržičani so nekdanje romali k Valentinu v Glinje na Koroško, tega pa jim ni več dopuščala nova državna meja. Od tega leta so se nekaj časa zatekali k temu svetniku v cerkev sv. Ane, kamor so to podobo prinesli v procesiji iz Tržiča. Podobo sv. Egidija s tega oltarja so premestili v prezbitერიj.

1940 Cerkveno obzidje je bilo ponovno popravljeno.

Notranjščina
cerkve sv. Ane

*Innes der
Kirche der hl.
Anna*

Kljub vojnim časom so bili vsakoletni cerkveni obredi opravljani. Ko so določili obmejni pas, ki je bil pri begunjskem plazu močno zastražen, cerkva nekaj časa ni bila dostopna. V začetku petdesetih let je bila v zelo slabem stanju, saj so poleg zidovja ostali le še streha in zvonova brez vrvi. Oltarji so bili delno razbiti, kipi uničeni, oltarni grobki odprti, ker so v njih verjetno iskali zlato. Ostalo je le nekaj predmetov v zakristiji, ohranjene so bile še slike stranskih oltarjev in nekaj inventarja, ki so ga rešili domačini. Pravijo, da so jo v teh letih uporabljali celo za hlev.

**1941–
1947**

Cerkev prično obnavljati. Domačini so dali material in popravili streho. Zidarska dela, popravila podbojev pri glavnih vratih, popravilo poruše-

1955

nega obzidja in beljenje je organiziral zidarski mojster pri tržiškem mestnem podjetju Remont, Ivan Rotar. Mizarska dela, to je dvoje novih vhodnih vrat, izdelanih iz hrastovega in macesnovega lesa, mali nastavek na glavnem oltarju iz orehovine, popravilo oken in klopi je izvedlo mizarsko podjetje Avgust Primožič iz Tržiča. Poleg tega so očistili vse slike in okvire. Podobo sv. Valentina so obesili v ladjo, poleg nje je še podoba Janeza Nepomuka.

Cela sta ostala še stranska oltarja s podobama sv. Družine, in sv. Egidija. Glavni oltar so takole obnovili: na oltarno mizo je mizar napravil nizek nastavek s kovanim okrasom, ki so ga izdelali kroparski umetni kovači v obliki štirih krogov s simboli ribe, goloba in dveh grozdov. Pred nastavek pa je namesto tabernaklja postavljen lesen steber, na katerem so pritrjena stara tabernakeljska vratca s križem, ki so bila nekdanj v tržiški župni cerkvi. Na teh vratcih je napis: Georg Peterlin 1836 M. IN STEIN (Kamnik). Nad vsem tem so obesili še sliko svete Ane, ki je bila nekdanj v cerkvi pri sv. Andreju v Tržiču in last pokojne Ane Dornik. Del manjkajočega inventarja za glavni oltar so prinesli iz župnega depoja v Tržiču. V prezbiterij so obesili prejšnjo večno luč iz župnijske cerkve. Prenovljena okna so dobila nove mreže, ki so jih izdelali v Markičevi ključavničarski delavnici v Tržiču. Glavna vrata in majhni okni iz lope v ladjo so okrašeni z izdelki umetnega kovaštva iz Kroepe. V cerkveni lopi je niša, v katero so postavili obnovljen mali kip sv. Ane. Pri tej veliki obnovi je z načrti in nasveti pomagal dr. Kozma Ahačič-Kajetanov iz Tržiča.

- 1955** Po obnovi so 24. julija 1955 cerkvico na novo blagoslovili in v njej brali sv. mašo.
- 1957** Glavni oltar je dobil kip sv. Ane, ki ga je izdelal študent Akademije za likovno umetnost, Tržičan Vinko Ribnikar. Ta kip je 31. maja blagoslovil v župni cerkvi škof dr. Anton Vovk. Šele po blagoslovitvi so ga postavili v oltar sv. Ane, prejšnjo sliko pa deponirali.
- 1964** Obnovili so poškodovana barvna stekla v oknih prezbiterija. Načrt za like je delo akademskega slikarja prof. Staneta Kregarja, izdelalo pa jih je podjetje Staklo Zagreb. V pravokotnem oknu je podoba sv. Heme z napisom: »Sv. Hema, prosi za nas.« Naslednje okno ima s trnjem okronano Kristovo glavo z napisom: »Glej človek.« Na naslednjem oknu je upodobljen golob, simbol sv. Duha in miru, v četrtem pa so simboli Kristusovega trpljenja, sulica, križ, goba, kaplje krvi in žebli, ki jih domačini imenujejo »Kristusova matra«. Okna, skozi katera prodira svetloba v mavričnih barvah in osvetljuje prezbiterij, so blagoslovili v maju. Z mističnimi podobami na njih je že pokojni umetnik obogatil šentansko cerkev in jo vključil med spomenike sodobnega slovenskega slikarstva.
- 1972** Del severne stene cerkve je napadla uničujoča goba, ker od severne strani s poti zamaka voda. Župnik Anton Vidmar je poskrbel, da so tega škodljivca dokaj uspešno zatrli.
-

Vitražno okno
s podobo
sv. Heme
(po zamisli
Staneta
Kregarja)

Vitragefenster
mit der
hl. Hema
(Stane
Kregar)

Končali so z obnavljanjem strehe, pri čemer je aktivno sodeloval tudi župnik Anton Vidmar. Zvonik pa še čaka obnavljanja.

1975

Zaključimo kroniko šentanske cerkvice. Pred stoletji so popotni tovorniki gradili to cerkev, sv. Ani priprošnjici, za srečno pot. Oče Valant, Jurij Meglič od sv. Ane, je kot 91-letni očanec leta 1926 dejal, da se je kot voznik vedno priporočal sv. Ani za pomoč in ta ga je varovala vseh nesreč. Vozniki in delavci, ki so čistili sneg s ceste, so zaradi nesreč začeli dajati vsako leto za nekaj maš pri sv. Ani in od tistega časa ni bilo več kake večje nesreče pri tem delu.

Šentanski verniki so cerkev dograjevali in obnavljali tisto, kar so poškodovale vojne vihre in čas, ter jo tako ohranili do današnjih dni. Še danes se v njej z molitvami zatekajo po pomoč v teh »hitrih« časih. Po običaju obiskujejo sv. Ano domačini, pa tudi verniki iz bližnje in daljnje okolice na nedeljo po prošnjem tednu, potem na praznik sv. Ane – 26. julija, ko je žegnanje, in na rožnavensko nedeljo, ki je prva nedelja v oktobru.

POVZETEK

Šentanska cerkev je enoladijska gotska cerkev, zgrajena 1519. Cerkev je bila obnovljena in blagoslovljena 1957. Obogatena s štirimi barvnimi okni akademskega slikarja Staneta Kregarja je vključena med spomenike sodobnega slovenskega slikarstva.

ŽUPNIJSKA CERKEV MARIJINEGA OZNANJENJA TRŽIČ

M

ed strmimi pobočji Storžičeve skupine in Karavank je ob medvodju Tržiške Bistrice in pritoka Mošenika, potem ko je potres porušil naselbino Forum in Lubellino na Lajbu, nastalo v 14. stoletju v okviru stiške posesti novo naselje Oppidum novum – Novi trg ali Neumarckhtl, Tržič. Na rast novega naselja je vplivala njegova lega ob pomembni cesti čez Ljubelj, pa tudi vodne sile je bilo dovolj, da so se ob Mošeniku lahko razvili fužinarstvo in druge obrti. Pomembna je bila tudi možnost za obrambo pred sovražnikom pri takratnem načinu vojskovanja.

Prvotno je bil kraj podrejen dvema fevdalnima gradovoma. Gutenbergu nad vasjo Bistrico je pripadala posest do potoka Mošenika ali »Spodnji kon'c.« Neuhaus, ki je nastal hkrati z novim Tržičem, je imel oblast nad zgornjim delom naselja. Pozneje sta se obe zemljiški gosposki združili. Vsakokratni fevdalec je imel patronatske pravice nad župnijo in nastavitvijo župnikov, nad cerkvenimi dohodki, sodno oblast nad ljudmi, posestvi, davščinami, ribolovom, lovskimi pravicami.

Najstarejši del Tržiča je bil na levem bregu Tržiške Bistrice pod farno cerkvijo in ob vznožju grajskega hriba. Leta 1492 je vas Tržič postala trg. Dobila je trške pravice, kar je pomenilo, da se tu poslej razvija trgovina z železom, živino in vinom. Ko je bila v drugi polovici 16. stoletja čez Ljubelj zgrajena cesta, so še bolj oživel obrt, trgovina in promet. V 18. stoletju je bil trg Tržič kot eno pglavitnih obrtnih središč Gorenjske pomembnejši kot Kranj. Industrializacija, ki je zajela Tržič v 19. stoletju, je bistveno spremenila tlorisno podobo in zahtevala pozidavo neizkoriščenih površin in spremenila socialni sestav prebivalstva. V 20. stoletju je nastala vrsta industrijskih obratov, od katerih živita Tržič in njegova bližnja okolica še danes. 1. decembra 1926 je bil trg Tržič povzdignjen v mesto.

Tržič se je širil po dolinah in poljih. Z gradnjo blokov so uničili nekoč plodne terase v Bistrici. Novo urbanistično načrtovanje prestavlja indu-

strijo na jug, t. j. na Mlako. Leta 1952 je bil Tržič združen z okoliškimi, občinami v skupno občino. Ob ljudskem štetju 1981 ima tržiška občina 14.014 prebivalcev in meri 15.054 ha ozemlja. Na tem območju so naslednje župnije: Marijinega oznanjenja v Tržiču, Marije Goretti v Bistrici pri Tržiču, sv. Katarine v Lomu, sv. Križa v Križah, sv. Janeza Krstnika v Kovorju in sv. Jakoba v Lešah.

ŽUPNIJSKA CERKEV MARIJINEGA OZNANJENJA

Tržič – pogled
na župno
cerkev
Marijinega
oznanjenja

Tržič. *Anblick.
an die
Pfarrkirche
Marias
Verkündi-
gung*

Nastanek naselbine Tržič postavljajo nekateri zgodovinarji in raziskovalci v leto 1320. Ta letnica je omenjena v listinah stiškega samostana, ki so danes v ljubljanskem arhivu. Tistega leta je namreč Konrad Igger v imenu svojega gospoda grofa Reutenburškega prodal neko hišo v Tržiču stiškemu samostanu. V kupni pogodbi je Tržič imenovan Oppidum novum, v drugi listini pa Neumarckhtl.

Po izročilu je bila v Tržiču že v 13. stoletju majhna naselbina. Baje so

1320

kovači s Slapu sezidali na pokopališču, ki je bilo takrat na griču, kjer je današnja cerkev, okroglo stavbo-kostnico. Spodaj je bila kriptā, v katero se je prišlo po devetih stopnicah. Kostī, ki so prišle na dan ob prekopavanju grobov, so dostojno hranili v prostoru tega kostenjaka, kar kaže na to, s kakšnim spoštovanjem so nekoč ravnali s posmrtnimi ostanki rajnih.

Nad kostnico je bila kapela z zidano oltarno mizo, nad katero je bil oltarni nastavek s podobo sv. Magdalene. Stene so bile poslikane s slikami, ki so bile vidne še leta 1807. Kapelica je bila obokana z naravnim kapnikom in ob oltarju sta bili dve šiljasti okni. Tla so bila tlakovana s kamnitimi ploščami. Nad kapelo je bil še zgornji leseni del, v katerega se je prišlo po sedmih stopnicah. V tem prostoru je bil oltar, ki je bil prvotno posvečen sv. Mihaelu, ki duše vaga. Po letu 1670 je ta oltar pripadal škapulirski Materi božji in njeni bratovščini. O tem govori listina v nadškofijskem arhivu v Vidmu. Gornji leseni del je ogenj 1785 upepelil, spodnji del so ob zidavi nove cerkve 1808 porabili za apnenico in potem jamo zasuli, kosti

Cerkev
Marijinega
oznanjenja

*Die Kirche
Marias
Verkündigung*

pa prenesli v novo cerkev. Žal je na ta način izginil dragoceni cerkveni spomenik, ki nam je pričal o starosti kraja in pokopališča. Ta kostnica je vidna na bakrorezu iz Valvazorjeve Topografije vojvodine Kranjske 1679.

Kdaj je nastala trziška župnija, je težko ugotovljivo. V oglejskem arhivu iz leta 1323, kjer so že našteje župnije na Kranjskem, trziška še ni omenjena. Tudi listine stiškega samostana o ustanovitvi nove župnije v Trziču ni. Stična ima leta 1389 za druge župnije letnice in ustanovno pismo ter jih imenuje mlade župnije (Jugendpfarren): Krko, Višnje Goro, Šmartno, Prežganje. Trzič je bil verjetno prva in takrat še edina samostanska fara. Vsekakor pa začetek sedanje župnije lahko povežemo z razvojem novega Trziča v prvih desetletjih 14. stoletja. Patronat je bil sprva nedvomno stiški. Da je bila župnija že v drugi polovici 14. stoletja, kaže tudi ime prvega znanega župnika na seznamu trziških dušnih pastirjev. To je bil Hertlein Glogoviški (Blagoviški), »Hans Hertleins Sun von Glogowicz, Gott genad Pfarrer ze Newenmarchlein vnder dem Lewbel«, kot se omenja v kupnem pismu nekega zemljišča v Šenčurju z dne 12. julija 1383.

1383

1399 Po do danes znanih podatkih se župnija Trzič omenja tudi l. 1399 v stiškem rokopisu, kjer je zapisano, da stiški samostan zamenja župnijo Trzič s podružnicama sv. Ane in sv. Katarine za pripravnejšo Dobrnič na Dolenjskem, Trzič pa prepusti avstrijskemu nadvojvodi Viljemu. Tako so stiški menihi po 138 letih posestovanja izgubili Trzič.

Trzič v 2.
polovici 17.
stoletja
(bakrorez v
Valvazorjevi
TOPOGRA-
PHIA
DUCATUS
CARNIOLIAE,
(1679)

Trzič in 2.
Hälfte 17.
Jahrhundert,
Kupfestich
(Valvasor,
TOPOGRA-
PHIA
DUCATUS
CARNIOLIAE,
(1679)

Koroški vojvoda Ernest Železni, ki je bil še zadnji ustoličen po stari šegi na Gosposvetskem polju, je 1421 potrdil zamenjavo župnije Tržiča in Dobrniča iz leta 1399. **1421**

Vnovič zasledimo tržiško župnijo v rokopisu dnevnika Paola Santonina, spremljevalca škofa iz Caorle (Italija), ki je imel nalogo, da v imenu oglejskega patriarha pregleduje in urejuje župnije na Kranjskem. Ta rokopis iz vatikanske knjižnice je z razlago šele 1943 objavil G. Vale. Iz nje povzemamo naslednje vrstice, ki jih je Santonino pisal v latinskem jeziku in se nanašajo na tržiško župnijo: »Pod samostanom (Velesovo) smo pustili gospoda župnika iz Kranja, da gre svojo pot, in prispeli naposled pod večer od dežja premočeni v Tržič. Zaradi težavne poti silno utrujeni smo stopili v hišo častivrednega gospoda Gašperja Ramsacha¹, župnika cerkve sv. Marije pri omenjenem Tržiču...«. Iz tega moremo sklepati, da je bila v Tržiču že župna cerkev, ki je bila posvečena Materi božji. Ne vemo pa, kje je točno stala in kakšna je bila. **1486**

V listini iz tega leta piše: V sredo na sv. Martina leta 1500... ključarji slavne hiše božje cerkve Naše ljube Gospe v Tržiču... Na osnovi tega teksta dobimo še eno potrditev, da je bila prvotna župna cerkev posvečena Mariji. **1500**

V 15. stoletju je bil ustanovljen pri oltarju sv. Jurija v stari župni cerkvi Lambergov beneficij². **1526**

Pri župni cerkvi in podružnicah so popisovali cerkvene predmete zaradi plačila turškega davka. **1575**

Karel Pirc piše, da je postala prvotna cerkev premajhna zaradi povečanega števila prebivalstva v župniji, da so leta 1575 sezidali novo cerkev.

Ta cerkev je stala na gričku poleg kostnice. Do nje se je prišlo po sedmih stopnicah. Nova stavba je bila enoladijska. Obok ladje so nosili štirje masivni stebri in štirje notranji oporniki. Prezbiterij je bil gotsko izoblikovan, z rebrastim svodom, kar kažejo fragmenti ožlebljenih reber iz jezerskega lehnjaka. Stene so bile krasilno poslikane. K prezbiteriju je bila prislonjena kapela, ki jo je od glavnega oltarja ločil 1.5 m debel zid. Na ta zid je bil naslonjen stranski oltar sv. Florijana. Na drugi strani je bil oltar sv. Jurija, poleg katerega je bila prižnica. Nanjo se je prišlo iz zakristije po zelo ozkih stopnicah. Cerkev je segala še kak meter v današnji prezbiterij. Pred glavnim oltarjem je bila nizka obokana kripta, približno 5 m dolga in okoli 2.80 m široka, na sredi oboka je bila visoka 2.20 m. V. Kragl piše,

¹ Po V. Kraglu se je župnik pisal Gašpar Raubsack (1484–1498), ki je verjetno poprej in tudi še nekaj let pozneje župnikoval v Tržiču.

² Beneficij je v cerkvenopravnem pomenu nadarbina, to je cerkvena služba, vezana z določenimi dohodki, ki jih nekdo namensko daruje za posmrtno mašo, pa tudi za študij, za delno preživljanje duhovnikov ali za vzdrževanje cerkve.

V preteklih stoletjih je bilo v Tržiču teh beneficijev precej. V obliki denarja ali kot nepremičnine so jih cerkvi darovali gosposka ali nekateri premožnejši meščani in tudi posamezni duhovniki.

Pogled na
preurejeno
notranjščino
župne cerkve
(načrtovalec
prenove
dipl. ing. arh.
Ignac Primožič
(1987)

*Inneres der
Pfarrkirche
nach der
Erneuerung
(nach dem
Entwurf des
Dipl. Ing. Arch.
Ignac
Primožič)*

da so vanjo pokopavali zaslužne Tržičane in darovalce beneficijev. Svetloba je prihajala v cerkev skozi štiri okna. Glavna vrata so bila gotsko oblikovana. Pred vhomom v ladjo so postavili zvonik, ki je imel odprto lopo s tremi šiljastimi loki. Cerkvena streha je bila krita s škodlami, šiljasta zvonikova streha pa s pločevino. Sledovi tega zvonika so vidni še danes na spodnjem delu stolpa.

Iz dobe gotike so ostala tabernakeljska vratca, primer tržiškega umetnega kovaštva, ki danes v zimski kapeli zapirajo nišo v zidu, nad katero je napis SS. Liquores.

Lambergov beneficij o župnikovi desetini so prenesli na župno cerkev presv. Trojice (M. B. Vnebovzete) v Tržiču. **1580**

Tudi protestantizem je imel v Tržiču svoj vpliv. Neko poročilo govori o tem, kakšne težave je imel župnik Gašper Jančič z graščakom in cerkve- **1595**

Kovana gotška tabernakeljska vratca iz 16. stoletja

Tabernakel-türchen aus Schmiedeeisen aus dem 16. Jahrhundert

nim patronom Lovrencem Paradeiserjem, ki si je dve leti lastil župnikove dohodke. Graščak je bil namreč zaščitnik luteranov.

- 17. stol.** Tržič je bil znan še po pasijonskih igrah, ki so jih v 17. in 18. stoletju na vsak veliki petek uprizarjali v slovenščini. Pri tem je sodelovalo veliko število domačinov. V zgornjem koncu trga so prikazovali Gospodovo trpljenje v vrtu Getsemani. Sodba je bila na trgu, kjer so na balkonih hiš sedeli sodniki. Križanje je bilo na drugem koncu trga na griču. Razen Gospodovega trpljenja je mladina nosila v sprevodu na nosilih podobe Adama in Eve v raju, Joba in Zadnje večerje. Na koncu sprevoda so šli bičarji in križenosci. Besedilo pasijonske igre je bilo sestavljeno v verzih, recitirali so ga v skupinah in posamezniki. Možu, ki je igral Kristusa, so še mnogo let pravili Boglek. Sčasoma so se v te igre vrinile nedostojnosti, zato sta cesar in škof leta 1783 te predstave prepovedala.
- 1689** O tržiški župni cerkvi piše tudi Valvazor, ki pravi, da je posvečena sv. Trojici in Marijinemu oznanjenju ter da ima štiri oltarje. Nadalje omenja še kapelo Karmelske Matere božje (zgornja kapela nad kostnico), proščanje je pa na dan Marije Magdalene (oltar v spodnji kapeli). Piše tudi, da ima fara tri podružnice: sv. Andreja, sv. Katarino in sv. Ano.
- 1701** Ob vizitaciji župnije naročajo vizitatorji, naj zvonik takoj popravijo, ker se bo zdaj pa zdaj zrušil.
- 1704** V listini nadškofijskega arhiva v Vidmu zasledimo zapisano, da je gotška cerkev v Tržiču dobro oskrbovana in ima štiri oltarje: prvi bl. Device Vnebovzete, drugi sv. Jurija, tretji sv. Florijana in četrti sv. Marije Magdalene (ta je bil nad kostnico). Kaplane še vedno vzdržuje župnik.
- 1713** Na dan sv. Roka, 16. avgusta, je šla procesija iz župne cerkve v podružnico k sv. Jožefu. Medtem je nastal ogenj v župni cerkvi za oltarjem, kjer so hranili olje in darovano predivo. Požar je uničil oltarje, prižnico, klopi, streho in stolp. Zvonovi so padli na tla in se poškodovali. Iz njih so kasneje ulili 32 stotov težak zvon, ki je oznanjal čast 126 let in so ga 1839 prodali v Bohinj. Župnik Gašper König se je trudil, da je požgano cerkev obnovil.
- 1729** Henrik Rausch je v Ljubljani ulil 18 stotov (1000 kg) težak zvon s premerom 75 cm v tonu b. Na zvonu so podobe Marijinega oznanjenja, sv. Florijana in klečečega svetnika. Zvon ima na vratu napis »fusa sum anno 1729«. Slede imena župana, župnika, ključarja. Na robu je še latinski napis, ki se v prevodu glasi »Treska in hudega vremena reši nas«. Iz napisov razberemo, da je posvečen sv. Trojici.
- 1751** Tržiška župnija je od svojega nastanka do tega leta pripadala oglejskemu patriarhatu. Od 1751 do 1787 pa je prišla pod goriško škofijo.
- 1775** Ko je goriški škof birmal v Tržiču, je zapisal v vizitacijski zapisnik, da mora biti cerkev nova ali vsaj razširjena.
- 1785** Ko so popravljali pločevinasto streho na zvoniku, je nekemu delavcu

Stanovitnost.

Upej serpe moje! upej!
 Tet kid olvna skala stoj.
 Zhe se lih perseglu skupej
 Vse je pkes le, ternu upej.
 Sreghnu bil' she frash nepoj.
 Kit se dostikral fbody.
 Kat se namogofhe fdy.

Res je strashe me wodezhe
 Terne, strashe, strashe lud.
 Al' ni pak lu bel dushepke?
 Kat skus fhele se gorezhe
 Le objame m' skus put.
 Tet, kat Daylshe se fhely
 Se nam vselej olajshe fdy
 Terdna stoj dedej Emira.
 Nigdat nej te strah nabo

Pust' nej gora se podira,
 Pusti nej se femla vidira
 Trepeofha pod lebo
 Lubi, upej, terdna stoj
 Dava Amynt fna bili lvoj.

Ja, Amynt! ja terdna bili
 Vselej sem sklenila jest
 Ja, Amynt! le jadobiti,
 Jest po ternu tshem hoditi
 Rada, m' gore prenest.
 Nezh slabel me nabo lud.
 Nezh grenil me nabo put.

Janez
 Damascen
 Dev,
 Stanovitnost,
 Pisanice,
 1782-83
 (rokopisno
 gradivo)

padla goreča goba iz pipe na cerkveno streho, ki je bila krita s skodlami. Nastal je požar, pri katerem je zgorela cerkvena streha in ostrešje zvonika. Ogenj je zajel tudi streho in zgornjo kapelico kostnice na Vodamulnikovi strani. Škodo na cerkvi so za silo popravili. Ljudje pri tem niso imeli posebnega veselja popravljati to staro zidanje, ki je bilo temno, nizko in tesno. Zaradi premajhne ladje so v cerkvi spovedovali za glavnim oltarjem in v zakristiji, kjer je bilo prostora komaj za 25 ljudi.

*

Tržičani so že od nekdaj radi obiskovali božja pota. Tako so na Sv. Višarje hodili peš od doma in nazaj. Radi so hodili še k Mariji v trnju v Železni Kapli. Na soboto po Vnebohodu je bilo vsako leto romanje k sv. Valentinu v Glinje na Koroškem. Legenda pravi, da Tržičani niso sprejeli sv. Valentina, ko je prišel v Tržič. Zato je šel dalje in se ustavil v Glinjah. V Tržiču so kmalu za tem zagospodovala kužne bolezni. Zato so se tržani zaobljubili, da bodo v veliki množici romali vsako leto v Glinje. Ker so se na tej poti zamudili dva dni, so romanje preusmerili k sv. Valentinu na Ovišje pri Podnartu. Naši pradedje so hodili častit tudi Mater božjo v Gospo sveto in še naprej v Krko na grob sv. Heme. Ta romanja peš so dajala več priložnosti za molitev, petje, premišljevanje božje besede, bogoslužje in premagovanje naporov. Taka množična romanja so bila namenjena predvsem obiskovanju domačih božjih poti.

*

1787 Od tega leta dalje je tržiško župnijo prevzela ljubljanska škofija. Dekanijske zadeve so reševali od 1795–1808 v dekaniji Naklo, od 1808 pa v kranjski dekaniji.

Omenimo naj še, da so župniki začeli v začetku 18. stoletja pisati mrliške knjige. Iz njih je razvidno, da so zaslužne Tržičane pokopavali v cerkvi v bližini oltarjev, zlasti pa v kripti pod Marijino kapelo, kjer jih je mnogo našlo svoj kotiček miru in pokoja. Ob cerkvenih vratih je nekdaj stal kip sv. Ane. Tu okrog so našle svoj grob nekatere zgladne tržiške matere.

1807 V Tržič je prišel župnikovat Prešernov stric Valentin Prešeren, rojen v Vrbi na Gorenjskem, in začel akcijo za gradnjo nove cerkve. Dobil je za to potrebno gradbeno dovoljenje. Glavno vsoto denarja za gradnjo je dala župna cerkev s podružnicami, 300 goldinarjev pa je podaril maršal grof Radecki, ki je imel cerkveni patronat. Precej sredstev je nabral tudi župnik sam, ki je darove nabiral po hišah. Ljudje so mu dajali »banko cegelce«, papirnati denar.

1808 Na prostoru prejšnje cerkve so pričeli zidati novo hišo božjo. Tega leta je bil dograjen le zgornji del z glavnim ozidjem in ostrešjem, slikar Leopold Layer pa je dobil naročilo, da naslika za glavni oltar Marijino oznanjenje in sv. Trojico. Stroške za sliko župne patrone bo nosil fužinar Ignacij Ceme (Bučar), za podobo sv. Trojice pa fužinar Rajmund Jabornig.

1809 Gradnjo cerkve je zaustavila vojna in Napoleonova zasedba Kranjske; Tržič je bil vključen v Ilirske province.

Zaradi neprevidnosti v Klandrovi kovačnici je v noči 30. marca strašen požar zajel trg, zahteval 75 življenj, upepelil 151 hiš, 60 delavnic, 40 hlevov in tako zaustavil gospodarski napredek kraja. Pričela se je velika draginja, revščina in lakota. Tržani so pozidavali domove, delavnice in hleve. Pri tem jim je veliko pomagalo 70.000 frankov, ki jih je podaril cesar Napoleon iz vojaške blagajne. Pomoč je prihajala tudi od drugod. Obnovljeni Tržič je skoraj do danes ohranil podobo, ki jo je dobil pri obnovi. Poskrbeli so za varnostne naprave proti ognju, kot so to požarni zidovi, železna vrata in oknice na podstrešjih ter železne polknice.

1811

Francoska zasedba je preuredila tudi koledar, tako da je mesec imel 30 dni in sicer tri dekade po devet delavnih dni in en dan počitka. Odpravila je vse krščanske praznike in katoliško službo božjo. Duhovnike, ki se niso držali odredbe, so zaprli, nekateri pa so zbežali čez Ljubelj v Avstrijo. Uveden je bil Napoleonov praznik 15. avgusta. Praznovali so ga tako, da so na trgu postavili mizo z mesovjem, ki so ga dajali brezplačno. Ker pa je bil ta dan ravno post, Tržičani tega mesa niso poskusili. Francozi so pred cerkev sv. Andreja postavili še kip gole boginje človeškega uma. Domačini so mislili, da je to malik in so se norčevali. Z odhodom Francozov 1813 so te navade prešle.

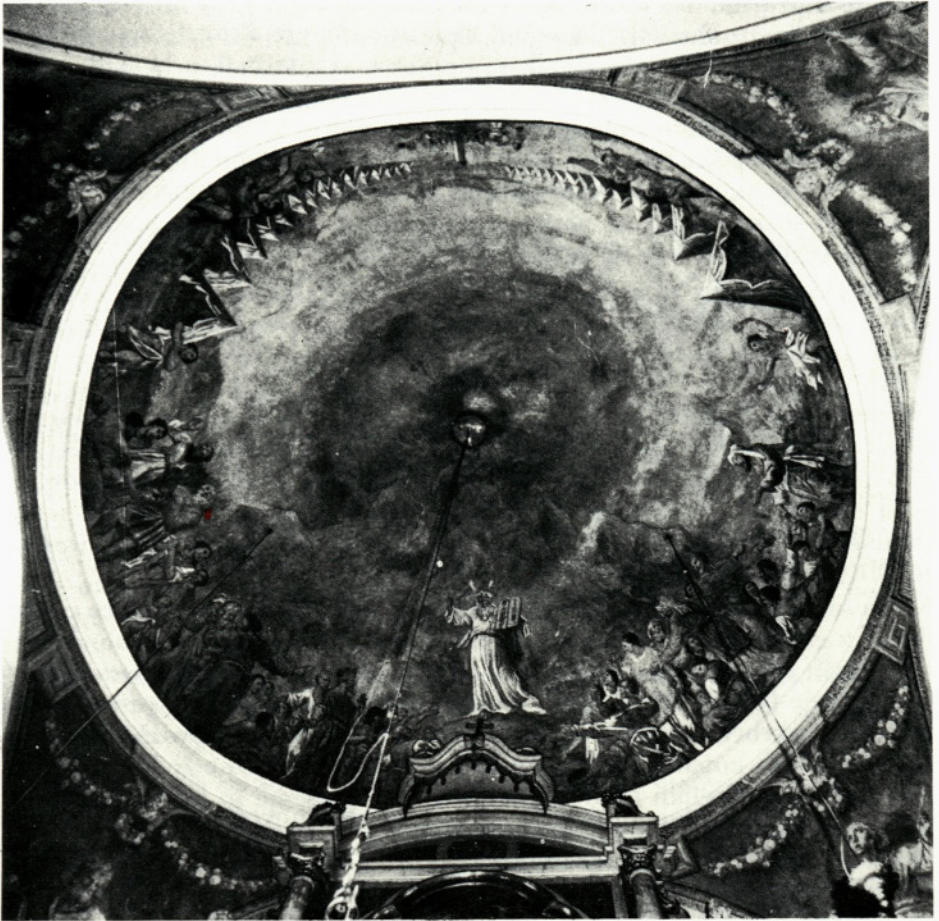
Ko so se razmere kolikor toliko uredile, so Tržičani v maju mesecu nadaljevali z gradnjo cerkvene ladje. Ta gradnja je slonela na prostovoljnih prispevkih in delu župljanov, plačevali so le zidarje in druge strokovne delavce, ki jih je bilo včasih tudi do trideset. Vsak teden je drug premožnejši meščan poskrbel za hrano in plačo delavcem. Cehi krojačev in čevljarjev so organizirali kopanje peska, rovtarji in lastniki vprežne živine so dovažali pesek in pripeljali 60.000 kosov opeke. Kamenje so lomili na Slapu, apno pa kuhali v dveh apnenicah na Kukovnici ter ga gasili v kapelici sv. Magdalene, ki je bila od požara napol porušena in so kostnico porabili za gašenje apna. Župnik Prešeren je imel poleg vodstva te gradnje še ogromno pisarije s poročili, ki jih je zahtevala nadležna svetna oblast. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev je ostal stolp nedodelan; tudi notranja oprema ni bila dokončana.

1815

Stavba je grajena v neoklasicističnem slogu, dolga 32.75 m, 11 m široka, višina ladje je 13 m, v kupoli prezbiterija je višina 14.20 m. Prezbiterij se širi v dve stranski kapeli, tako da dobi tloris cerkve obliko križa. Nad prezbiterijem se dviga kupola, ki jo osvetljuje dvoje oken. Ladjo loči od prezbiterija visok slavolok in dvoje stopnic. S pilastrami in loki je deljena v tri navidezne enote. V prvem delu sta dva stranska oltarja, v zadnji tretjini pa stoji na dveh stebrih in štirih pilastrah pevski kor. Ladja ima šest oken, ki so zgoraj malo zaokrožena, pod korom pa še dvoje poloken. V cerkev vodi poleg glavnega gotskega vhoda še dvoje stranskih vrat, dvoje vrat pa z zunanje strani cerkvene stavbe na kor, in dvoje vrat v kapeli. Zakristija je bila tam, kjer je danes Marijina kapela. Tla je pokrival kamniti tlak, streho pa opeka. Notranjščina ladje ni poslikana, zato prihaja arhitektonski del do polnega izraza z venčnimi zidci in pilastrami.

Layerjeva
freska v kupoli
– Mojzes
izroča deset
zapovedi

Moses mit den
Gesetztafeln.
Freskogemälde
in der Kuppel
(Leopold
Layer)

Kupolo in stene prezbiterija je poslikal Leopold Layer iz Kranja. Ta slikar je leto poprej po zaobljubi naslikal podobo Matere božje na Brezjah. Na poslikavi cerkve je delal skupaj s pomočnikom pet mesecev. Ves ta čas ju je oskrboval Jernej Mally, usnjar na hišni številki 132 (danes Trg svobode 19). Slikar je na freski v kupoli upodobil Izročitev desetih zapovedi. Osrednja figura je Mojzes, ki drži v levici kameniti tabli z desetimi zapovedmi. Na nasprotnem delu kupole so upodobljeni Izraelci, ki plešejo okoli malega zlatega teleta, vmes so šotori in dve skupini prestrašenih ljudi pod goro Sinaj. Figuralni prizori freske so naslikani ob spodnjem robu kupole. Slikar zelo realno prikazuje svetopisemske dogodke, po načinu izdelave pa nakazuje prehod v klasicizem. Pod obokom kupole je Layer upodobil štiri evangeliste: Janeza z orlom, Mateja s fantičem, Marka z levom in Luka z volom, ki nekoliko spominjajo na Jelovškove podobe pri Sv. Petru v Ljubljani. Na stene prezbiterija je naslikal temnordečkaste niše in vanje v sivih tonih upodobil apostole: Jerneja, Jakoba starejšega,

Filipa in Andreja. Latinski napis pod evangelisti se glasi: DoCtRInaM IesV ChrIstI sCrIpserVnt. To pomeni: Pisali so nauk Jezusa Kristusa. Velike črke tega napisa se zložijo v rimsko letnico 1815.

Za novo cerkev je Leopold Layer naslikal čudovito lep križev pot – janzenistovski, ki predstavlja le one dogodke Kristusovega trpljenja, ki jih izrečno omenja sveto pismo. To delo je bilo med najboljšimi te vrste, kar jih je slikar napravil. Pri slikanju se je oprl na Herrleinove ilustracije v knjižici H. Hohna iz leta 1808. Layerjeve predelave so bile boljše. Slikam je dal ovalno obliko. Ta križev pot je bil kasneje prenesen v Škofove zavode v Šentvidu nad Ljubljano, odkoder je med vojno izginil.

Cerkev je na misijonsko nedeljo v oktobru 1815 blagoslovil kranjski dekan Avguštin Sluga.

Med cerkvenimi ključarji in župnikom je prišlo do navskrižja. Valentin Prešeren je zaprosil za premestitev in dobil Ribnico na Dolenjskem. Nasledil ga je župnik Tomaž Jeseničar, ki pa je 1827 odšel v Šenčur, ker so ga farani neopravičeno tožarili. **1819**

Franc Götzl, podobar iz Kranja, je napravil prižnico. Na streho je postavil angela s trobilom, spredaj pa sta Mojzesovi tabli. Vso prižnico je lepo okrasil. **1824**

V faro je prišel župnik Janez Krstnik Zalokar in vodil župnijo do 1835. Glede verskih dolžnosti je bil do faranov zelo zahteven. Znal je dobro latinsko in francosko ter bil tudi homeopat. Pisal je gospodarske in nabožne spise ter nabral za Wolfov slovar 14.000 slovenskih besedi. **1828**

Stolpna ura z enim kazalcem je že dalj časa kazala očitne znake starosti in onemoglosti s tem, da je zastajala. Zato so jo zamenjali z novo, ki jo je z dvema pomočnikoma sedem mesecev delal italijanski mojster Giovanni Morrocutti. Železo, jeklo in orodje zanjo je podaril baron Dietrich iz tržiškega gradu, za hrano in pijačo urarjem pa so poskrbeli Tržičani. Delo je stalo 700 goldinarjev kovanega denarja. Ker je ura dajala časovni utrip kraju, je za njo skrbel cerkovnik. **1829**

Tega leta so v cerkev postavili obhajilno mizo iz črnega podpeškega in rdečkastega marmorja iz Grahovš v Lomu. V sredini je imela umetno kovana železna vratca, ki jih je napravil ključavničarski mojster Luka Tekstar iz Tržiča.

Ko so popravljali klanec, so speljali dolinsko cesto tik ob zvoniku, zato so srednji vhod v cerkveno lopo zazidali. **1831**

Stari kor so odstranili, postavili novega, za sedem čevljev večjega (ljubljski čevljev 32.8 cm), in med pilastroma v sredini ladje napravili še stranska kora. Stare orgle so prodali v Žiri. **1833**

Matija Krainz, orglarski mojster iz Gradca, je z dvema pomočnikoma v pol leta izdelal nove orgle z dvema manualoma in 19 registri z zelo dobro **1834**

intonacijo. Meh je bil na nožni pogon.

Eden tistih, ki je prek trideset let vlekel mehove, je bil čevljar Faričev Tomaž. Ta mehač je to trudapolno delo visoko cenil. Večkrat je dejal: »Duša da človeku življenje, orgle pa oživlja sapa. Lahko posadite dvajset organistov k orglam, če jim jaz ne dam sape, niti ena piščal ne bo zapiskala.« Tako se je zgodilo, da so ob nekem prazniku pevci peli novo latinsko mašo, ki je imela dolgo glorio. Ker pa glorioje nikakor ni hotelo biti konec, so Tomažu popustili živci in je nehal pritiskati na meh. Orgle so pojemajoče utihnile, pevci pa so brez spremljave komaj rešili glorio. Ko so v strahu prišli gledat k mehovom, kaj se je pripetilo, je tam sedel Tomaž s prekrižanimi rokami in jim zabrusil: »Jaz že vem, koliko je za eno glorio treba sape!«

1835 V župnijo je prišel odločen župnik Janez Fink, ki je pastirjeval v Trziču do 1851, nakar je odšel v Kamnik.

Tega leta je furlanski mojster Peter Fantoni postavil nad zidano oltarno mizo glavni oltar v dveh nadstropjih v neoklasicistični stebrasti arhitekturi z atiko (atika je okrašeni najvišji del oltarja). V istem slogu je izdelal tudi oba stranska oltarja. Kot že rečeno, je oljni podobi za glavni oltar naslikal Leopold Layer. Osrednja slika prikazuje Marijino oznanjenje, ki ga je umetnik upodobil po vzoru Schmidtove podobe Oznanjenja v Velešovem. Na klečalniku kleči Marija, oblečena v belo sukno in moder plašč. Z leve strani se spušča angel Gabriel, ki drži v roki lilijo. Oblečen je v rdeče razvihrano oblačilo. Iz oblakov kukajo angelčki. Na drugi platneni sliki sta v medaljonu upodobljena Bog Oče in Sin. Obe sliki je povezoval sv. Duh v podobi izrezljanega letečega goloba, ki je bil obdan z dolgimi pozlačenimi žarki. Obe podobi sta v lepih enostavnih pozlačenih okvirih.

V glavnem oltarju vidimo še štiri slikovite kipe neznane delavnice. To so plastike apostolov Petra in Pavla v srednjem ter Simona in Juda v zgornjem delu oltarja. Vsi štirje kipe izstopajo po svoji drugačnosti tako po gibih kot po slikovitem razgibanem oblačilu ter jih po teh značilnostih lahko uvrstimo med baročne plastike. Upodobljeni apostoli na freskah in v kipih tvorijo apostolski zbor. Ob tabernaklju klečita angela adoratorja—častilca. Kipi so pobarvani z belo barvo in dajejo vtis marmorja.

1836 Za tabernakelj je izdelal lepa vratca s križem Georg Peterlin M. IN STEIN (Kamnik). Kot del cerkvene opreme novi oltar lepo zapira steno prezbiterija.

12. junija je cerkev slovesno posvetil ljubljanski knezoškof Anton Alojzij Wolf, na kar spominja dvanajst apostolskih posvetitvenih križev.

1838 Tega leta so sezidali kaplanijo.

1839 Zvonik je bil še od prejšnje cerkve in dokaj nizek. Zato so ga nadzidali tako, da ima tri zidce in štiri velike polkrožne line. Vanj so obesili 44 stotov in 20 funtov (2475 kg) težak bronast veliki zvon. Prvotno naj bi bil ta

Glavni oltar
Marijinega
oznanjenja

Hauptaltar
Marias
Verkündigung

zvon težak 42 stotov. Ko sta prišla tržiška ključarja naročat zvon in slišala, da bodo v Kranju imeli enako težkega, sta takoj primaknila toliko denarja, da je bil tržiški za dva funta (dober kg) težji. Zvon so ulili v zvonarni Antona Samassa v tonu b s premerom 167 cm. Na klobuku so reliefne podobe Križa, Marijinega oznanjenja in prizor, ko sv. Trojica venča Marijo.

Kragl navaja kot posebnost, da v zvoniku ni stolpne raglje, ki bi se oglašala zadnje tri dni velikega tedna namesto takrat »zavezanih zvonov«. To opravilo je že stoletja prepuščeno dečkom—ragljarjem, ki se zberejo pred cerkvijo ob določenem času in v četi korakajo po mestu ter z ragljami

naznanjajo čas molitve. Raglje so raznovrstne. Nekatere imajo obliko križa, druge zabojška, tretje so kot vreteno. Največje raglje imajo dečki obešene z jermenom okrog vratu. Četo vodijo cerkveni strežniki, ki ragljačem dajejo takt za ragljanje.

Ko že govorimo o običaju ragljanja v velikem tednu, naj omenimo še, kaj je zapisal Karel Pirc o posebni postni pobožnosti obiskovanja sedmih znamenj, posvečenih Kristusovemu trpljenju. V ta namen so se verniki zbrali najprej pri znamenju na Čegeljšah, odtod so šli k znamenju Žalostne Matere božje v Zgornjem koncu, potem h križu ob vznožju Kunternice, naslednja postaja je bila pred znamenjem bičanega Jezusa pri tehtnici, nato so se ustavili pred križem za Virjem, tam, kjer se pot odcepi k sv. Jožefu, šesta postaja je bila pred križem na vrhu klanca, obhod pa so končali pred križem na pokopališču. Na postne nedelje zvečer pa je pred križem na klancu skupina pevcev skoraj eno uro opevala Kristusovo trpljenje.

Oba tržiška kronista Pirc in Kragl pišeta tudi o veličastni cvetni nedelji. Po tem, ko so v cerkvi zagrnili križe, so se ljudje oskrbeli z enoletnimi vrbovimi šibami ter nabrali bršljana in zelenja za pripravo cvetovca, buta-

Ragljači v
velikem tednu
1988

*Die
Klapperknaben
in der
Osternwoche
1988*

rice ali po tržiško »b'gance.« K blagoslovu na cvetno nedeljo so posebno dolinski in šentanski fantje in tudi otroci prinašali izredno velike in bogato okrašene butare. Nekatere so bile tako visoke, da so jih nosili kar po trije fantje. Po blagoslovu oljčnih vejic in butar ter procesiji okoli cerkve so pri maši nadaljevali slovesnost s petjem pasijona po Mateju. Pri petju so poleg duhovnikov sodelovali še pevski zbor, domači dijaki in šolarji. Slednji so predstavljali Jude in peli »Križaj ga!« Isti pasijon so prepevali tudi na veliki petek tako dobro, da so prihajali poslušalci tudi od drugod.

Matevž Langus je naslikal na levi stranski oltar podobo sv. Florijana, pod katerim je prizor požara l. 1811 v Tržiču, za desni oltar pa sv. Jurija, pod njim pa prizor mučenja tega svetnika. Vsi trije oltarji so dobili pozlačene kapitele in okraske.

Iz Kranja je prišel za dušnega pastirja Alojzij Košir in se do leta 1868 trudil za dušni blagor tržiških vernikov.

Zaradi velike umrljivosti (povprečno 70 na leto) so razširili pokopališče ki je tedaj segalo približno do tja, kjer je danes Glanzmannova kapela. Staro zakristijo so preuredili v kapelico Karmelske Matere božje. Oltar

1849

1851

1856

1857

Procesija z b'gancami na cvetno nedeljo 1988

Die Prozession am Palmsonntag 1988

Stranski oltar
sv. Florijana,
spodaj podoba
Marije vedne
pomoči

*Seitenaltar
mit dem hl.
Florian, unten
das Bild Maria,
immerwähren-
de Hilfe*

zanjo je izdelal podobar Gašper Götzl iz Kranja. Zakristijo so prestavili na drugo stran prezbitერიj.

Prvotni božji grob je stal sredi cerkve ob stopnicah, ki vodijo v prezbitერიj. Segal je do stropa in zakrival veliki oltar. Postavljanje tega je zahtevalo mnogo truda, še več pa podiranje. Božji grob so morali v eni uri razstaviti in kulise odnesti iz cerkve, še preden se je povrnila vstajenska procesija, ki so jo prav zaradi tega podaljšali na eno uro tako, da je šla po poti čez grad. Zato se je usnjar Jožef Dev odločil, da bo cerkvi podaril nov božji grob. Tega je napravil Gašper Götzl leta 1857. Izdelal ga je tako, da so ga lahko postavljali pred oltar sv. Jurija. V sredini je bila kulisa z narisano mogočno sivo skalo, v kateri se je videl vsekani grob. Vhod vanj je zapirala naslikana zapečatená plošča. Vrhú skale je bil nastavek za monštranco, v ozadju je bilo naslikano mesto Jeruzalem s Kalvarijo. Spredej sta stala na straži dva mogočna rimska vojaka. Za okrasitev božjega groba so vsako leto poskrbele nekatere tržiške žene, ki so v ta namen med letom vzgojile lepe rdeče in rumene šeboje in zelenje.

V Marijini kapelici je bila prvokrat sv. maša.

1859

Za krstni kamen so po načrtih prof. J. Franketa v Hofbauerjevi mizarski delavnici izdelali ohišje, zelo razgiban gotski nastavek pa pri J. Vurniku v Radovljici. Krstni kamen je bil zaprt v lepo kovano železno ograjo in je stal pri glavnih vratih.

1862

Na razširjeno pokopališče so usnjarski pomočniki postavili velik križ z razpelom, ki ga je izdelal J. Vurnik v Radovljici. Križ so slovesno blagoslovili 1. novembra 1863. Pokopališki križ je simboličen spomenik vsem Tržičanom, ki so umrli doma ali drugod po svetu.

1863

Pri Antonu Samassi v Ljubljani so ulili 21 stotov in 16 funtov (1179 kg) težak zvon s premerom 128 cm v tonu es. Na zvonu so reliefne podobe: Križ, sv. Jurij in sv. Florijan.

Za Marijin oltar v kapeli je Anzelm Wisiak izdelal tri podobe: Jezusovo rojstvo, njegovo vstajenje in prihod sv. Duha, ki so jih ob praznikih lahko vstavljali pred Marijin kip.

Marijina kapela je dobila tri freske: Jezusa, dobrega pastirja, Marijo med cvetjem in Marijo, naše upanje v nadlogah, ki jih je naslikal podobar Janez Skubic iz Škofje Loke. Od teh je ohranjena le prva, drugi dve so leta 1911 prebelili.

1864

Podobar Šubic iz Loke je napravil kip vstalega Zveličarja – Alelujo imenovanega, ki ga je že ob velikonočni procesiji nosil domači dijak.

1865

Zvonik je dobil tretji zvon, težak 10 stotov in 96 funtov (614 kg), premera 77 cm v tonu b, ki so ga ulili pri Albertu Samassi v Ljubljani. Na klobuku nosi reliefe: Križ, sv. Trojico in Marijino oznanjenje.

1868

Iz Ribnice je prišel za župnika Rihard Frank, ki je moral zaradi razpoka-

nega župnišča stanovati v kaplaniji. Ljubil je samoto in se natančno držal reda v cerkvi. Leta 1880 je odšel za kanonika v Novo mesto.

Za Tržičane so nastopili slabi časi, nogavičarska in barvarska obrt sta začeli propadati, zmanjšal se je tudi promet čez Ljubelj, ker so 1871 odpri gorenjsko železnico.

1871 Slikar Anzelm Wisiak je naslikal nad vhodom v Marijino kapelo prizor Obujanje Lazarja in nad vhodom v zakristijo prizor iz zgodbe o izgubljenem sinu. Obe freski so 1911 prebelili.

1875 Nekdaj je bil zgornji most čez Bistrico nasproti Kurnikove hiše grajen iz okroglega kamenja. Most je imel zidano ograjo, ki je bila v dokaj slabem stanju. Ob vhodu na most je na isti strani stala kapelica Janeza Nepomuka. Kot po navadi je tudi to leto na Telovo šla procesija, v kateri je bilo mnogo ljudi, brezskrbno čez ta most. Okoli poldne, ko so bili ljudje že doma, se je zaslíhal silen trušč podoben gromu, zazibalo se je, domačini so pohiteli iz hiš – in kaj so videli? Nad Bistrico je bil ogromen oblak prahu. Ko se je le-ta polegel, so videli, da mostu ni več, v strugi je ležala velikanska groblja kamenja. Tržičani so začasno naredili leseno brv, vendar ob narašli Bistrici niso upali čez njo.

1878 Zvoniku so spremenili ostrešje in mu dali novo piramidno streho, krito s pločevino, kakršna je še danes. Iz lin pojo štirje zvonovi, od katerih je eden še iz prejšnje cerkve, ulit 1729 pri Henriku Rauschu v Ljubljani.

Pri preverjanju stroškov za kritje strehe zvonika se je izkazal kaplan Jakob Aljaž, ki je splezal na vrh zvonika in izmeril, koliko pločevine so porabili kleparji, da je mogel takratni župnik oceniti pravilnost njihovega računa. O tem je Aljaž rad pripovedoval.

Jakob Aljaž je bil od 1871 do 1880 kaplan v Tržiču. Kot zaveden Slovenec je okrog sebe zbiral mlade Tržičane ter jih navduševal za slovenski jezik in domačo pesem. Aljaž je 1880 odšel za župnika na Dovje in so ga kot navdušenega planinca imenovali triglavski župnik, ker je leta 1895 odkupil zemljišče na vrhu Triglava in postavil tam znani »Aljažev stolp«, ki je dokazoval, da je Triglav očak slovenskega pogorja. Slovenci poznamo Aljaža tudi kot zaslužnega slovenskega glasbenika.

1880 Škofija je v Tržič poslala za župnika Frančiška Sal. Špendala, ki je veliko gradil in prenavljal. Po smrti svoje matere je leta 1909 odšel za kanonika v Novo mesto.

1881 Novi župnik je dal popraviti dva kamnita stebra pred vhodom v cerkev, popraviti in pokriti z opeko razpadajoči pokopališki zid, podreti dotrajano mrtvašnico poleg kaplanije in sredi pokopališča sezidati novo.

1882 Na kamnito oltarno mizo so postavili nov tabernakelj z baldahinom, prenovili glavni oltar, pozlatili orgle. Obnovljena je bila tudi prižnica, na katero se pride skozi Marijino kapelo. Vsa ta dela je opravil Jurij Tavčar iz Idrije.

- Nad tabernakelj so postavili nov križ. **1883**
- Dotrajana gotska vrata glavnega vhoda so po načrtih prof. J. Franketa zamenjali z novimi hrastovimi, ki imajo reliefne okraske. **1885**
- Prebelili so župno cerkev. **1888**
- Namesto Layerjevega janzenističnega križevega pota je naslikal v Parizu Jurij Šubic nov križev pot po vzoru Avstrijca Josefa von Führicha. Lepo rezljane in pozlačene okvire za slike je izdelal J. Vurnik iz Radovljice. Pred glavnim oltarjem je kamnosek Vinko Čamernik položil kamnit tlak v treh barvah. Vse to je plačala Marija Dekleva. Križev pot je blagoslovil p. Jožef Bizovičar. **1889**
- Istega leta so začeli graditi novo župnišče in ga dozidali že do konca naslednjega leta. Načrt zanj je napravil svetnik Svitil, zidavo pa so zaupali Faleschiniju iz Ljubljane.
- Silen vihar je 25. avgusta upognil križ na zvoniku župne cerkve, vrgel opeko s strehe Marijine kapele, pri sv. Jožefu pa popolnoma odkril zvonik. Tisto leto so razširili pokopališče, vnovič pa so ga povečali 1906. Zemljo za pokopališče so kupili iz cerkvenega premoženja. Za tisti čas je značilno, da so imeli tudi pokopališče za otroke, kar je pripisati veliki umrljivosti otrok in varčni izrabi pokopališkega prostora. **1890**
- Kleparski mojster Anton Belec iz Št. Vida nad Ljubljano je prekril zvonik. V cerkev so pod podobo Florijana na stranskem oltarju postavili sliko čudodelne Marije vedne pomoči, ki jo je v spomin na drugi misijon v Tržiču daroval Andrej Gassner starejši. Na nasprotnem oltarju pod podobo sv. Jurija so postavili sliko Alfonza Ligvorija. Obe podobi je blagoslovil papež Leon XIII v Rimu. Marijina slika je natančen posnetek čudodelne podobe, ki jo pod istim imenom častijo v Rimu v cerkvi sv. Alfonza na Eskvilinu. S posebnim pismom je papež dovolil popoln odpustek onim vernikom, ki pod posebnimi pogoji dvakrat letno obišejo to podobo v Tržiču. **1891**
- Na duhovne obnove, kot n. pr. misijone, nas spominja lep velik križ nasproti prižnice, ki nosi letnice 1891, 1873, 1902, 1913, 1920, 1930, 1940 in 1958. Prva dva misijona so vodili jezuitje, vse druge pa lazaristi. Včasih je pred tem križem visela srebrna svetilka iz leta 1695.
- Za podobo Presveto srce Jezusovo v Marijini kapeli iz leta 1866 in za obe prej omenjeni podobi so napravili okvire pri J. Vurniku v Radovljici. Isto leto so preložili tudi tlak v cerkvi. **1892**
- Namesto dotrajanih kipov je Kristijan Mahlknecht iz St. Ulricha na Tirolskem za oltar sv. Florijana izdelal kipa sv. Jožefa in Antona Padovanskega, za oltar sv. Jurija pa kipa Frančiška Asiškega in sv. Alojzija.
- Posestniki Jožefa Miklavčič in Frančiška Peharc sta po svoji smrti zapustili premoženje cerkvi. Iz tega denarja so krili stroške za prezidavo hiše za

- organista in še za poznejše nakupe cerkvenih hiš. Do konca preteklega stoletja je bil za organista večinoma učitelj. Posebno nadarjeni med njimi so bili Jože Tomažovič starejši, ki je bil mojster na orglah in skladatelj, Janez Debelak je orglal petdeset let in Janez Tomšič sedem let. Prvi nastavljeni organist je bil Janez Pogačnik, ki je uvedel cecilijansko petje in bil cerkveni skladatelj. Kako težak je bil njegov začetek v Tržiču, pripoveduje takratni župnik Špendal. Pevci niso hoteli peti. Z veliko težavo je dobil
- 1894** dva pevca in tako so prvič peli le štirje, to je organist in njegova žena ter še druga dva. Ko pa so ljudje pri maši zaslišali čisto in ubrano petje, je bil led prebit in Pogačnik je kmalu imel dovolj pevcev.
- 1899** Cerkev je dobila novo ostrežje in streho. Tesarska dela je opravil Anton Erloh iz Kovorja, tvrdka Faleschini-Schupler iz Ljubljane je izvedla zidarska dela, kleparska pa Jurij Bocak iz Tržiča. Cerkev so nato še ometali in znotraj prebelili.
- 1901** Ogenj je 5. oktobra uničil oltarno sliko sv. Jurija. Novo je po prejšnji Langusovi izdelal Matija Bradaška iz Kranja. Isti slikar je naslednje leto napravil oltarno podobo škapulirske Matere božje za Marijino kapelo.
- 1904** Ob pokopališču so kupili hišo za grobarja. Od takrat sta v tej hiši stanovala grobarja Peter Smolej in Alojzij Zavelcina.
- 1905** Podjetnik Fuso iz Kranja je končal gradnjo drage hiše za cerkovnika (danes Partizanska 29), vendar v njej cerkovniki niso stanovali, pač pa le najemniki. Cerkovniki so ostali v lastnih stanovanjih. Ko govorimo o delu cerkovnika, naj omenimo, da je nad 200 let to nalogo opravljal Peharčev rod, temu je sledil Primož Primožič, v tem stoletju pa Janez Ude do 1903, od tega leta naprej pa Franc Vrhovnik-Faričev, ki je bil nadvse vesten cerkovnik 44 let. Pri tem delu mu je veliko pomagala Julka Vrhovnik.
- 1907** Župna cerkev je dobila električno, zasvetilo je 40 žarnic. Pri Tratniku v Ljubljani so kupili dva mala in veliki lesteneč, kar je pripomoglo k lepši osvetlitvi cerkvene notranjosti.
- 1909** Faro je začel voditi župnik Jože Potokar, ki je tu ostal do smrti 1922 leta. Med prvo svetovno vojno je ustanovil Rdeči križ in skupaj z verniki mnogo pomagal trpečim. Za svoja človekoljubna dela je dobil visoka odlikovanja.
- 1910** Za cerkev so kupili masivne velikonočne in druge svečnike za oltarje ter krstno posodo. Župnik je dal preurediti glavni oltar, tako da so namesto goloba z žarki namestili veliko zvezdo z Marijinim monogramom M, ki je bila razsvetljena z 200 barvnimi žarnicami. Zvezda je delno zakrivala obe oltarni sliki, zaradi močnega svetlobnega učinka ter manjkajočega goloba slika sv. Trojice ni bila več popolna.
- 1911** To leto je Štefan Čadež iz Dupelj popravil oltarne podstavke in pozlatil glaviče oltarnih stebrov. Temu je sledila prenova vseh oken v cerkvi, kar je opravil mladi steklar Maks Tušek iz Ljubljane. V prezbiteriju je vstavil barvni okni, od katerih je imelo v medaljonu eno okno podobo sv. Ane,

Stranski oltar
sv. Jurija,
spodaj podoba
sv. Alfonza
Ligvorija

Seitenaltar mit
dem hl. Georg,
unten das Bild
der Alfonz
Ligvori

drugo sv. Jožefa, obe podobi krasijo rastlinski motivi. V Marijino kapelo je vstavil okni s podobama Marije in sv. Frančiška, patrona III. reda. Nadalje je šest oken v cerkveni ladji opremil z barvnim katedralnim steklom in v eno polokno pod korom vstavil podobo presvetega Srca Marijinega, v drugo pa presvetega Srca Jezusovega.

Cerkvena ladja je bila prvotno le beljena. Zato so jo sklenili olepšati. Načrte za krasilno poslikavo in štukiranje je napravil ljubljanski sobni slikar Anton Petek. V cerkvi je odre postavil tesarski mojster Anton Stritih iz Bistrice, zidarska dela pa je opravil Janez Rotar iz Tržiča. Tako so dobili vsi trije kori štukirane okraske v obliki girland in prepletenih krogov. Ob tej priložnosti je slikar Matija Bradaška očistil Layerjeve freske v kupoli, gospa Engelsberger pa je pri Bradašku za Marijino kapelo kupila sliki sv. Blaža in sv. Elizabete. Okvire zanju je napravil domačin Luka Kurnik, brat tržiškega pesnika Vojteha Kurnika.

30. maja je bila velika sveta maša ob stoletnici požara v Tržiču, 25. junija pa je šlo 380 tržiških otrok k prvemu sv. obhajilu. Takrat je papež Pij X. z dekretom dovolil, da smejo otroci že s šestim letom k obhajilu.

Po odloku ministrstva za uk in bogoslužje je postala tržiška podružnica Lom samostojna župnija, ki je štela 410 duš.

- 1912** V kapeli ob Marijinem oltarju so izklesali vdolbino in vanjo postavili kip sv. Ane, pri M. Bradašku so kupili še dobro podobo Smrt sv. Uršule. Mizarstvo Avgust Primožič je napravilo vzmetna vrata v lopi zvonice.
- 1913** Župnik J. Potokar je kupil za farno cerkev hišo »na Skali« z namenom, da bi uredili v njej dnevno otroško zavetišče, šolsko kuhinjo in sirotišče za več kot 100 otrok. Največji del sredstev za nakup je prispevala Vincencijeva konferenca, ki je pozneje ta dom prevzela in ga vodila.
- 1914** V Marijino kapelo so obesili nov lesteneč, ki ga je darovala Egerjeva iz Železnikov.
- 1915** Vas Bistrica, ki je do takrat spadala v župnijo Križe, je bila priključena župniji Tržič, ki je že imela vasi Sv. Ano in Dolino.
- 1916** M. Bradaška je naslikal podobi sv. Roka in sv. Antona Padovanskega, ki visita vsaka pri enem stranskem vhodu v ladjo.
- 1917** Pasar Kregar je vdela v veliko monštranco v lunulo dragocen kamen iz prstana, ki ga je ob odhodu iz Tržiča dobil kanonik Špendal, a ga je v oporoki zapustil tržiški župniji.

Prva svetovna vojna je vzela tržiški župni cerkvi tri zvonove, tako je bilo lepega potrkanja za dolgo dobo konec. V zvoniku je ostal le mali zvon iz leta 1729. Iz cerkve sv. Jožefa so si izposodili največji zvon iz leta 1841. Avstrijski vojaki, ki so pobirali zvonove, so ga obesili v zvonik farne cerkve.

- 1919** Škofija je 23. aprila 1919 dala dovoljenje za maševanje v kapelici sv. Križa na pokopališču. To kapelico je nad svojo grobnico dal v začetku 19. stoletja sezidati usnjarski mojster Peter Mally (Pikec). Sedaj se lahko v tej kapelici opravljajo vsa javna cerkvena pogrebna opravila.

- 1920** V železarni Kranjske industrijske družbe na Jesenicah so ulili dva jeklena

zvonova. Večji je tehtal 2900 kg, manjši pa 1228 kg. Uглаšena sta bila na tona b in d. V Trzič so ju pripeljali s štirim pari konj posestniki iz Doline. Cerkev je dobila tudi podobo, ki kaže, kako Jezus pomnoži kruh. Naslikal jo je Bradaška.

V faro je prišel novi župnik Matija Škerbec, ki je po šestih letih duhovnega in gospodarskega dela odšel za župnika v Kranj. Mizarska delavnica A. Primožič iz Trziča izdelal nov pod za zakristijo.

Prvotno pokopališče je bilo okrog cerkve in je segalo do škarpe, kjer je danes spomenik padlim iz prve svetovne vojne in partizansko grobišče. Ob vhodu so bile košate vrbe žalujke, grobove pa so krasili lepi železni križi, izdelki domače tržiške umetne kovaške in livarske obrti, ki so danes že prava redkost. Leta 1923 so s tega dela pokopališča odstranili večino grobov in spomenikov ter tako razširili poti do cerkve. Prostor so zasadili z lepotičnim grmičevjem. Na stenah cerkve pa je ostalo vzdanih več kot trideset nagrobnikov, večina je iz 19. stoletja. V umetnostnem pogledu je to neke vrste galerija neoklasicistične kamnoseške umetnosti, ki bi jo bilo treba zaščititi pred zobom časa, ker so pri nas nagrobniki te vrste že redki. V to zvrst ne spadata Lambergov nagrobnik s plemiškim grbom in nagrobnik duhovnika Matevža Waudta, ki sta oba starejša ter sta na Damulnekovi strani.

1922

1923

Neoklasicistični nagrobniki iz 19. stoletja na stenah cerkve

Neoklassizistische Grabsteine an den Kirchenwände aus dem 19. Jahrhundert

Nagrobnik
enega od
Lambergov z
gotskim
napisom in s
plemiškim
grbom vzdan
v severni steni
cerkvene ladje

*Grabstein
eines
Lambergers an
der Nordwand
der Kirche*

Franjo Stritih, tesarski mojster iz Bistrice, je izdelal zimski pod za cerkev, les zanj so darovali Dolinci.

- 1924** Za poživitev verskega življenja je v septembru začel izhajati župnijski list, mesečnik *Cerkveni glasnik* za tržiško župnijo, ki je bil prvi te vrste v Sloveniji. Izhajati je prenehal šele po nemški okupaciji 1941. V tem Glasniku je Karel Pirc, sin slovečega zdravnika Tomaža Pirca, kot upokojenec pisal članke o zgodovini Tržiča, tržiških cerkvah, tukajšnji duhovščini, francoski okupaciji, o šegah in navadah, o tržiškem humorju in šegave zgodbe v tržiškem narečju.
- 1925** Za prezbitერიj so kupili dva večja električna lestenca. Takratno zakristijo so preuredili v moško kapelo in dozidali zraven novo zakristijo s samostojnim vhodom. Nad vhodom v moško kapelo je umetni ključavničarski mojster Andrej Markič izdelal lični kovinski nadstrešek.

Zavetniki
tržiških obrti
Lovrenc,
Lucija, Rok,
Krišpin in
Florijan
(freska
Mežana in
Pirnata)

Die
Schutzheiligen
der Gewerbe
Lorenz, Luzie,
Rochus,
Krispin und
Florian
(Freskogemäl-
de vom Mežan
und Pirnat)

Marija vedne
pomoči (freska
Mežana in
Pirnata)

Maria,
immerwähren-
de Hilfe
(Freske vom
Mežan und
Pirnat)

K vhodu v Marijino kapelo so postavili dva nizka stebra: na enega so postavili kip presvetega Srca Jezusovega, na drugega pa kip sv. Terezije Deteta Jezusa. V stebrih so relikvije. Kipa sta delo akademskega kiparja Janeza Pengova iz Ljubljane.

1926

Staro mrtvašnico sredi pokopališča so podrli in ob koncu pokopališča sezidali novo, ki je imela sobo za mrtvaški oder ter shrambo in sobo za obdukcije. Del stroškov zidave je krila občina.

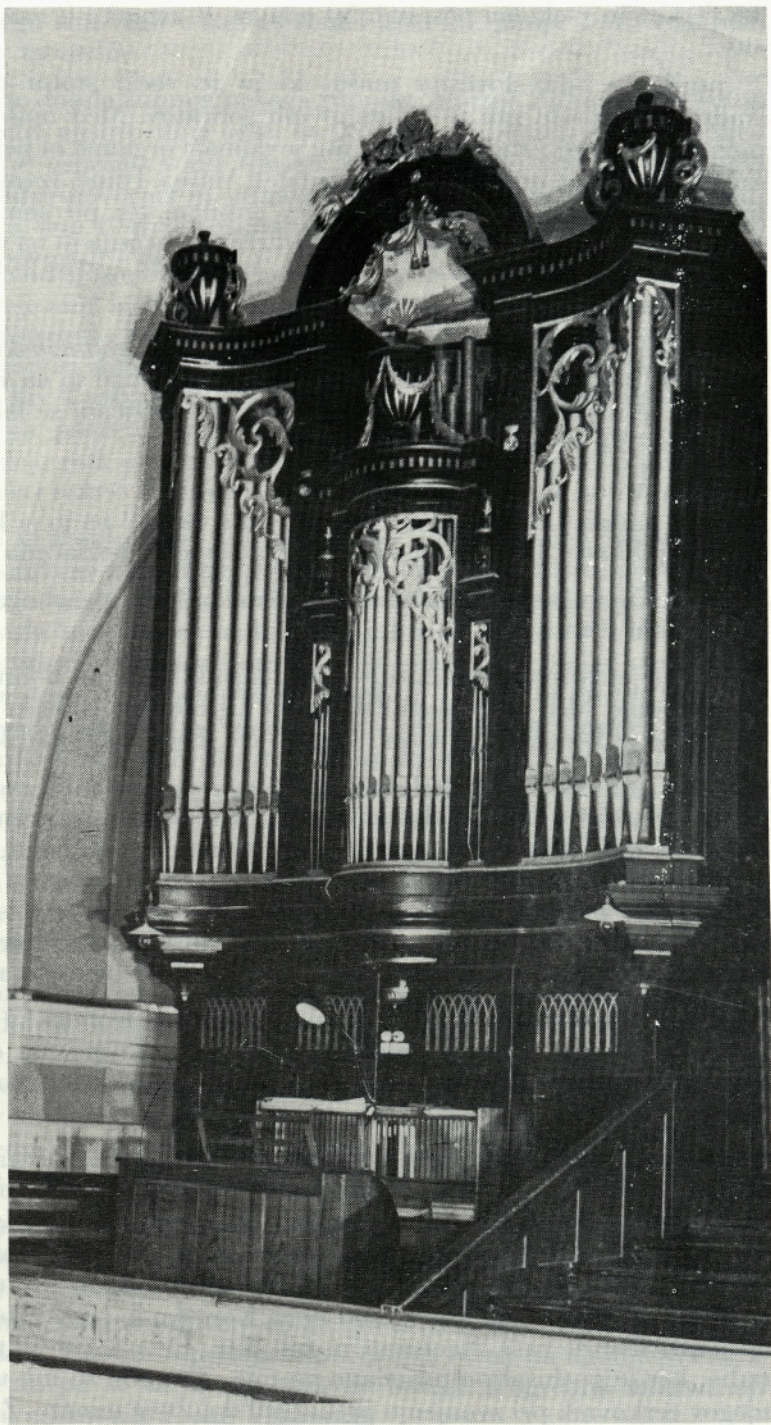
Ob koncu leta je prevzel vodstvo župnije Anton Vovk iz Vrbe na Gorenjskem, sorodnik pesnika Prešerna in takrat najmlajši župnik v Sloveniji.

1928

Tega leta so pobelili zvonico, vežo in pisarno v župnišču, popravili vrtno ograjo in kuhinjo. Naslednje leto sta prišla na vrsto kaplanija in gospodarsko poslopje.

1929

- 1930** Nad vhodom na kor so vzdali ploščo iz črnega marmorja, ki govori, da sta bila Ana in Andrej Gassner starejši velika cerkvena dobrotnika. Prosto-voljno sta nadaljevala nekdanji grajski patronat nad cerkvijo. Med stalne cerkvene dobrotnike lahko poleg mnogih Tržičanov, Dolincev, Šentancev, Bistričanov in drugih štejeemo tudi družino Glanzmann in Bornove.
- 1931** V moški kapeli sta naslikala akademska slikarja Janez Mežan in Nikolaj Pirnat na srednjo steno veliko podobo Kristusa Kralja, nad vhodom v zakristijo pa fresko Marije vedne pomoči; na vsaki strani so naslikani delavci in delavke, ki obračajo pogled k Mariji; pod njeno podobo so tržiške tovarne, katerim naj bi bila Marija zavetnica. Nad izhodom iz kapele sta umetnika upodobila na freski pet zavetnikov, in sicer: Lovrenca, Lucijo, Roka, Krišpina in Florijana, pod njimi pa takratni Tržič. Podjetje Sušnik iz Ljubljane je v kapeli vstavilo barvna okna. Cerkev dobi še nov brokatni pluvial, krasno francosko delo.
- 1932** V glavnem oltarju so predelali električno napeljavo, tako da so zvezdo zamenjali z golobom, simbolom sv. Duha in ga osvetlili z žarnicami. S skritima žarnicama so osvetlili tudi oltarni sliki. Povečali so še svetilnost lestenca v cerkveni ladji. Karel Götzl iz Ljubljane je prenovil oba angela častilca na glavnem oltarju in misijonski križ.
- 1933** Od 1. julija naprej so vse zakramente, razen birme in spovedi, lahko podeljevali v slovenščini.
- 1934** Namesto dotrajanih orgel iz leta 1833 je orglarski mojster Franc Jenko iz Št. Vida nad Ljubljano izdelal orgle s 26 registri, 950 piščalmi in z mehomo na električni pogon. Motor je v zvoniku. Od prejšnjih orgel so uporabili nekaj kovinskih piščali in registrov ter pročelje stare orgelske omare. Leto so v ozadju povečali in impregnirali. Okraske na orglah so pozlatili. 22. aprila je kanonik in skladatelj dr. Franc Kimovec orgle blagoslovil. Ob tej slovesnosti je obrazložil tudi njihovo delovanje, nakar je bil koncert cerkvenega pevskega zbora, ki mu je dirigiral Martin Planinšek, na orgle pa je igral prof. Matija Tomc. Če zvenijo orgle v polno, imajo močan, grmeč ton, z uporabo nekaterih registrov pa ubrano spremljajo glasove pevcev in se jim lepo prilagajajo.
- 1935** Peter Železnik iz Ljubljane je temeljito očistil in restavriral freske, ker je bilo predhodno obnavljanje nestrokovno in so te plesnele. Pod strokovnim vodstvom dr. Franceta Šteleta iz Ljubljane so obnovljene freske spet zablestele v prvotnem sijaju. V tistem času so še očistili tri oltarje, prižnico in krstilni kamen. Pozlatarska dela je opravil Karel Götzl, odre je postavilo podjetje Franjo Stritih iz Bistrice, Primožičevi mizarji pa so popravili cerkvene klopi. Obnovljeni sta bili tudi pročelji kaplanije in župnišča.
- 1936** Tržičanke so darovale lepo preprogo, ki je pred glavnim oltarjem. V mesecu maju je bil štirinajstdnevni misijon kot duhovna priprava za stoletnico posvetitve župne cerkve. Misijon je vodil Ludovik Šavelj, vernikom pa so podelili 6000 svetih obhajil. Za osrednjo slovesnost so župljani okra-

Orgle iz l.
1934 (delo
mojstra
Franca Jenka)

*Die Orgel aus
der Jahre 1934
(vom Franc
Jenko)*

sili cerkev in v okolici postavili 50 mlajev. V zvoniku je zažarela številka sto.

7. junija je bila slovesna maša, ki jo je vodil stolni prošt Ignacij Nadrah, asistiralo mu je 65 duhovnih sobratov. Med mašo je prepeval pomnoženi pevski zbor, dirigiral mu je domači organist in pevovodja Martin Planinšek, za orglami je bil skladatelj Matija Tomc. Izvajali so Zuccolijevo Misso s. Francisca, Wagnerjev Jubilate ter po eno Tomčevo in Kimovčevo skladbo. Zvečer je bila po Tržiču procesija in na vseh oknih po mestu ter grobovih so gorele številne sveče. Slovesnost je bila res mogočna, v želji, da naj vtisi obrodijo duhovne sadove.

Ob tej priložnosti je izšla knjiga Viktorja Kragla *Zgodovinski drobci župnije Tržič* z obsežno zgodovino kraja. Po izidu knjige so na župnijo prišle številne čestitke. Škof Jeglič pa se je pošalil: »Tržičani se lahko štemajo, ker fajmoštra Vovka imajo!«

1937 Župnika Anton Vovk in Viktor Kragl sta darovala cerkvi večno luč. Načrt zanjo je napravil akad. slikar Stane Kregar, izdelal pa jo je Janez Drnovšek iz Ljubljane. Delo je umetniško zasnovano in pozlačeno v ognju.

1938 Na zvoniku so popravili streho, cerkveno posodje pa obogatili z novim pozlačenim ciborijem.

10. junija je daroval prvo daritev novomašnik Edmund Böhm. Vse je bilo zelo slovesno. Med večericami sta prišla v goste novi papeški nuncij Hector Felice iz Beograda in msgr. Josip Ujčič, beograjski nadškof.

1939 Očiščena sta bila tabernakelj in monštranca. Prvi je dobil nova vratca, ki jih je po načrtu akad. slikarja Staneta Kregarja izdelal mojster Janez Drnovšek iz Ljubljane. Na njih je upodobljeno na sredi polja Jagnje božje, prebodeno z mečem. Njegova kri odteka v daritveni kelih na oltarni mizi, izpod katere izvira sedem studencev, po katerih sprejemamo sadove rešnje daritve. V cerkvi so še preuredili zaprte kaplanske spovednice, za Božič pa postavili nove jaslice z Bradaškovim ozadjem betlehemskega okolja.

1940 V cerkev so postavili še eno zaprto spovednico. Dolinci so kupili svoje bandero. Na eni strani je podoba Naše Ljube Gospe, na drugi pa sv. Ožbolt in sv. Aleš. Poprej so namreč hodili v procesijah za lomskim banderom.

Iz taborišča Oranienburg pri Berlinu je nevarnost bližajočega se nacizma naznanjala žalostno vest, da je kot žrtev nacizma umrl v taborišču prvi Tržičan, župnik Jožef Polak (Bučarjev). Imenovani je bil dolga leta dušni pastir med Irci škofije Great Falls v Ameriki. Po vrnitvi je bil nekaj časa v Tržiču. Kot ljubitelj planin je bil izvoljen za predsednika tržiškega planinskega društva. Leta 1934 je odšel na Koroško in postal župnik v Šentlipišu pri Dobrli vasi. Nacistom ni bil všeč. Leta 1939 so mu zaplenili radio, ker je poslušal prepovedane postaje. Zamerili so mu tudi to, da je njegov cerkovník pri zvonjenju prekoračil določene minute. Zato so Jožefa

Polaka še istega leta vrgli v zapor; zbolel je in 25. junija 1940 v starosti 67 let umrl v taborišču.

V septembru je dobila župnija novega župnika Alojzija Žitka, ker je Anton Vovk po 14 letih pastirovanja odšel na škofijo v Ljubljano. Kot priljubljen dušni pastir je uspešno vodil tržiško župnijo v zelo težkih predvojnih časih. Bil je dober govornik in organizator. V Ljubljani je dobil mesto stolnega kanonika; leta 1946 je postal ljubljanski škof in uspešno vodil škofijo v zahtevnih povojnih letih.

29. decembra je imel lepo novo mašo Boris Femc iz Luzarjeve družine, pri čemer mu je asistiralo 29 duhovnih sobratov. Čeprav je bil čas negotov, je potekala slovesnost zbrano in svečano. Ko so zvečer sedeli novomašni gostje v gostilni Pri Luzarju, so bili malo više v gostilni Pri Kavčiču tržiški nemškutarji na posvetu, koga bodo odstranili. Vplivi vojne vihre po Evropi se kažejo tudi pri nas in vzbujajo strah pred negotovo prihodnostjo.

12. aprila so se z okupacijo tudi za tržiško župnijo pričeli žalostni časi. Nemški oblastniki so najprej prepovedali zaobljubljeno Florijanovo procesijo. Na torek, 6. maja, sta kaplan Franc Snoj in župnik Alojzij Žitko zadnjikrat maševala, nato pa se umaknila v Ljubljano, ker sta bila obveščena, da ju bodo aretirali. Nekateri verniki so še nekaj časa hodili k mašam v Lom in Križe, kjer so duhovnike še pustili. 27. maja so Nemci aretirali lomskega župnika Šparhakla. Na binkoštni praznik je sv. mašo opravil še lešanski župnik Klemenčič, potem pa pet mesecev ni bilo javnih maš. Šmarnične pobožnosti, rožne vence in križev pot so vodili ministranti in sami verniki. Za farno cerkev sta med okupacijo skrbela Franc in Julka Vrhovnik. Na prošnjo pevcev je takratni župan Miklavž Klemenc vrnil ključ od kora in orgel. Za petje pri pobožnostih je imela največ zaslug Mici Kurnikova, ki je menda prva začela peti in tako navdušila še druge vernike, orglal pa je Ladislav Slabe.

V juliju je bil izdan letak »Navodila vernikom, ki nimajo duhovnika.« Besedilo je odobril škofijski ordinariat v Ljubljani. Nemška oblast je omejila zvonjenje, tako da se je smelo zvoniti trikrat na dan po šest minut, le ob pogrebih dlje. V septembru je prof. dr. Josip Žontar iz Kranja preselil župni arhiv v kaplanijo, a so neznani vlomilci del tega odnesli; v župnišču so Nemci uredili otroški vrtec. V oktobru je okupacijska oblast prepovedala zbiranje kakršnihkoli prispevkov za cerkev.

V tem času so bile od maja do novembra 1941 večkrat tajne maše, ki jih je opravljal pater Klavdij Okorn. V Trzič je prihajal oblečen kot delavec. Tako je n. pr. 15. avgusta ob treh zjutraj v dekliškem domu spovedoval, maševal in obhajal le zanesljive vernike. Na skrivaj je prevedel tudi štiriindvajset bolnikov. Ljudje so prelagali krščevanje otrok na ugodnejši čas, v nujnih primerih pa so ta obred opravile babice. Pogrebne molitve ob grobu je molil cerkovnik Franc Vrhovnik.

V novembru je prevzel več gorenjskih župnij nemški duhoven Heinrich Beuke. Živel je v Kranju in se z motorjem vozil maševat v Tržič, Lom, Kovor, Leše, Križe, Podbrezje in na Brezje k Mariji Pomagaj. Pri mašah ob nedeljah in praznikih so oznanila in evangelij brali v slovenskem jeziku. Sv. maše so bile v različnem dnevnem času; posebna novost je bila, da je bil ta obred tudi v popoldanskih ali večernih urah, kakor je pač dal oznaniti župnik Beuke. Kadar zaradi nepredvidenega zadržka ob napovedani uri župnika ni bilo, so ljudje sami molili rožni venec, dokler se ni pričela maša. Od takrat se je ohranila navada, ki traja še danes, da pred večerno mašo molijo rožni venec. Če kako nedeljo maše ni bilo, so se verniki vseeno zbrali v cerkvi k uri molitve. Ker župljani zaradi vojnih razmer niso mogli vselej opraviti velikonočne spovedi, je župnik nekajkrat dal vesoljno odvezo, za kar je imel posebno pooblastilo. Včasih so bili verski obredi tudi v podružnični cerkvi sv. Jurija ali pri sv. Ani.

- 1942** Nacistična oblast je dovolila Florijanovo procesijo, ki jo je vodil Beuke po Zgornjem koncu, okoli gradu in v cerkev. V procesiji je bilo veliko ljudi. Ob velikonočnih in božičnih praznikih je prihajal opravljat bogoslužne obrede bogoslovni profesor Josip Santaler iz St. Georgena a. Läng See. Vodil je tudi prvoobhajilno slovesnost dne 12. aprila 1942 in oktobra naslednjega leta. Otroke sta za to priložnost poučevali v slovenskem jeziku dve domači starejši učiteljici F. Gromova in Z. Grundnerjeva, nakar so bili izprašani s pomočjo tolmača, spoved so opravili v slovenskem jeziku. Spovedovala sta dva stara slovenska duhovnika. Konec tega leta so nacisti zaprli dom Vincencijeve konference na Skali z motivacijo, da ga bodo uporabili za svoje organizacije, t.j. za strankino hišo.
- 1943** Cerkev je dala popraviti dvoje znamenj, in sicer križ na vrhu klanca ter križ na dnu Kunternice. Dokler križev ni bilo, so ljudje zelo negodovali, ker so menili, da jih je odstranila okupacijska oblast.
- 1944** V dvorani na Skali so izdelali nov kasetiran strop in poglobili prostor za gledalce. Nadalje so pri širjenju Ljubelske ceste (današnje Koroške) Nemci 18. maja podrli znamenje Marije Pomagaj, ki je stalo na razpotju Ljubelske ceste in Poti na pilarno, 17. avgusta pa še znamenje Žalostne Matere božje pred Femčevo hišo. Župnik Beuke je že za silo razumel slovenski jezik. V Tržič je še vedno hodil pomagat prof. J. Santaler.
- 1945** 3. maja je vsakoletno Florijanovo procesijo še vodil H. Beuke, procesijo sv. Rešnjega Telesa po koncu vojne pa že Franc Fortuna, nekdanji kaplan v Tržiču. Pri procesiji je igrala godba, med udeleženci so bili tudi predstavniki civilne in vojaške oblasti. S sv. mašo 11. junija se je pričelo šolsko leto, 17. junija je bil spominski dan vseh vojnih žrtev druge svetovne vojne, ki so padle za osvoboditev. V ta namen je bila v župni cerkvi maša, pred spomenikom padlih v prvi svetovni vojni pa libera. Zaradi pomanjkanja voska so v cerkvi prosili vernike za ostanke voščenih sveč, julija so postavili na oltar lesene električne svečnike.

Oktobra so zamenjali duhovnike. V tržiško župnijo je prišel kot vikar prof. Jože Gregorič. V začetku je stanoval v sobi nad gostilno Košir (Partizanska 37), ker so bile cerkvene stavbe zasedene; na hrani je bil pri Slaparjevi mami v Kosarski 5, v menzi in drugod.

Z dovoljenjem škofijskega ordinariata je bila 19. maja pred znamenjem sv. Lenarta v Dolini izredna sv. maša v zahvalo za božje varstvo med vojno. Pri tem znamenju so se Dolinci zbirali med vojno v večernih urah tudi pozimi in molili. **1946**

Prvega julija je bila birma. Pred tem je vikar Gregorič prosil starše in jih opozoril, da je njihova glavna skrb doma naučiti otroke verskih resnic, nakar bodo birmanci izprašani v cerkvi. **1947**

Šolarji so morali zaradi novih vpisnih pogojev pri vpisu priložiti pisno izjavo za udeležbo pri pouku verouka v šoli. Tudi udeležba pri obredu prvega obhajila in birme za šolarje ni bila več obvezna. **1948**

17. aprila je bila velikonočna procesija, ki so jo nekateri skušali motiti z bučno glasbo iz zvočnikov. **1949**

9. decembra je tržiški mestni ljudski odbor prevzel pokopališče v upravljanje.

Vikar se je konec aprila preselil od Koširja v kaplanijo, kjer je imel v eni sobi stanovanje in župni urad. Ignac Valjavec mu je popravil vrata in okna, da v sobo ni pihalo. **1951**

31. decembra so pokopali Viktorja Kragla, viteza božjega groba in župnika framskega, v družinski grob na tržiškem pokopališču. V spremstvu številne duhovščine in župljanov je legel k večnemu počitku mož, ki je napisal knjigo *Zgodovinski drobci župnije Tržič*.

V februarju je zapadlo toliko snega, da so za soboto 16. februarja zaradi varnosti prepovedali zbiranje vernikov v cerkvi. Zato v nedejo 17. februarja zjutraj ni bilo maše, pač pa je prišlo dopoldne najprej nekaj fantov, nato še osem gasilcev, ki so pričeli odstranjevati sneg s cerkvene strehe s tako vnemo, da je bila ob 14. uri že očiščena. Takrat so bile okrog cerkve take gore snega, kakršnih ne pomnijo. Popoldne so očistili še strehe obeh kapel in zakristije. Zvečer ob 18. uri je bila že maša pri svečah, ker elektrike ni bilo. **1952**

Dne 9. marca beremo v oznanilu, da bo odslej verouk v cerkvi, in sicer vsako nedeljo po osmi in deseti maši, starši pa naj poskrbe, da se bodo učenci doma naučili, kar bodo v cerkvi pri pouku predelali.

Tega leta so prepleskali pločevino ob robu cerkvene strehe ter na obeh kapelah in na zakristiji. Delo je stalo še enkrat več kot material.

V maju in juniju so pleskali pločevinasto streho na zvoniku župne cerkve, delavcem je pri tem delu zelo nagajal dež, tako da so stroški narasli za nekaj tisoč dinarjev. **1953**

1954 17. avgusta se je po dvajsetih letih odsotnosti vrnil msgr. Viktor Zakrajšek v Tržič, vikar prof. Jože Gregorič pa je odšel na Krko (Dolenjska), kjer je prevzel poleg župnije še naloge dekana. Če se ozremo na čas njegovega župnikovanja v Tržiču, vidimo, da je doživel dokaj težkih ur, ki so mu jih povzročile neurejene povojne razmere, vendar je dosti prispeval, da si je cerkev duhovno in materialno opomogla.

Tudi Viktor Zakrajšek je imel za seboj težka leta. Iz Tržiča je odšel 1934. leta in bil eno leto kaplan v Kosovski Mitrovici, nato pa župni upravitelj do 1939. leta v Janjevu na Kosovem polju. Po smrti škopskega škofa Gnidovca je V. Zakrajšek več kot leto dni bil kapitularni vikar škopske škofije. Zatem je odšel na pomoč v beograjsko nadškofijo in bil tam župni upravitelj ter dekan v Nišu do 5. septembra 1947. Vsa ta leta je bil tudi škofijski konsultor, naslov monsignore (papežev tajnik komornik) je dobil 13. marca 1941. Leta 1947 se je vrnil v Slovenijo in postal vikar župnije Krke pri Stični in prodekan žužemberške dekanije, dokler se ni kot vikar vrnil v Tržič. 8. oktobra se je preselil v popravljeno župnišče in tam dobil eno sobo za župnijsko pisarno in stanovanje. V župnišču so popravili tla in okna.

1955 Pri mašah se prične uvajati ljudsko petje, cerkev je dobila nekaj novih klopi, zakristija pa električno peč, ker so tam imeli otroci verouk. Popravili so tudi župnišče, da bi duhovniki imeli ustrezno stanovanje in urejeno gospodinjstvo.

1956 V februarju je bil zelo oster mraz, tako da je od 5. do 24. odpadel verouk.

1957 Na željo Cerkve in po navodilih naših škofov se je pričelo uvajati več sodelovanja vernikov pri obredu sv. maše, in sicer v uvodnem delu, veri in očenašu. Z uvajanjem teh sprememb so pričeli na svečnico, tako da so skupno mašnik in verniki peli in molili vero in očenaš v slovenskem jeziku; doslej so molili še v latinščini.

Cerkev je dobila električni števec za luč pri pokopališki kapelici sv. Križa in za kapelico Trpečega Kristusa, ki je pred leti še stala nasproti današnje avtobusne postaje, takrat so tam dejali »Pri vagi«, ker je bila zraven te kapelice tehtnica. Za tisti čas je zanimiv še naslednji dogodek. En član Aljančičeve družine s trga št. 107 se je pred prvo svetovno vojno posvetil vojaškemu poklicu. Imel je sina, ki je leta 1914 zmagal na veliki konjski tekmi v Lvovu v Galiciji in dobil srebrni pokal. Zmagovalec je ta pokal podaril tržiški cerkvi. Z malenkostno predelavo je iz te posode nastal ciborij.

29. septembra je škof msgr. Anton Vovk v Tržiču podelil mašniško posvečenje Janezu Tomazinu, ki se zaradi bolezni ni mogel udeležiti tega obreda v Ljubljani. Po posvetitvi je Janez Tomazin imel novo mašo.

1958 V oktobru so prodali cerkveno hišo v Partizanski 29 z namenom, da z izkupičkom popravijo druge cerkvene stavbe, ker se iz neposrednih cer-

kvenih dohodkov hiš ni smelo popravljati. Zato je škofijski ordinariat to prodajo odobril. Župnišče so popravili iz dohodkov od senožeti na Brčevem rovtu. Pri tem so napravili nov vhod v župnišče po projektu arh. Toneta Bitenca. Za vhod na zunanje stopnice so uporabili lepo kovana dvokrilna vrata kapelice, ki so jo leta 1944 podrli Nemci. Naj omenimo še nove polknice, ki jih je dobil zvonik; mojster Benda iz Mengša je popravil in očistil orgle, ki so že dolgo čakale popravila. Zanimivo je, da je ta mojster pred 24 leti kot pomočnik pomagal sestavljati te orgle. V cerkvi so delno obnovili tudi električno napeljavo.

Po osemnajstih letih je bil od 14. do 21. decembra v Tržiču misijon.

V februarju so pričeli delati oltarno mizo, oltarne stopnice, mizo za darove, obložen je bil tudi oltarni nastavek in polstebra za adoratorja – angela. Za vse to so uporabili rdečkasti hotaveljski marmor. V tej obnovi se po načinu oblikovanja pozna šola mojstra Plečnika. Za oltarno mizo je največ prispeval pokojni semeniški ekonom Karel Gros, ostalo pa verniki. 17. marca so v oltarno mizo vzdali relikvije kosti mučencev sv. Hilarija in sv. Taciana iz Ogleja. Na oltarju so predstavili tudi oba angela častilca. Po obnovi je oltar posvetil škof Anton Vovk.

1959

Problem je bil tudi lep bronast zvon iz leta 1841, težak 692 kg, ki je bil do 1917 v cerkvi sv. Jožefa, a so ga tega leta avstrijski vojaki obesili v zvonik župne cerkve. Ta zvon je bil počen in je od leta 1946 čakal na popravilo. Treba ga je bilo zavariti. Tega zahtevnega dela sta se lotila Joža Pogačar, ki je postopek vodil, in varilec Ivan Hotko. Joža je najprej poslal košček zvona v analizo metalurškemu inštitutu v Ljubljani. Sestavo litine je ugotovila ing. Neža Eksel, nakar je Joža priskrbel ustrezne palice za varjenje. Varilni postopek se je pričel tako, da so najprej z velikim ognjem zvon enakomerno močno segreti, nakar je Ivan Hotko pričel variti. Pri tem sta morala Joža in Ivan stalno paziti, da temperatura zvona ni nihala, kar bi lahko slabo vplivalo na kakovost varjenja po Bellejevem načinu. Po končanem delu se je zvon počasi ohlajal kar štirinajst dni. To je bil res edinstven podvig v tako neprimernih okoliščinah, v katerih sta delala. Kljub temu pa so zvon kmalu za tem s pretežkim kembljem ponovno ubili. Istočasno sta krpala tudi zvon iz zvonika cerkve sv. Jožefa, ki je počil zaradi gašenja razgretega zvona, ko je ta cerkev gorela.

Alojzij Žitko se je 12. junija odpovedal tržiški župniji, tako je bil za župnega upravitelja imenovan dotakratni vikar, Viktor Zakrajšek.

1960

Ob gradnji Cankarjeve ceste so odstranili tudi zidano kapelico sv. Janeza Nepomuka, ki je stal nasproti Kurnikove hiše. Kip iz te kapelice je danes na zunanji strani ograje na koru v Jožefovi cerkvi. Pri tej gradnji sta bili odstranjeni tudi mestna tehtnica in zidana kapela Trpečega Kristusa. Oba objekta naj bi »ovirala preglednost križišča« pred novo avtobusno postajo. Dragoceno Layerjevo sliko k stebru privezanega bičanega Kristusa so restavrirali in namestili pri glavnem vhodu v župno cerkev, poleg velikega

1960/61

marmornega kropilnika.

1961 30. aprila je poteklo 150 let od velikega požara v Trziču za Napoleonove vladavine. Od takrat imajo Tržičani zaobljubljeno procesijo sv. Florijana, združeno z mašo. Tudi ob tej obletnici so Tržičani držali zaobljubo.

1. maja je umrl prof. Pavle Slapar, tržiški rojak. Pred vojno je nekaj let poučeval verouk na kranjski gimnaziji, po vojni pa na spitalski gimnaziji in bil obenem župnik v Spittalu ob Dravi. Pokojni je študiral v Innsbrucku na Tirolskem.

1962 Marca je bila ljubljanska škofija ob 500-letnici obstoja z odlokom papeža povzdignjena v nadškofijo, takratni škof Anton Vovk pa v nadškofa. Glavna zavetnika nadškofije postaneta sv. Ciril in Metod, za njima pa sta dosedanja zavetnika škofije sv. Mohor in Fortunat.

1963 22. marca, na četrtek zvečer, je močan vihar zelo poškodoval streho na župnišču. Kljub mrazu in vetru so požrtvovalni možje popravili streho in tako preprečili nevarnost, da bi voda premočila strop v stavbi.

Junija je Franc Dovžan obnovil bistriški križ, ki je stal pri mostu ob križišču Blejske ceste in poti proti zdravstvenemu domu, pa so ga morali umakniti. Ta križ so pritrdili na zunanji strani cerkve nad levim stranskim vhodom v ladjo. Julija so v cerkvi obnovili vso električno napeljavo. Delo so opravile DĚS (Državne elektrarne Slovenije).

V cerkvi so marca namestili ozvočenje, oktobra so prepleskali pločevinaste cerkvene strehe; za bogoslužje je cerkev dobila nekaj mašnih oblačil. Ob tisočstoti obletnici prihoda svetih bratov Cirila in Metoda med Slovane je cerkev dobila namesto odstranjene freske Kristusa Kralja sliko svetih bratov, delo akademskega slikarja Staneta Kregarja. Ob tej priložnosti so iz Marijine kapele prestavili v moško kapelo zelo čašчени podobi k stebri privezanega Kristusa in doprsno podobo »Ecce homo«.

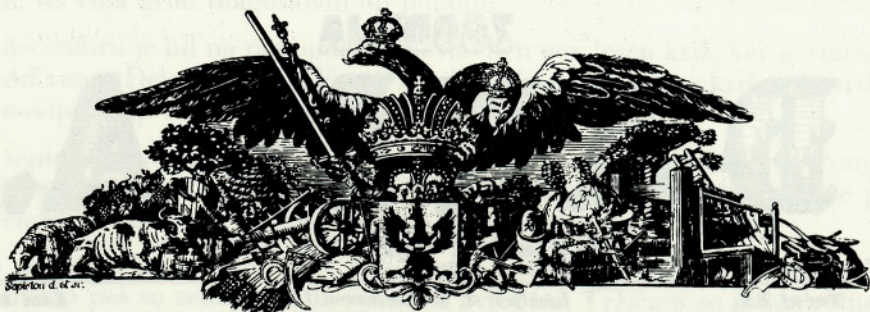
7. julija je umrl nadškof dr. Anton Vovk.

1964 28. marca je pokojnega nadškofa nasledil dr. Jože Pogačnik – doma iz Brezovega doma na Lóki pri Kovorju.

Aprila je cerkev dobila novega organista, našli so tudi novega cerkovnika.

1965 7. marca, to je na prvo postno nedeljo, je pričel veljati odlok cerkvenega zbora o uvedbi domačega jezika pri sv. maši s prenovljenim mašnim obredom. Tega leta so obnovili dva mašna keliha, ciborij, pogrebni in mali križ pri oltarju, ker so bili potrebni pozlatitve. V Marijini kapeli so preuredili oltar, tako da so na mesto podobe Presveto srce Jezusovo postavili tabernakelj.

1966 Mašna oblačila so postala bogatejša za nov zelen mašni plašč. V oktobru se je posrečilo dobiti veroučno sobo, a otroci so zbrali denar za kip angela varuha, ki je bil v novembru blagoslovljen in postavljen v to sobo. K verouku bodo vabili tudi predšolske otroke. V tem mesecu sta praznovala

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svitlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj v.

V sredo 10. Susca 1847.

List 10.

V spomin sv. Cirila in Metoda. *)

Kdo sta častita moža? — je podoba ko Grecije mlhivov; Ino pa vajno blagó? — bukke helenske so škór. „Klicali naju“ — povesta — „no knezi slovenski; neséva Véro pa knjige sveté, kakor uméne so jim.“

Draga sta brata, Ciril pa Metodi! kakó zaželeli

Vaju Slovéni so žé, slišati božji podúk.

O paó kmalo prišla sta tje do meje Slované,

Jela cvetéli lepó véra je Kristusova.

Zaliga sádeža rast pa vihár ponočni zatare;

Kjer zgol ptujci deró, ptuj je še daljni Slovén.

Zdaj með ljudstvo novó zaséjati besédo nebéško,

Pride sem Italián, bliša se tudi Bavár.

Ali po rodu letó ni jesik, uméti ne more

Láhkó Slovéni besédi; vnet za resnico pa je.

Vama neznaná pa ni govórica preblaga Slovéna,

Glas mu je vajnih ust kot materinski sladák.

Zbrati za vama hiti pod znamíne križa se narod,

Sréčno nebéški si mir v vajnimu vodstvu dobi.

Z glasí domáci Bogú čast dáje ko Grék pa Latínici;

Kar razódel je Gospód, bére po svojo celó.

Če za višji ednost tú Slovén se k latinámi druží.

On ne posábi nikdár, kar se po vama je učil.

Sveta možá! se prestá za rod, ki sta kdáj ga vodila,

V njem duh vére de bo védno nezmagán ostál.

P. H.

Popolni podúk,

kakó krompir sadíti, de bo práv?

Čas se bliža, de bo treba krompir sadíti. Bog dáj, de bi se ta potrebni sádež letas boljši obnesel, kakor lani in predlanjskim! S tem serčnim vošilam podamo kmetovavcam pričijoči podúk in jih živo poprosimo, naj se ravnájo po njem; vse drugo naj pa izročijo milostljivimu óčetu nad nami, ki dáje natóri postavbe, kterih ólovek spremíniti ne more. Nebéški óče pa je dal kmetovavcu tudi um in pamet, de naj sam presodi, kar rastljinam nar bolj tekne, de mu bodo veselo rastle in obilni sad prinesle.

*) Nar imenitniši keránska učitelja slovenskiga naroda okoli 863. leta po Kristusovim rojstvu sta bila slavna brata sv. Ciril in Metodi v Solunjah na Gerákim domá, kterih god 9. Susca obhajano in od kterih lep sostavik visócega gospóda v 34. listu lanjskih Novic več pové.

Vredništvo.

Véliko kmetovavcov je, ki mislijo, de je krompirju vse práv in vse vseč, kar mu storijo. To je pa grozno napéna misel, in marsikteri kmet, ki je navadno le en kos krompirja pridelal, bi ga bil láhko dva ali tri kóše imel, ko bi bil z njim tako ravnal, kakor poterjene skušnje velejavó.

1. V kakšno zemljo naj se krompir sadi.

Krompir raste sicer po vsih deželah in v vsaki zemlji, kjer žita obrodijo, pa se vunder le véliko slabji obnása v teški, debeli in mazasti ilovki in sploh v mokrotni in merzli zemlji. Nar bolj se mu príleže láhka in bolj rahla zemlja — pesénka, apnjenka. V taki zemlji, če je pametno gnojéna, se pridelá nar več dobriga krompirja.

„Láhkó vam je svét dajati“ — nam bo odgovóril ta ali uni kmet — „ali sim pa v stanu svét premeniti, kjer moje polje leži?“ To, ljubi prijatelj, vse dobro vémo, in s tem podukam le hočemo réči, de naj si pervič kmetovavec za krompir iz svojih njiv tisto odloči, ki je za-nj bolj pripravna od družih, in drugič de naj jo takó obdeluje, kakor bomo pozneje povedali.

Pa tudi na to naj gleda, kteri sádež je pred krompirjem na njivi bil? Posebno dobro se obnása krompir po detelji, zelji, lanu, konoplji in na tacih njivah, ki so bile poprejšno jesen iz ledin prócorane in obdelane; tudi po pšenici in réži, kterima je bilo dobro gnojeno, dobro rodi.

Nikdár pa mu ne tekne, ga berž po gnojenji sadíti. Tak krompir, če ravno debel, je slabiga okusa (žmaha) in véliko rajji gnúje od družiga.

„To pa-že ni res“ — slišimo spet nektére kmetovavce govoriti in se na svoje skušnje opirati. Prijatli, ki tako govorite, počasi! de se bomo práv pametno pomenili. Povejte mi, ali ste do lani in predlanjskim kterikrat práv práv natanjko pre-mišljevali, ktera zemlja in kakšno gnojenje se krompirju nar bolj príleže? Če se vam je eno leto krompir slabši ali boljši od družiga obnesel, recite, ali ste kaj prevdarjali, zakaj se je to zgodilo? Ali ste vsako leto lastnost sádežev, ki so pred krompirjem na njivi bili, — ali ste lastnost na njivo navoženiga gnojá vselej dobro

Vojteh
Kurnik: Kralj
Rastislav,
Zgodnja
danica. 18..

ZGODNJA DANICA.

Katolišk cerkven list.

Tečaj IX.

V Ljubljani 3. maliga travna 1856.

List 14.

Kralj Rastislav.

Kralj Rastislav hrabri, moravski vladar,
God zmage slovesno ohajja.
De višimu bitju gre slava in dar
Pobožna ga misel navdaja.
Na zalim prestolu zamišljen sedi;
Ši misel preciese si spet se zbudi,
Če prav je prestolna dvorana
In Velegrad polen visokih gostov,
Zupanov, junakov slovanskih rodov,
In dvornikov množica zbrana.

S hvaležnostjo ljudstvo donša dari:
Naj lepši pridilke deržave,
Od rude, živine, kar solnce žori,
Do boginje Zive narave,
V podnebne višave in dalje strani
Se petje razlega in godba doni
Na slavo mogočnega kralja;
Kralj vender globoko zamišljen sedi,
Poprejšnja se misel mu vnovič zbudi,
Slaviti stvarjenja vladarja.

Al zdajci potegne kralj brušeni meč,
In zopet nazaj ga potisne,
Pokrije si šapelj, ko solnce blišče —
V tim hipu hrumeje potihne.
Vladarja xjanski se otoni obraz;
Vse pazi na mig in porelje, ukaz,
Očesa od njega ne gane.
In čaka željno na kraljevi govor,
Isvestne svetičnosti prvi prizor;
Zdaj reče resnobno na zbrane:

„Končana je vojska nemili razpor,
Nedolžne kervi prelivanje,
Napóli spet mirniših časov je zor
Čez mirne, gostivne Slovane.
Svobodne so mesta, gradovi, vsi
Sklenile so družbinske svete vezi,
Napadov se treba ni bati.
Istiran sovražnik je spet čes mejó,
Kdor upa si priti sovražno, gorjé!
Prepozno bi snal se kesati.

Vam hrabri junaki! za vašo serčnost
Zahvalim v imenu deržave.
Ki dom ste branili in našo prostost,
Deležniki moje ste slave,
Na veke ne ugasi vaš dragi spomina,
Slavi naj vas pesim in serca globia:
De ališijo zemlje narodi,
Kakó ste branili junško, svestó
Deielo, svobodo in vero svetó
Prot robaki nemili osodi.

Postavo poprejšno za dobro spoznam,
Ne pike ji nočem doajnit,
In mora slušiti za sleherai stan,
Bogatim in revaim veljati;
Pravica naj grelo vaših mojih bo del,
Vso moč obrniti na blagor dežel.
Ko pravi slušabnik deržave;
To vas dopolniti čes mojé gre moč

Sobrani! jez upam na vašo pomoč,
Zlajšajte mi vladne težave.

Nlabotne osnove je sprava obstoj,
V nezlogi se sprejo pervine,
Se vname, ne prej potokaljivi boj,
De ena gotovo pogine;
Iz iskre se vname brezmejni požar,
Iz jasniaga neba strahotin vihar,
Ki vse pokončati nam žuga;
Zatorej naj spremlja vas prava modrost,
In milost zmehčuje postavne ojastró,
Ne bodi prezreta zaslugá!

Kjer moč se je bliskal; naj lmezi bliši,
Trebite pustote ledine;
Kjer mesto razderto poigano leži,
Naj zopet iz groblje se dvigne;
Umetnost, kupčije naj vnovič cvetó,
Življenje po segah očetov naj bo,
Čez nemoc kmetijstvo častimo,
To dedov je naših nar lepši lastnost,
In vaukani spólniti jo, sveta dolžnost,
Nikoli je ne opastimo.

Slovani so rabili brano in plug,
Trebili dobrave, divjine,
Ko bližnji sosedje skos gojzde in log
Lovili so divje zverine.
Je treba izletti nam vseh zaslug,
Al slava mar pride iz blišnjaga tog,
Na plani kervavi izkljje?
Kdor prime prisiljen za strele in meč,
De brani in varva očetovo reč,
S pravico na strani se bije.

Vai drugi stanovi kmetijstva so sad
Brez njega ne blo bi ostati,
Brez njega človečka gre družba v razpad,
Bi ljudstva se mógle skitati.
Vsaktera umetnost doseže si rast.
Ko pride nje doba, nobena je last
Ne more nazaj pomladiti;
Kmetijstvo cvete pa iz veke na vek
Kljub divjih prevratov in družih oprek,
Zaterto se vé oživiti.

Kmetijstvo odvira vse slobe na kraj,
Človeka selitve odvadi,
Pušave pretvarja v posemljaki raj,
Steber je naj terdnisi vladí.
Vse ljudstva ki pléna po krivim šoló,
Se vósi osake in v bojo smedió,
In si ga za njimi spomina.
Vandalako razdjanje povsod se dóbi,
Nestevno nedolžnih končajo ljudi,
Kervava je njih zgodovina.

Veliko rebnelo narodov je že
Čes naše prelepe planjave;
Al zdaj nad grobovi acimirih verié
Temotne in goste dobrave:
Ker družbinskih niso cenili postav,
Veseljé imeli na grobljah deržav,
Do slednjajga vai so končani,
In koljko je ljudstev, ki njih še imo

pri maši biserno poroko Marija in Anton Mežek. V novembru so pričeli pokopavati umrle na novem pokopališču. Ker pa ta del še ni bil blagoslovljen, so vsak grob blagoslovili ob pokopu.

V decembru je bil na pokopališču postavljen nov lesen križ, ker je starega podrl veter. Delo je opravil Franc Dovžan. Spomladi so na križ še pritrčili obnovljeni kip Kristusovega telesa.

3. septembra je bila proslava šestdesetletnice kronanja slike Marije Pomagaj na Brezjah. To praznovanje je bilo povezano z romanji, ki so se jih udeležili v soboto in nedeljo številni Tržičani. 1967

Po drugi svetovni vojni je v šestdesetih letih romanje ponovno oživel. Namesto peš so sedaj verniki romali z avtobusi. Tržičani so redno romali na Ovsiške k sv. Valentinu, na Brezje k Mariji Pomagaj, na Tabor v Podbrezjah k Žalostni Materi božji in občasno v Velesovo. Po letu 1966 so pričeli romati tudi čez mejo na Sv. Višarje, h Gospe sveti, v Gline, Sela, Šmihel, Tinje, Judenburg, Lurd, Rim, Torino, Arso, Padovo, Assisi, Oglej in še drugam.

Septembra je bila uvedena nedeljska šolska maša s to novostjo, da so učenci lahko zasedli klopi v cerkvi. Tako je za to mašo prenehala pravica do uporabe plačanih sedežev.

V tem času so obnavljali notranjščino cerkve in jo prepleskali v beli, oker in sivi barvi. Strokovno je to delo vodil arh. Tone Bitenc, beljenje pa je opravil soboslikar Teodor Jerala iz Pristave. Po zamisli Toneta Bitenca so s to prenovo bolj poudarjali oltar in okrasne arhitektonske dele. Pozlatili so tudi robove venčnih zidcev pod stropom cerkvene ladje. Potem sta mojstra Avgust Primožič in Ignac Valjavec popravila nekaj klopi, tapetnik Mokorel iz Pristave je poskrbel za topli pod in tapeciranje klopi.

12. novembra je bila posvečena sosednja cerkvica sv. Neže na Brezjah pri Tržiču, ki je bila obnovljena.

Ob novem letu se je župnik zahvalil vsem dobrim ljudem, ki so posodili svoje prihranke za popravilo cerkve. Januarja so v cerkvi obesili prenovljene lestence. Februarja je prišel odlok, da se spremenijo poročni obred, zakrament umirajočih in pogrebni obred. 1968

Marca je dobila cerkev pod korom moderen lesteneč, ker krstni kamen pri krščenju potrebuje več svetlobe. Blizu tega kamna so zaradi varnosti vzdali nabiralnik v steno.

Do avgusta so bile očiščene cerkvene slike, obnovljena velika Layerjeva podoba Trpečega Kristusa in obnovljeno ozvočenje. Jožef Brankovič, dva Fornazariča in Ivan Kocjančič so spodnji del sten v cerkvi obložili s ploščami iz istrskega marmorja. V septembru je M. Bradaška popravil in preslikal kapelico na Čegeljšah, ki je dobila tudi električno luč. Neimenovani dobrotnik je za cerkev podaril preproge, ki so jih še obšili.

1969 Po odloku sv. očeta je postala Slovenija posebna cerkvena pokrajina – metropolija. 19. marca je bila slovesna proglasitev tega imenovanja, nadškof pa imenovan za metropolita.

Maja so napeljali v zakristijo vodo, ki so jo do takrat prinašali iz sosednjih hiš in župnišča. Poleti so ob cerkvi do zakristije položili tlak, ob dvoriščnem zidu pa napravili cvetlično gredo in vanjo zasadili azijski rododendron. Delo so opravili štirje že prej omenjeni zidarji. Župnik je naprosil vse, ki hodijo tam mimo na pokopališče, da naj bi pazili, da ta nasad ne bi bil polomljen.

Ob koncu leta so duhovniki pričeli opravljati mašo po novem obredu.

1970 Od 7. do 15. marca so imeli v Trziču misijon, ki so ga vodili kapucini, sinovi sv. Frančiška Asiškega. Ob tej priložnosti se je izpovedalo 2122 vernikov, obhajanih pa je bilo 6628 oseb. Program misijona je obsegal stanske govore za žene, može, fante in dekleta.

Ker cerkev ni bila ogrevana, so pričeli župljani zbirati denar za nakup peči. Nekateri so denar za nakup cvetja za grobove namenili cerkvi. Decembra so že preizkusili novo peč.

Z novim stanovanjskim naseljem v Bistrici in na Loki se je število prebivalstva tam zelo povečalo, tako da so pričeli pripravljati na tem področju novo župnijo. Za župno središče so izbrali staro grajsko pristavo v Bistrici 97, ki jo je cerkev kupila od lastnika dr. Aleša Pavlina. Denar so prispevali župljani tržiške župnije in nadškofija. V tej hiši bo tudi kapela.

1971 Leto je potekalo v urejanju nove župnije, ki jo je 25. marca s posebnim odlokom ustanovil škofijski ordinariat. Ta župnija ima še podružnico sv. Jurija. V župnijo so vključene vse hiše na ozemlju Bistrice, Ročevnice, Dunajce in Loke tostran Blajšnice. Pri tržiški župniji ostanejo le še tiste hiše v Bistrici, ki leže pod novo cesto, to je od ZLIT in tovarne Peko nazaj proti mestu. Tako se je matična župnija zmanjšala za eno tretjino. Proti kovorski župniji pa ostane meja nespremenjena, to je od izliva Blajšnice v Bistrico in navzgor po potoku. Priprošnjica nove župnije je sv. Marija Goretti. Vse načrte za kapelo je izdelal arhitekt Tone Bitenc. Za oltarno tapiserijo je načrt napravil akad. slikar Stane Kregar, tapiserijo pa so izdelali v Radnički radnji v Novem Sadu. Tone Kralj, akad. slikar, je naslikal še stransko sliko s sv. Cirilom in Metodrom, Stane Kregar pa sliko Marija z Detetom, ki je med zadnjimi deli slikarja. Oltarna tapiserija kaže vstalega Kristusa, ob katerem klečita Marija Goretti in njen spokorjeni morilec Alessandro. Več o vsem tem je zapisno v Bistriškem zvonu.

1972 Dela v novi župniji so v polnem teku. V kapeli v Ročevnici so prezidavali in belili. Izvedbo teh del je prevzelo Splošno gradbeno podjetje Trzič. Verniki nove župnije so denarno pomagali pri nabavi notranje opreme: oltarne mize, oltarne slike, tabernaklja, križa, razsvetljave, itd.

9. julija je nadškof Pogačnik blagoslovil kapelo in posvetil oltar, kar

pomeni začetek nove župnije. Pri tem je od notranje opreme še marsikaj manjkalo. Zvonovi za kapelo so v zvoniku cerkve sv. Jurija. Konec avgusta se je preselil v novo župnijo dekan Viktor Zakrajšek, ki je bil imenovan za župnika bistriške fare.

23. avgusta je iz Krškega prišel v Tržič za župnika Anton Vidmar, ki je bil tu za kaplana že pred petnajstimi leti.

13. avgusta je umrl duhovnik Janez Tomazin, doma iz Tržiča, kjer je tudi pokopan. Kot duhovnik je služboval v Domžalah, v Sodražici pri Ribnici in v Žabnici pri Kranju. Znan je bil po tem, da je rezbaril nabožne kipe in pisal v cerkveni tisk. **1973**

3. marca so se Tržičani v velikem številu poslovili od dolgoletnega tržiškega župnika in prvega župnika v bistriški fari, dekana msgr. Viktorja Zakrajška. Na pogreb so prišli tudi zastopniki vernikov iz Makedonije in Niša. Pokojnik leži v grobu župnika Potokarja. **1974**

Zakrajškovo delovanje v tržiških dneh, posebno med mladino in delavci, obnova tržiških cerkva, vse misijonsko delovanje v škopski škofiji, vse to pove, da je bil v pravem pomenu besede Kristusov učenec za delo v Njegovem vinogradu. Kaže na veliko moč v duhu in žrtvah plemenitega duhovnika.

Septembra so obnovili del cerkvene strehe, fasado zvonika, strelovod in zamenjali pocinkano pločevino na zvoniku z bakreno.

Dokončno so obnovili zvonik farne cerkve, baker za streho je priskrbel še župnik V. Zakrajšek. Avgust Primožič ml. je obnovil gotska vrata v Marijino kapelo, Janez Mrak pa jih je obložil z bakreno pločevino. **1975**

29. novembra je dr. J. Pogačnik v Ljubljani posvetil za duhovnika Tržičana Poldeta Ovseneka, ki je imel naslednjega dne na Brezjah novo mašo. Sedaj deluje v škofiji Augsburg.

Obnovljeni sta bili Layerjevi sliki sv. Trojice in Marijino oznanjenje v glavnem oltarju. **1976**

Od junija do septembra so v cerkvi montirali centralno ogrevanje, tako da imajo tudi klopi radiatorje. Kotel in peč sta v župnišču. Vsa mizarska dela pri tem je opravil Aleš Tišler iz Čadovelj, ki mu je pomagal tudi župnik Anton Vidmar. **1978**

1. oktobra je nenadoma umrl papež Janez Pavel I., 22. oktobra je bil izvoljen novi papež Janez Pavel II. Karol Wojtyła.

5. februarja so v Tržiču pokopali tržiškega rojaka in upokojenega župnika Ladislava Tomazina. Župnikoval je v Istri, na Štangi pri Litiji, v Čatežu in na Selah pri Kamniku. **1979**

13. aprila je bil posvečen dr. Alojzij Šuštar za nadškofa ljubljanske nadškofije. **1980**

8. julija je imel novo mašo Borut Košir iz Partizanske 37. Za to slovesnost so cerkev okrasili verniki z venci in cvetjem. Novomašnik je somaševal z 20 sobrati, nagovor je imel prof. dr. France Perko. Mozartovo latinsko mašo so izvajali pomnoženi pevski zbor in nekaj godbenikov slovenske filharmonije. Dirigiral je Mišo Frelih. Med izbranimi gosti je bilo tudi 50 narodnih noš. Borut Košir je nato služboval dve leti pri sv. Petru v Ljubljani, dve leti v Novem mestu, nakar se je posvetil študiju cerkvenega in civilnega prava v Rimu.

1982 1. avgusta je obhajal zlato mašo, to je 50 let duhovniške službe, nekdanji trziški župnik prof. Jože Gregorič.

1983 17. marca je bil ustanovljen župnijski pastoralni svet Tržič.

15. septembra je v 86 letu starosti umrl v bolnišnici Tell-Chita pri Zahléju v Libanonu Tržičan Jernej Kogoj, jezuit oče Damijan. Rodil se je 21. oktobra 1897 v Tržiču, se šolal v apostolski šoli v Avignonu v Franciji, noviciat opravil v Castel Gandolfo v Italiji, teologijo v Ore-Place in v Lyonu v Franciji. Novo mašo je imel 1. septembra 1929 v Tržiču. Služboval je kot profesor v Travniku, v Marseju, v Kairu, v Beirutu, 1949–1954 je bil tudi hišni minister. Od 1955–1977 je bil v observatoriju Ksara v bližini Balbeka, član seizmološke sekcije observatorija. Tam se je povezal s sedemdesetimi potresnimi postajami po vsem svetu in proučeval potrese. Bil je predsednik evropske komisije seizmologov. Observatorij v Ksari je opremil z najsodobnejšimi instrumenti. Zaključke znanstvenega dela je skupaj s patrom Jacques Plassardom izdal pod naslovom: *Seismicité du Liban, Catalogue des séismes ressenties, Cartes et Études diverses* itd. Napisal je tudi *Memoires de l'Observatoire de Ksara* (Spomini na observatorij Ksara). Znanstveno je obdelal 254 potresov. Pokojnik je bil skromen, vesten znanstvenik, odličen latinist, ljubitelj narave in zvest slovenski domovini. Pokopali so ga 16. septembra sredi bojov v Tanailu v Libanonu.

Viri:

Nouvelles de la Province DU PROCHE-ORIENT, juin 1984,
Slovenski jezuiti, št. 5/1968, št. 81/1981, št. 97/1983

1984 Od 10. do 12. februarja je pri nas divjal hud veter, ki je lomil drevesa, odkrival strehe in povzročil po gozdovih skoraj nepopravljivo škodo. Na farni cerkvi je razkril pol strehe in pometal opeko po tleh, v prezbiteriju pa razbil obe poslikani okni. Takega viharja tudi stari ljudje ne pomnijo. Že naslednji teden so možje in fantje pokrili streho na cerkvi in tudi pri sv. Jožefu, ki jo je prav tako prizadejal vihar.

Cerkveni pevski zbor, ki nosi ime po trziškem rojaku in nadarjenem organistu Ignaciju Hladniku (1865–1932), je 9. decembra praznoval petletnico obstoja s petjem pri maši ob 9. uri.

1985 Župnik Anton Vidmar je odšel na župnijo v Kropo, potem ko je trinajst let uspešno pastiroval v trziški župniji.

Na praznik Marijinega vnebovzvetja je bil umeščen novi župnik Franc Maček, ki je v Tržič prišel iz župnije Prečna pri Novem mestu.

Oktobra so prenovili ozvočenje v cerkvi. Decembra je bilo slovesno na sveti večer, ko je pred polnočnico mešani cerkveni pevski zbor Ignacij Hladnik zapel Božični oratorij francoskega skladatelja Camila Saint Saënsa. Dirigiral je visokošolec Vito Primožič, za orglamí pa je bil visokošolec Tomaž Meglič.

Glasovi zvonov bijejo ure, vabijo k bogoslužju, naznanjajo praznovanja in spremljajo človeka na zadnji poti. Zato si vsaka župnija želi, da bi imeli zvonovi ubrane glasove. Tako sta bila za našo farno cerkev v Ferralitu v Žalcu ulita dva bronasta zvonova. Večji je težak 970 kg, s premerom 112 cm, uglašen na ton f, krasi ga podoba sv. Jožefa, nad njim je vinjeta gorenjskih nageljnov, o namenu pa govorita napisa: »Sv. Jožef, prosi za nas«, in »Ob 150-letnici posvečenja župne cerkve«. Drugi zvon tehta 700 kg, s premerom 100 cm, uglašen je na ton g, nosi reliefne upodobitve sv. Florijana in venec slovenskih lipovih listov za okras. Napisa na tem zvonu sta: »Sv. Florijan, prosi za nas«, in »Ob 150-letnici posvečenja župne cerkve«. Želja za dobrimi bronastimi zvonovi je našla odmev ne samo v domači fari, ampak tudi v zamejstvu, saj so nekateri Tržičani prispevali

1986

Bronasta zvonova, kupljena ob 150-letnici posvečenja župne cerkve

Zwei Glocken aus Bronze als Andenken an die 150-Jahresfeier der Heiligung der Pfarrkirche

precejšnje denarje za nakup. Posvetitev zvonov 7. aprila je potekala slovesno. Nekaj prizadevnih Tržičank je zvonova okrasilo s cveticami in s trakom iz belega vela ter z zelenimi vencii. Slovesnost se je pričela s prihodom nadškofa dr. Alojzija Šuštarja, ki ga je v sprevedu spremljalo 15 duhovnikov in okoli 30 narodnih noš. Temu je sledil spored. Cerkevni pevski zbor iz Tržiča je zapel nekaj prigodnih pesmi, sledile so recitacije in duhovni nagovori, nakar je nadškof blagoslovil zvonova. Sledilo je somaševanje, ki ga je vodil nadškof. Ta je tudi spregovoril veliki množici vernikov, zbranih v cerkvi. Med mašo so požrtvovalni Tržičani, Dolinci, Šentanci in Lomljani dvignili zvonova v zvonik in sneli počeni zvon z letnico 1841. Le-ta je dobil mesto ob cerkvi kot spomenik.

Sedaj se iz zvonika oglašča pet zvonov. Najstarejši je iz leta 1729, dva jeklena sta iz l. 1920 in dva bronasta iz l. 1986.

150-LETNICA ŽUPNE CERKVE MARIJINEGA OZNAJENJA

V pripravah na to slovesnost je bila od 8. do 15. junija duhovna obnova za žene, može, dekleta, fante, za ostarele in bolehnne, v soboto pa še za otroke. Verniki so okrasili cerkev z vencii in cvetjem, z napisom 150 in z lepim zidnim listom, ki je govoril o tem praznovanju. 15. junija ob deveti uri se je pričela slovesna sv. maša. Somaševanje je vodil skupno z dvanajstimi duhovnimi sobrati stiški opat dr. Anton Nadrah. V gosteh so bili še nekateri živeči nekdanji tržički duhovni. Med mnogimi prisotnimi verniki

*Cerkveni
pevski zbor
Ignacij
Hladnik iz
Tržiča*

*Kirchen-
sängerchor
Ignacij
Hladnik aus
Tržič*

so bile tudi narodne noše. Stiškega opata so naprosili, da bi vodil slovesnosti, ker je prav Stiška opatija ustanovila v Trziču faro, ki je bila do leta 1399 duhovno povezana s Stično.

Za obletnico je skladatelj Jože Trošt zložil Slavnostno intrado za pihala, trobila in godala, ki je mogočno zadonela ob slovesnem prihodu duhovščine v hišo božjo. Pevski zbor je zapel vrsto izbranih del domačih in tujih skladateljev, med katerimi omenimo mašo v D-duru, op. 86 Antonina Dvořáka. Zboru je dirigiral Vito Primožič, za orglami je bil Tomaž Meglič.

PRENOVA CERKVE

Aprila in avgusta je mojster Viktor Gabršek uredil električni pogon ure v zvoniku in sredi jeseni je mojster Janez Starman iz Golega Brda pri Medvodah elektrificiral delovanje zvonov.

Novembra je mizarski mojster Aleš Tišler iz Čadovelj popravil tla v zvoniku, sledilo je preurejanje kora za pevce. Načrte za to preureditev je pripravil abs. arh. Vito Primožič, vodstvo del pa je prevzel Franc Primožič. Tako so na koru odstranili nekaj klopi ter napravili stojšča in sedeže za pevce.

Decembra je Viktor Gabršek iz Doba pri Domžalah uredil bitje cerkvene ure na vseh petih zvonovih.

Leto 1986 je bilo tudi evharistično leto; potekalo je pod geslom: *Evharistija – kruh življenja in vir edinosti!* V ta namen je trziški slikar Vinko Hlebš naslikal podobo, ki simbolično prikazuje to misel izraženo v zelenomodrih in rjavih temnih tonih v obliki križa in kruha. Podoba še govori, da je Križani dal samega sebe v podobi kruha. To leto je omenjena podoba visela na glavnem oltarju.

V trziški fari skrbi Marija Stegnar že mnogo let za naročnike verskega tiska. To leto je praznovala 80-letnico svojega življenja. Za to priložnost jo je obiskal urednik Družine in se ji zahvalil za nesebično delo.

1986

S prenovitvenimi deli so še nadaljevali. Tla v ladji, ki so bila pod klopmi iz opeke, drugod pa iz plošč perاشkega tufa, so bila nujno potrebna obnove. Zaradi vlage in starosti so trohnele tudi klopi. Ko so pričeli z delom, se je pokazalo, da je treba obnoviti ogrevanje in elektrifikacijo. Po priporočilih posebne strokovne komisije je bilo domenjeno, da kvalitetne osnove starega prezbiterija ostanejo neokrnjene.

1987

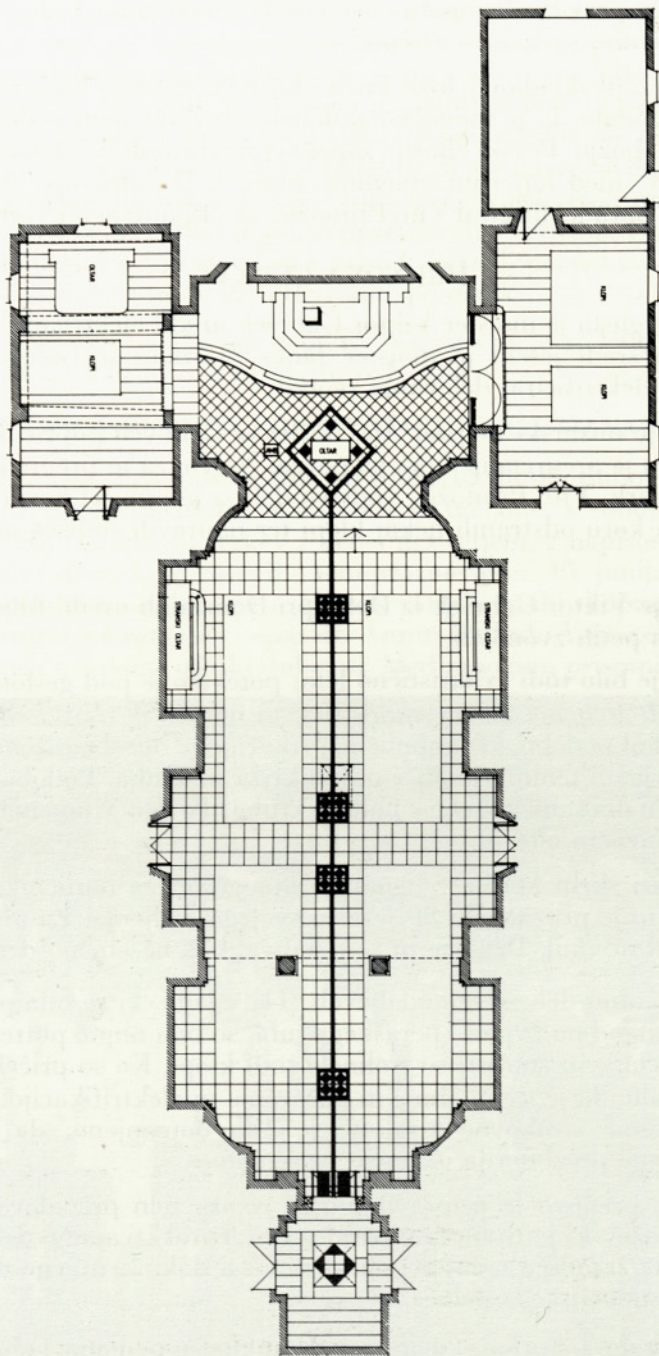
Projekte za prenovo je pripravil trziški rojak, zelo prizadeven arhitekt Ignac Primožič, ki je tudi organiziral ter nadziral izvajanje del. Poskrbel je še, da ima župnišče sedaj popolno tehnično dokumentacijo arhitektonskega in instalacijskega dela.

Od 1. marca do 7. aprila so delavci Komunalnega podjetja Trzič pod vodstvom skrbnega delovodja Joža Ropoša odstranili stari tlak in opravili vsa

Župnijska cerkev Marijinega oznanjenja

Tloris župne
cerkve ob
prenovi
(narisal dipl.
ing. arh. Ignac
Primožič)

*Der Grundriss
der Kirche
nach der
Erneuerung
(Arbeit des
Dipl. Ing. Arch.
Ignac
Primožič)*

zidarska dela za napeljavo novega centralnega ogrevanja. Dela so opravili deset dni pred rokom. Pri odkopavanju tlaka so našli na kriptogrob-nico, ki jo omenja že Viktor Kragl v svoji knjigi. V kriptu se pride po petih betonskih stopnicah. O njej so podatki pod letnico 1575. Tam je trinajst krst in zabojček. Skozi nekatere delno strohnele pokrove se je videlo, da so pokojniki ležali na oblancih, pokritih z mrtvaškim prtom. Krste so bile ozke in kratke, temno pobarvane, na pokrovih pa so imele široke bele križe s podatki o umrlih. Med temi smo razbrali imena: Nikolaj Polz, župnik, beneficijant, Tržičan, je umrl 1755; Matija Magušar, župnik v Trziču, umrl 1783 (član škapulirske bratovščine, kar kaže dolga rjava redovna obleka, ustanovitelj beneficija tržiški duhovščini z glavnico 5000 goldinarjev); Jurij Theuerschuh (sustanovitelj beneficija z glavnico 3050 goldinarjev); baron Wernech iz Neuhausa, župnik. V majhnem zabojčku so kosti njegove matere, ki je ob njegovem porodu umrla, prenesli so jih iz Kranja. Tu najdemo še ime Jaborniga, ki je bil verjetno graščinski oskrbnik in lastnik jeklarne na Slapu ter cerkveni dobrotnik. Grobnico so takoj zaprli in zaznamovali kje leži.

Dela v cerkvi so se nadaljevala. Tako je v maju in juliju obrtnik Stane Dolenshek iz Britofa pri Kranju moderniziral centralno ogrevanje. Konvektorje je postavil v cerkev, peč pa montiral v župnišču. Cevi je izoliral Anton Mlakar iz Predoselj.

Delavci podjetja Kraški zidar iz Sežane so pod vodstvom delovodja Hrvatina položili v poljubnih pasovih osnovni sivi marmorni tlak iz kamnoloma Čaška pri Prilepu v Makedoniji. Za vmesni okras so uporabili črni jablaniški marmor iz Bosne. Arhitekt je z okrasno črno črto in vzorcem poudaril os stavbe v smeri vzhod–zahod in obenem nakazal pot od vhoda v cerkev proti oltarju.

Sredi prezbiterija so postavili novo oltarno mizo in ambon (polsteber odkoder se oznanja božja beseda) s stojalcem za knjige. Stojalce je napravil in pozlatal Stane Anzelc, pasar iz Ljubljane. Podstavki so iz rdečkastega marmorja iz kamnoloma Lesno brdo pri Vrhniki, ki se po barvi prilagajajo oltarnemu, le namizna plošča iz enega kosa je iz progastega sivca. Delo je izpeljalo podjetje Kraški zidar iz Sežane. Oblika nosilcev oltarne plošče simbolično predstavlja roki, ki dajeta in sprejemata darove, saj se na tej oltarni mizi Kristus daruje za ljudi.

Dne 28. junija je bil v farni cerkvi obred posvečenja diakonov, kar so doslej opravljali škofje v stolni cerkvi. Ob tej slovesnosti so bili posvečeni štirje bodoči duhovniki, med njimi tudi bogoslovec domačin Janez Šavs. Slovesnost je vodil nadškof dr. Alojzij Šuštar. Pred tem pa je župnijsko občestvo že nekaj dni molilo za duhovne poklice.

V petek, 3. julija, je ustanovitelju tržiške godbe na pihala, 97-letnemu Rudolfu Ahačiču in ženi Mariji zaigrala godba za praznovanje 60-letnice njenega skupnega življenja. Po svečanosti na občini sta se zakonca odpe-

Nova oltarna
miza in ambon

*Der neue
Altartisch mit
dem Lesepult*

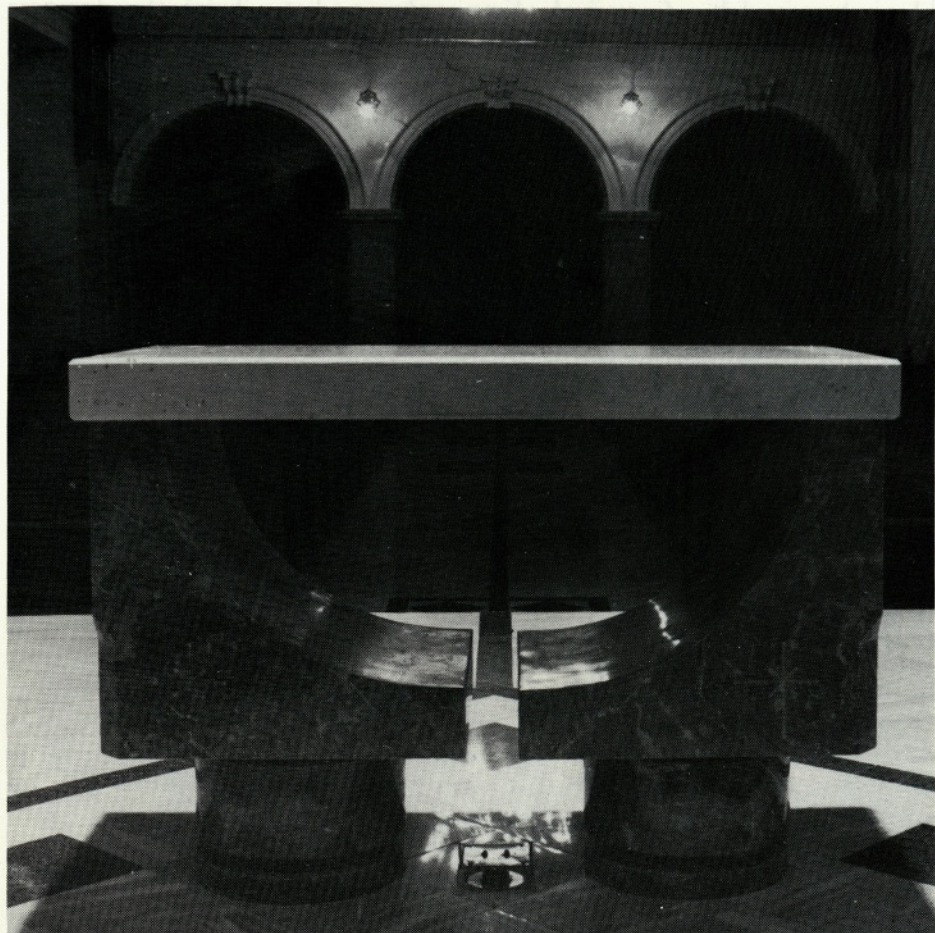

ljala v okrašeno cerkev k biserni poroki, združeni s sveto mašo. Za to slovesnost jima je hčerka Marija v cerkvi zapela Gounodovo Ave Marijo.

V cerkvi so obnovili obrobo spodnjega dela sten in pri tem delno uporabili še del starih plošč iz istrskega marmorja iz Kanfanarja. Nato so ob stranskih oltarjih v ladji napravili dve ozki stopnici iz črnega jablaniškega marmorja. Sledila je še preureditev električne instalacije in osvetlitve. To delo je prevzel mojster Franc Logar iz Milj pri Predosljah. Tako je cerkveni prostor poleg sedmih lestencev za živalno igro luči in senc dobil še sedem reflektorjev.

Jeseni je pleskarski mojster Franc Juvan iz Kranja obnovil oplesk na stenah od venčnih zidcev navzdol in restavriral naslikane marmorne podstavke pod freskami štirih apostolov v prezbiteriju. Istočasno je ing. Klavdij Jamšek iz Ljubljane popravljaj ozvočenje v cerkvi.

Na severni strani cerkve so zazidali levi vhod na kor. Zamenjali so dvoje

Pogled s
prezbiterija
proti koru

Anblick von
Presbyterium
gegen der
Kirchenchor

stranskih dotrajanih vrat v ladjo z macesnovimi, ki jih je izdelal Avgust Primožič, v bakreno pločevino pa jih je oblekel Janez Mrak iz Bistrice.

Kamniti del krstilnika so dali v obnovo in ga potem postavili v prezbiterij poleg glavnega oltarja, leseni gotski nastavek pa bo začasno v cerkvenem depoju.

Sozvočje pri zvonjenju je motil glas drugega jeklenega zvona iz leta 1920, ker je imel pretežak kembelj. Zato so ga zamenjali z lažjim in ponovno uravnavali zvonjenje in bitje ure. To sta opravila mojstra Janez Starman in Viktor Gaberšek.

Podjetje Obrtnik iz Škofje Loke je položilo v ladji parket za 36 klopi, ki jih je po načrtu Avgusta in arhitekta Ignaca Primožiča izdelal mizarjski mojster Alojz Vencelj iz Šentvida pri Stični. Klopi so macesnove, prostorne in lepo izdelane po prilagojenem vzorcu prejšnjih ter se dobro vključujejo v cerkveni prostor. Ob vrtni gredi zunaj cerkve so postavili lična svetila in

klopi, kar je delno financiralo Komunalno podjetje Tržič. To dvoje se dobro prilega ploščadi.

Oktoberja so na tabernaklju, ki ga osvetljuje droben plamenček večne lučke, pozlatili in namestili vratca. Prejšnja, skoraj prevelika večna luč, bo odslej krasila zakristijo.

V oktobru in novembru so prelagali, prelatali in pokrili streho na kaplaniji, pokrpali streho na župnišču, pozidali dimnike. Krovcec je bil Jože Rozman iz Loma, kleparska dela je opravil Janez Mrak iz Bistrice. Polepšali so tudi pročelje župnišča in obnovili štukirane okraske oken. Pleskarji so bili Joža in Ludvik Mlinar ter Viljem Planinc. Pri obnovi cerkve, župnišča in kaplanije je bilo treba opraviti še vrsto del, pri katerih so sodelovali številni župljani: odvoz materiala, čiščenje, pomoč pri delih na strehi, kuhanje za sodelujoče, itd. Veliko so delali Jernej Meglič iz Kukovniške, Andrej in Ivan Anko, Blaž Kavar, Aleš Tišler iz Čadovelj, Jakob Dovžan iz Podljubelja, Žana Ravnik in Franc Sajovic s Slapu, Janko Primožič iz Doline, Nadko Salbergar, Franc Primožič, Joža Strojcin, Lado Rovtar, Slavko Jurkič, Marko Mišič, Martin Gajski, Johanca Perko, Ela Pretnar in sestri Jurkovič, vsi iz Tržiča.

Zaradi visokih stroškov ogrevanja so novembra s stekleno steno ločili (moško, sedaj zimsko) kapelo Cirila in Metoda od prezbiterija. Imela bo lastno ogrevanje, zato bodo v njej pozimi ob delavnikih cerkvena opravila. Okvirna konstrukcija predelne stene daje v sredini simbolično sliko križa z navzgor obrnjenima prečkama. Vrata so iz kaljenega stekla. Steno je izdelala delovna organizacija Aluminij iz Komna. Ta dopolnitev se na svojstven način tvorno vključuje v arhitektonski del cerkve.

22. novembra je bil obred posvečenja oltarja, ki se je pričel s slovesnim vhom nadškofa, duhovščine, ministrantov in skupine narodnih noš. Pri posvetitvi je nadškofu dr. Alojziju Šuštarju asistiral 17 duhovnih sobratov, trije diakoni in bogoslovec. Kot priprava na to slovesnost je bila tridnevna duhovna obnova vernikov, ki jo je vodil pater Edmund Böhm. Ves obred posvetitve je bil povezan z razlago. Duhovniški zbor je spremljalo petje domačega cerkvenega zbora. Na začetku obreda je zbor zapel osemglasno himno *Ecce Sacerdos magnus* (Glejte Veliki duhovnik) Antona Brucknerja, potem še mašo J. Trošta. V duhovnem nagovoru, polnem spodbud za duhovno življenje, se je nadškof zahvalil župniku Francu Mačku in župljanom za veliko duhovno in materialno podporo pri prenovitvenih delih župne cerkve. Ob zaključku se je vsem izvajalcem prenovitvenih del poimensko zahvalil tudi domači župnik.

11. novembra 1987 je škofijski ordinariat dovolil cerkvenemu ključarju Jožu Šavsju, da lahko pomaga duhovniku obhajati vernike, če je to treba.

Razen v zakristiji je prenova cerkve v glavnem zaključena. Treba bo urediti še okolico cerkve, ter galerijo, ki bo rabila kot skladišče cerkvenih

Pogled skozi
novo stekleno
steno iz zimske
kapele v
prezbiterij

*Anblick durch
die neue
Glaswand
gegen das
Presbyterium*

Nadškof dr.
Alojzij Šuštar
posvečuje
oltarno mizo
22. novembra
1987

Erzbischof Dr.
Alojzij Šuštar
heiligt den
Altar am 22.
November
1987

predmetov. Tja bodo prenesli tudi podobe sv. Roka, Antona Padovanskega in Layerjevega Kristusa, ki so pred obnovo visele v cerkvi.

S tem zaključujemo kratko kronologijo župne cerkve. Stoletja so pretekla, kar so si Tržičani izbrali Marijo za svojo zaščitnico. V dneh največjega gorja, ko so ležali po trgu ožgani tramovi domov in delavnic, ko so hrumele Napoleonove in avstrijske vojske po naših dolinah, so si naši predniki odtrgali zadnji vinar in postavili sedanjo cerkev.

POVZETEK

1575 je bila zgrajena gotska cerkev, na njenih temeljih pa zasnovana 1808 enoladijska neoklasicistična župna cerkev z dvema kapelama in kupolo nad prezbitერიem ter monumentalno arhitekturo oltarja z bogato figuralno plastiko. V prezbitერიju krasijo kupolo in stene Layerjeve freske, oltar pa dvoje platen istega mojstra iz leta 1815. Cerkev osvetljujejo Tuškova vitražna okna, ki še poudarjajo čisto arhitekturo dvorane. V stranskem oltarju kaže Langusova podoba iz leta 1849 sv. Florijana tudi

prizor požara 1811 v Trziču. Pod njim je slika Marije vedne pomoči iz leta 1891. Na zahodno steno ladje je grajen kor, na katerem so Jenkove orgle iz leta 1934. V večjem obsegu so notranjost cerkve prenavljali v letih 1882, 1911, 1935, 1959, 1967 in 1987.

PODRUŽNICA SV. KATARINE V LOMU POD STORŽIČEM

L

om pod Storžičem je raztreseno naselje na višini od 642 do 1090 m nadmorske višine. Leži severovzhodno nad Tržičem v ledeniški dolini, nasuti z ledeniškim gruščem. Ta je podlaga pisanim senožetim z alpskimi rastlinami, kot so rumena pogačica (domačini ji pravijo tulpa), svišči, rauš, (rododendron), visoki jeglič in druge. Prelepo dolino obdajajo smrekovi gozdovi, po njej pa teče igriva Lomščica. Naselje Lom je dobilo svoje kleno ljudsko ime po dveh naravnih, navzdol zaobljenih ploskovnih zemeljskih lomih. Vas in cerkev sv. Katarine ležita na obraslem ledeniškem grušču. V tem izredno lepem planinskem okolju so ohranjeni redki primeri ljudske arhitekture: hiše, skednji, kozolci, seniki. V odmaknjemem in dobro skritem naselju je po ustnem izročilu že v 12. stol. stala kapela, ki pa je pogorela. Namesto nje so postavili zidano svetišče. Po pripovedovanju so to cerkev postavili graščaki Lambergi. Hči Katarina je letovala na pristavi v Lomu, zato je bila podružnica posvečena njeni patroni. Njena sestra Ana je imela patrono pri Sv. Ani pod Ljubeljem in sestra Neža prav blizu gradu Gutenberg v cerkvi sv. Neže pri Sv. Neži, danes Brezje pri Tržiču.

12. stol.

V zamenjalni listini je prvič omenjena cerkev sv. Katarine kot podružnica tržiške župnije. S tem dokumentom je nadvojvoda Viljem dobil od stiškega samostana župnijo Tržič s podružnicama sv. Ane in sv. Katarine v zameno za župnijo Dobrnič na Dolenjskem.

1399

Ob popisu premoženja se omenja tudi cerkev sv. Katarine. Obubožana Kranjska dežela ni zmoгла plačevati vseh davkov, naloženih za obrambo proti Turkom. Zato je oblast pobirala cerkvene dragocenosti na podlagi popisov, ki so jih na zahtevo nadvojvode Ferdinanda opravila deželna sodišča.

1526

Od prvotne gotske cerkve sta v prezbiteriju še danes vidna dva ostanka žlebičastih reber širokih 20 cm, v višino pa segata 1.40 m. Ostalo je tudi vitko šilastoločno okno, ki je imelo v zgornjem delu na steklu slikano

Cerkev sv.
Katarine v
Lomu

Kirche der hl.
Katharina in
Lom

podobo sv. Katarine z mečem in kolesom. Od slikanih cerkvenih oken, s kakršnimi je bila okrašena prenekatera naša cerkev, sta se ohranili le dve na prvotnem prostoru. Domnevajo, da je predlogo za Katarino narisal Janez Ljubljanski sredi 15. stoletja. V Zagrebu so v času župnikovanja Viktorja Zakrajška to sliko na steklu vstavili v primerno 47 cm x 28 cm veliko okno in ga namestili v krstilnico pod zvonikom ob božjem grobu. Prvotno vitražno gotsko okno je bilo sestavljeno iz štirih polj. V najnižjem polju so bila svetlo rumena stekla, v naslednjem je bila barva stekel malo temnejša, v tretjem pa temnorumena. V zgornjem šiljastem delu je bila naslikana sv. Katarina. To okno je ob lepih sončnih jutrih dajalo glav-

nemu oltarju poseben svetlobni sij. Sončni žarki so najprej zasvetili skozi spodnji del okna, prehajali počasi navzgor. Pri tem pa je zaradi temneje obarvanega stekla ostajala svetloba enako močna in je enakomerno osvetljevala ozadje oltarja s svojo zlatorumeno barvo.

Iz gotske preteklosti lomske cerkve so ohranjeni še prezbiterij, ki je bil po vzoru kranjskih prezbiterijev ves poslikan, kar kaže naslikani posvetitveni križ in ostanki barv na ometu, dva kipa sv. Katarine, od katerih je eden v glavnem oltarju, drugi pa v omarici nad vrati v krstilnico, gotska vratca likviarija za oltarjem, ki so primer umetnega tržiškega kovaštva, ladja, ki

Vitražno okno s podobo sv. Katarine iz 16. stoletja

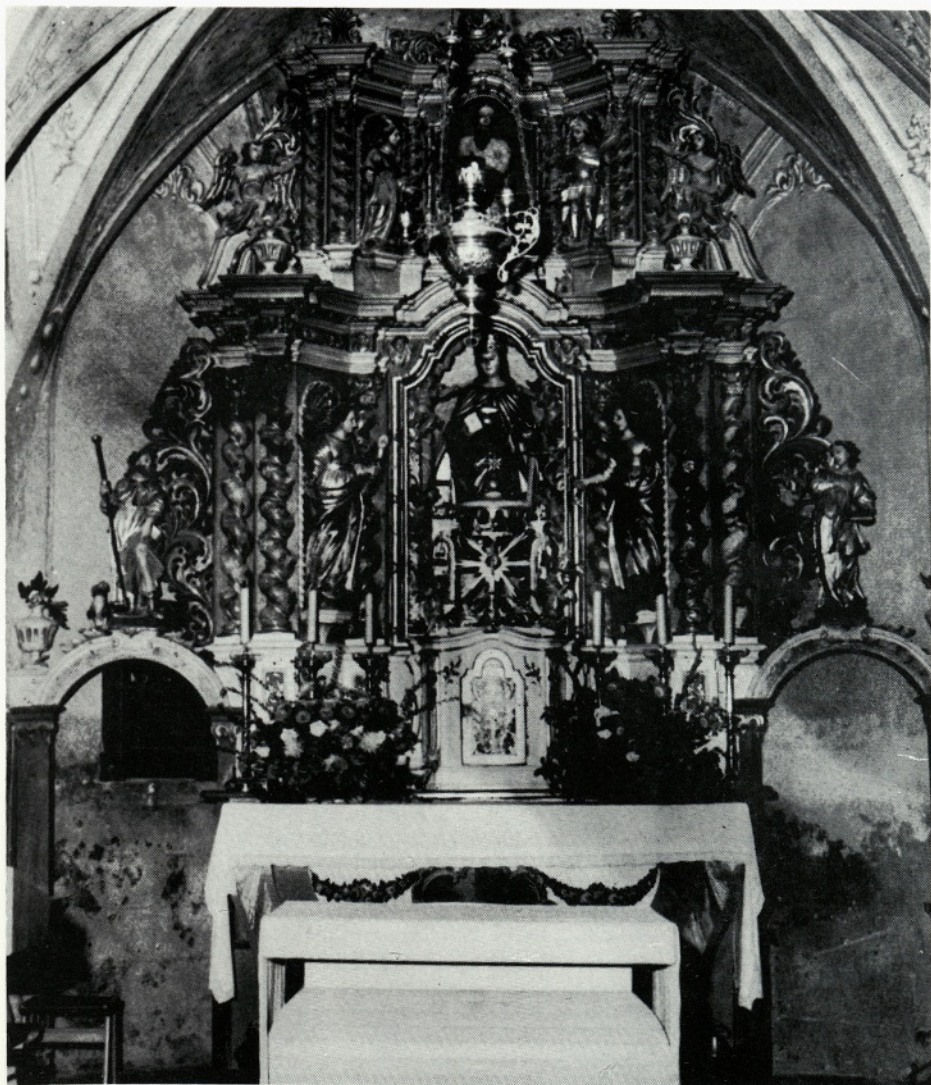
*III. Katharina.
Vitragefenster
aus dem 16.
Jahrhundert*

je v spodnjem delu gotska, in zvonik, ki je zidan na severni strani ob prez-biteriju in je bil za osem metrov nižji od današnjega. V njegovi notranj-sčini so še vidni neometani okvirji prvotnih zaobljenih lin.

- 17. stol.** V zakristiji hranijo svečnike – grabljice za sveče in kánonske tablice iz 17. stoletja, nad vrati v zakristijo pa je 40 cm visok kip Brezmadežne v stekleni omarici.
- 1660** Vaščani so kupili v Celovcu pri livarju Lovru Pecu bronast zvon, ki je nosil reliefe Križa, sv. Katarine in dveh angelov.
- 1689** Listina iz tega leta omenja v cerkvi tri oltarje: glavni oltar sv. Katarine s kipom te svetnice iz prve polovice 16. stoletja, ob prehodu iz prez-biterija pa v ladjo na slavoločno steno čelno postavljena dva manjša stranska oltarja sv. Martina na konju in sv. Tomaža apostola.
- 1709** Slovenec Anton Kosmačin v Celovcu je ulil še en zvon, ki je nosil napis: Glej Križ Gospodov, bežite sovražne moči, zmagal je lev iz Judovega rodu, korenina Davidova. Aleluja! Antonius Cosmatschin.
- 1726**
-1730 V teh letih je cerkev doživela baročno prezidavo. Prenovljena stavba je dolga 19 m, širina ladje je 7 m, širina z novima kapelama je 14 m, kapeli sta 4 m široki. Zidava je solidna, tla v notranjosti so tlakovana s kamni-timi ploščami. Ladja je dobila 6 poloken, dve veliki in dve manjši okni, v prez-biteriju je bilo ob starem gotskem oknu grajeno še dvoje oken. Streho so prekrili s skodlami. V obnovljeno cerkev so postavili pozlačen lesen oltar sv. Katarine, ki nosi letnico 1726 + IMRI in je domnevno delo Jam-škove delavnice. Ob mučenki sta na eni strani kipa Roka in Barbare, na drugi pa Marjete in Štefana. Kipi so visoki približno en meter. Nad njimi so v nišah kipi Jakoba st., Joba in Florijana. V atiki je kip Boga Očeta. Oltar krase še štirje kipi malih angelov. Za zapiranje oltarne niše, je cer-kev dobila še oljno podobo sv. Katarine, ki kleči pred Marijo z Jezusom.

Stranice zidane oltarne mize so obdali z leseno oblogo in na sprednji del naslikali obglavljenje sv. Katarine. Omenimo naj še tabernakeljska vratca, na katerih je Kristusova glava, kronana s trnjevo krono, simboli njegovega trpljenja, in kelih s hostijo. Med obnovo so na severni strani cerkve prizi-dali še kapelo z bogato rezljanim oltarjem Marije v blagoslovljenem stanju. Oltar ima napis: »Gospod se je ozrl na nizkost svoje dekle!« Na eni strani tega kipa stoji Ignacij Lojolski, na drugi pa Frančišek Ksaverij. V oltarnih nišah sta sv. Elizabeta in desno sv. Agata, v atiki pa sv. Kuma. Oltar ima še kipe štirih angelov. K temu oltarju so neveste polagale poročne šopke za srečo v zakonu in družini. Ta običaj se je ohranil do danes.

Posebna kulturnozgodovinska znamenitost lomske cerkve je 60 cm visok pozlačen kip sv. Kume v atiki. O njej je nekdanji tržiški župnik prof. Jože Gregorič napisal razpravo, iz katere povzemamo samo nekaj zapiskov. V stolnici sv. Martina v Lucci v Italiji je bilo v 8. stoletju štiri metre visoko

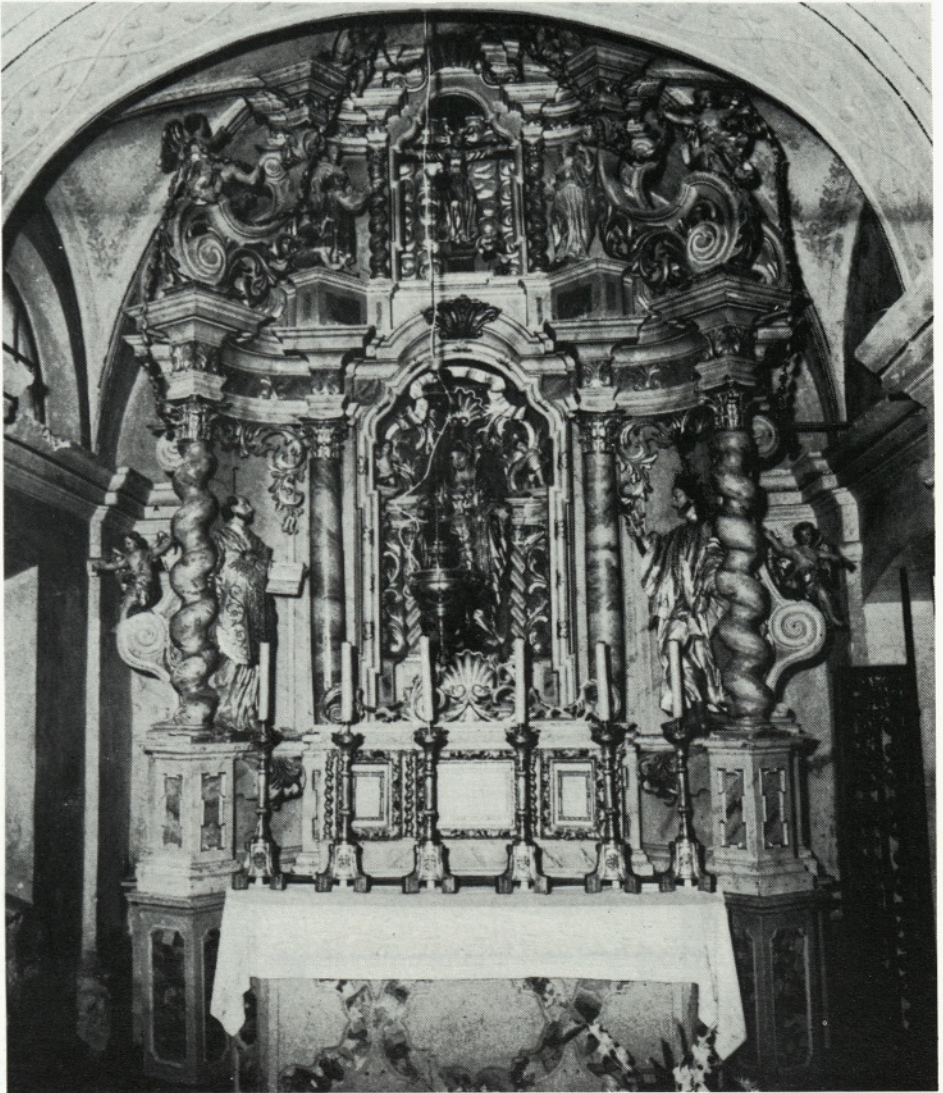
Baročni glavni oltar v lomski cerkvi

Barockhauptaltar mit der hl. Katharina

razpelo, na katerem je visel Jezus, oblečen v kraljevsko oblačilo z zlato krono na glavi, torej upodobljen kot Kralj sveta. V poznejši gotski dobi so bolj poudarjali Kristusovo trpljenje in njegovo mučeniško smrt na križu, zato so ga upodabljali brez kraljevske obleke. Ker verniki pozneje niso več razumeli prvotne podobe, so okoli nje spletli pripovedi o nevesti, ki so jo hoteli proti njeni volji omožiti in je umrla mučeniške smrti za svoje devišvo. V imenih ima sv. Kuma okoli petnajst variant od latinske *Virgo fortis* (močna devica) prek nemške *Kümmernis* do naše svete Kume. Njeno čaščenje je bilo razširjeno v srednji Evropi, Franciji, na Irskem, kar izpričuje več sto ohranjenih podob in kipov. K nam je prišla iz alpskih dežel;

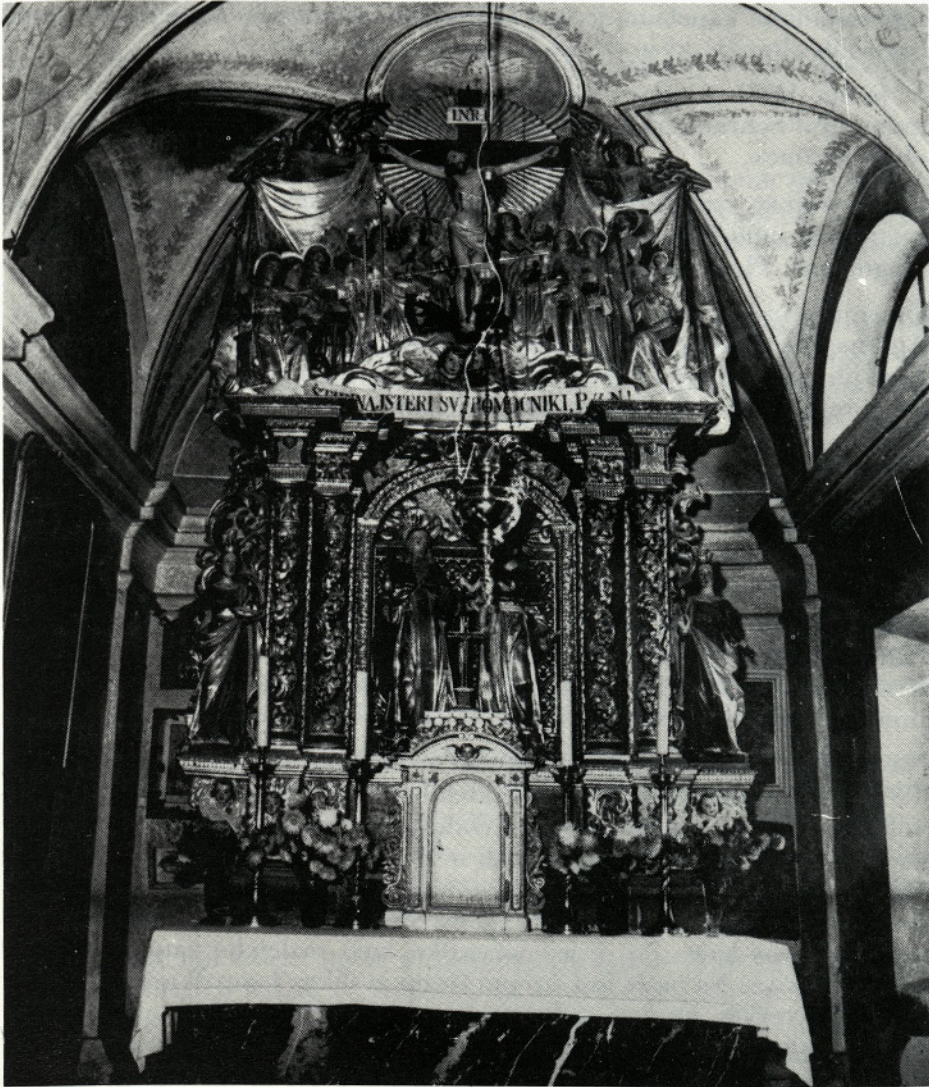
Baročni
stranski oltar
Marije v
blagoslovlje-
nem stanju;
v atiki
sv. Kuma

*Barockseiten-
altar mit der
Mutter Gottes
im gesegneten
Zustand, und
der hl.
Kümmernis*

v Sloveniji ima kakih pet primerov. V Lomu vidimo sv. Kumo kot bradato žensko figuro s krono na glavi, privezano na križ. Oblečena je v dolgo in široko haljo, desna noga je bosa. Pod kipom kleči bradat godec, ki moli. Pod pazduho drži gosli, v naročju pa zlat čevelj. Jože Gregorič je slišal od domačinov pripoved, da je godec tolažil trpečo devico, ki mu je v zahvalo podarila svoj čevelj, ta se je v hipu pozlatil. Po čudežu zrasla moška brada naj bi Kumo ubranila pred snubci.

1730 Na južni strani ladje so začeli zidati kapelico. S to zidavo so se hoteli priporočiti zaščitnikom, ker so bili takrat Lomljani preobloženi s tlako. A, glej! Še preden je bil oltar dodelan, je tržiška gosposka Lomljanom

Baročni oltar obeh Antonov, v atiki Kristus in štirinajst pomočnikov

Barockseitenaltar mit zwei hl. Antons und Christ mit 14 Helfern

odvzela polovico dajatev. V kapelo so postavili zlat baročni oltar Antona Padovanskega in Antona Puščavnika. Poleg obeh Antonov stojita ob straneh še kipa sv. Lucije in Doroteje. Nad preklado so v atiko postavili skupinsko plastiko s Križanim v sredini, ob njem pa je bilo štirinajst pomočnikov vsak je stal v svoji niši, upodobljen do kolen. Tako je skupinska plastika segala do sten kapele. Ta zlati, bogato izrezljani oltar, je obložen z reliefi vinske trte, rastlinskih motivov, angelskih glav ter skupaj z reliefno in kiparsko upodobitvijo kaže vse lepote baroka. Posebne zasluge za postavitve tega oltarja je imel grajski pisar Janez Gašper Schreier iz Tržiča.

S prizidanima kapelama je cerkev dobila obliko križa. V njej je pet lepih baročnih oltarjev, ki jo delajo še posebno privlačno.

5. junija 1730 je tako obnovljeno cerkev blagoslovil škof Feliks Sigismund grof Schratenbach, o čemer priča latinski napis na plošči v kapelici obeh Antonov.

- 1740** V zakristiji so vzdali ploščo v spomin, da naj vsak duhovnik po slovesni sveti maši moli Očenaš in Zdravo Marijo za Schreierja in njegovo ženo Magdaleno. Plošča nosi datum 17 x 40.

Omenimo naj še dva običaja pri godovanju obeh Antonov. Na dan sv. Antona Puščavnika, 17. januarja, prinašajo še danes ljudje v cerkev krače, ki se jih tako nabere za tri do štiri jerbase. Te darove župnik proda, denar pa porabi za vzdrževanje cerkve. Zato temu svetniku pravijo tudi »Kračar«.

13. junija goduje Anton Padovanski, ki so mu nekdanj darovali volno in maslo. Lepo oblikovanih maslenih štručk se je nabralo za dva škafo. Temu Antonu so v šali pravili »Maslar«. Maslo so prodali in izkupiček porabili za obnovo in svečavo.

- 1785** Z dvornim dekretom je bila v Lomu ustanovljena samostojna duhovnija. Tistega leta so postavili krstni kamen, ki ima na pokrovu kip Janeza Krstnika, ki krščuje Kristusa. Danes je pokrov dvignjen, spodnji del pa je preurejen za shranjevanje posodja za obred krščenja.

- 1790** Na zunanjo steno kapelice sv. Antonov so dali naslikati fresko sv. Krištofa. To leto so v cerkvi napravili vrsto novih fresk. Tako je dobila zahodna slavočna stena fresko Jezusovega križanja. Ob njej pa dva medaljona s prizoroma sv. Katarine med modrijani in levi in sv. Katarine v nebesih pred Marijo. Na obokanem stropu ladje sta v dveh medaljonih prikazana še dva prizora iz življenja sv. Katarine, na osrednji veliki freski pa njeno mučeništvo. Prizor kaže, da se je mučeniško kolo razletelo, zato so svetnici odsekali glavo. Na naslednji stropni freski je slikar Janez Wissiak naslikal romarsko cerkev na gori, s katere angel prinaša pravičniku na vznožju hriba steklenico z zdravili. Okoli freske je nekoliko prebeljen napis: »Ne odtegni svoje roke svojim slushabnikom pomagati priti in otme nas in prinesi nam pomozh. Jos 7 ... 1790«. Pri večkratnem beljenju stropa so napis nekoliko poškodovali.

Na pročelju cerkve je freska sv. Katarine v slavi.

Cerkev sv. Katarine je bila romarska, o čemer pričajo mnogi predmeti, kot npr. bergle, ki so jih ljudje puščali pri Marijinem oltarju (danes jih ni več) in votivne podobe pri oltarju sv. Antonov.

- 1809** Za vladavine Francozov je bila z vladnim dekretom ukinjena samostojna duhovnija Lom, postala je zopet tržiška podružnica.

- 1812** Lomljani so 1812, 1823, 1851 in 1910 prosili za uvedbo samostojne žup-

nije, vendar so dobili samo redne kaplane.

Postavljena je marmorna obhajilna miza, ki je danes ob straneh prezbiterija.

V Lomu je kot kaplan deloval Andrej Skopec.

Iz petih kulis so izdelali božji grob, s katerim so popolnoma zakrili oltar sv. Antonov. Kulise so napravili tržiški mizarji, poslikal pa jih je Layerjev učenec, kmet Matej Goričnik iz Radovljice, vulgo Sospse, ter so še ohranjene.

V naslednjih letih je dal Andrej Skopec zvišati zvonik za osem metrov. Na vseh štirih straneh ima polkrožne line z okvirji iz peraškega tufa. Nad linami so vstavili cerkveno uro. Kapa zvonika je baročno čebulasta. Nad čebulo je svetilnica s šestimi linami. Nad njo je še enkrat ponovljen motiv manjše čebule. Streha zvonika je krita s škodlami. Vhod je z zahodne, zunanje strani. V tem času so dekorativno preslikali cerkveno notranjost, slavolok in loke kapel pa okrasili s štukaturnimi okraski v obliki vinske trte.

Pri Antonu Samassi v Ljubljani so ulili 12 stotov in dvajset funtov težak zvon (683 kg), ki ima reliefe Kristusa na križu, Marijino vnebovzetje in sv. Katarino. Napis na klobuku pravi: »Boga častim, žive kličem, za mrtve molim, nesreče odvrčujem! Soseska me dar'vala je, prijat'li jo podpiral so!«

Prenovljeno cerkev je istega leta blagoslovil ljubljanski knezoškof Anton Alojzij Wolf, o čemer priča napis na kamniti plošči v kapeli obeh Antonov. Ob tem naj omenimo še, da danes prav ob tej plošči visi tabelska slika sv. Katarine iz Wolfove zapuščine, delo mojstrov Layerjeve šole, ki naj bi bila narejena po vzorcu iz cerkve sv. Katarine v Rimu. Sliko je za lomske cerkev kupil Viktor Zakrajšek po drugi svetovni vojni.

Isti zvonar je ulil sedem stotov in petindvajset funtov (406 kg) težak bronast zvon z reliefi Križa, sv. Andreja, sv. Martina in z napisom: »Gospod povračuj dari dobrotnikom lomske cerkve. Aleluja! Hvalite Gospoda vsi verniki, hvalite ga vsa ljudstva!« Od tedaj so ubrano zvonili štirje zvonovi v tonih fis, ais, dis in gis. Vse tri zvonove in navček je kasneje vzela prva svetovna vojna.

Kaplan Skopec je kot umen sadjar zasadil tudi 120 sadnih dreves v Lomu. Poskrbel je še, da so pot po Gabeli s Slapu do Loma dobro popravili. Pri tem je tudi sam prijel za lopato.

Prizidali so novo zakristijo, ki je bila poprej pod zvonikom. Tam je ostala še krstilnica. V novo zakristijo so vzdali tudi ploščo cerkvenega dobrotnika Schreierja. Na kor so postavili orgle, od katerih je danes ostala še orgeljska omara, piščali pa so pozneje zamenjali z novimi.

Mojster Jurij Andrej Horvat je obnovil stranska oltarja sv. Tomaža in sv.

1833–

1845

1834

1836

1838

1840

1844

Ignacij
Holzapfel: Pod
slapom v
povodnji.
Kranjska
čbelica, 1830

POD SLAPAM Ó POVODNJI.

Shum potoka strašno sgraja,
'S med skalovja gromi bobni,
Gola plefha me obdaja,
'Siva pezh v' nebó kipi.

Vid povsdignem na višhave,
Biftriza vali se tam,
Zhes vifoke golizhave
Pada proti plafnim tlam.

Pada! jesna podkopuje
Let' oflapja vezhni sid,
De od groma se strefuje
Vse podsnovje vodnih rid.

Mersla sapa me spreleta,
Biftri srak ferze poji,
Tiha mirnost krog raspeta
'Svete shelje v' men' budi.

Letu daj mi, Bóg! prebivat',
Kjer sposnavat' sim te jel!
Tresno zhištof daj mi vshivat',
Hvalo vezhno bom ti pel!

Martina ter ju zasukal tako, da so ob sv. Tomažu pridobili prostor za majhno prižnico, ki se premika po lesenih tečajih. Nanjo se pride po zavutih stopnicah iz zakristije. Taka izvedba je bila zelo izvirna in prava redkost. Omenimo naj še, da so si Lomljani želeli imeti zaščitnika za čebele. To je bil prvotno sv. Job, pozneje še sv. Ambrož. Prvega so sicer imeli v glavnem oltarju, a so s časom pozabili njegov pomen. Zato so prislonili h kipu sv. Gregorja Velikega v Tomaževem oltarju majhen panj in tako tega svetnika preimenovali v sv. Ambroža.

- 1845** Andrej Skopec je odšel misijonarit v Ameriko, kjer je tudi umrl.
- 1864** Ta letnica na marmorni plošči ob oltarju sv. Antonov nas informira, da je 17. septembra 1864 cerkev obiskal škof Bartol Vidmer.
- 1865** Loški Janez Šubic je prenavljal glavni oltar. Pri tem so obnovili tudi taber-

nakeljska vratca. Takrat je cerkev dobila še pet velikih postnih tabelskih slik. Prikazujejo pet skrivnosti žalostnega dela rožnega venca. So preprosto delo domačega mojstra. Rabile so za prekrivanje glavnih oltarnih niš ob postnem času.

Razširili so pokopališče in dozidali mrtvašnico.

1887

Prestavili so oltar sv. Antonov za meter proti ladji, za oltar pa postavili spovednico. Srednji del oltarja so obnovili tako, da se ves lesketa v pozlati. V atiko so postavili nov skupinski relief Križanega, okoli katerega stoji v vrsti štirinajst svetih pomočnikov pod zlatim plaščem, ki ga držita dva večja angela. Ob vznožju Križa sta dve angelski glavi. Pod njimi je napis: ŠTIRINAJSTERI SV. POMOČNIKI P.Z.N.! Nova plastika je ožja od prejšnje. Obnovo oltarja so zaupali Janezu Vurniku iz Radovljice. Ob oltarju je obešena tabla z imeni štirinajstih pomočnikov. Imena so naštetja v zaporedju, kot stojijo od leve proti desni. Tudi mi jih povzemamo po tem zaporedju in po njihovi namembnosti:

1896

sv. *Egidij ali Tilen* – za dobro sveto spoved,

sv. *Evstahij* – pomočnik v stiskah,

sv. *Vid* – zaščitnik mladeničev za sveto čistost, kovačev in črednikov,

sv. *Blaž* – pomočnik pri bolezni grla,

sv. *Dionizij* – varuje pred nemirno vestjo,

sv. *Katarina* – pomočnica za zdravo pamet, kesanje in pokoro,

sv. *Jurij* – pomočnik v dušnih bojih in za konje,

sv. *Marjeta* – pomočnica bolnikov,

sv. *Erazem* – skrbi za dobro ime in bolno živino,

sv. *Barbara* – priprošnjica za srečno zadnjo uro,

sv. *Cirijah* – zaščitnik pred hudim duhom,

sv. *Ahacij* – pomočnik v smrtnih nevarnostih,

sv. *Pantolon* – zaščitnik bolnikov,

sv. *Krištof* – pomočnik zoper nalezljive bolezni in lakoto.

V prejšnjih časih so verniki prinašali svetemu Juriju pred ta oltar lesene konjičke v dar. V tej kapeli visita na steni še dva darova v zasteklenih okvirih. Prvi je spominski žebelj iz Svete Dežele, kamor je potoval prvi Lomljan, drugi pa je staro razpelo z relikvijami v grobku.

To leto je cerkev dobila tudi nove svečnike in lepe lestence. Omenimo naj še, da je Frančiška Ruech iz Tržiča darovala lepe jaslice s stopničastim hribom, ki – sodeč po izrezanih figuricah – izvirajo iz francoskih časov. Izdelal jih je domač umetnik in jih hranijo v mežnariji.

M. Bradaška iz Kranja je naslikal križev pot, uokviril pa ga je Štefan Čadež iz Dupelj. Še isto leto je bil križev pot blagoslovljen.

1902

M. Bradaška je obnovil fresko sv. Krištofa na zunanji steni cerkve.

1908

6. aprila je ministrstvo za uk in bogočastje z odredbo št. 43283 le dovolilo v Lomu samostojno župnijo. Tako se je izpolnila dolgoletna želja vašča-

1910

nov, ki jih je bilo tedaj 410. Zbrali so 17.000 kron in postavili lično in udobno župnišče.

1911 2. septembra je imel slovesno sveto mašo prvi lomski župnik Jakob Ogrižek.

Prijazna lomska cerkev sv. Katarine tako kot v prejšnjih časih tudi danes vabi Tržičane, Dolince, Bistričane, romarje iz Trstenika in Seničnega k sv. Katarini, štirinajstim priprošnjikom in sv. Antonoma.

POVZETEK

Prvotna gotska cerkev iz 14. stol. je 1730 doživela baročno prezidavo. Znamenitosti so: vitražna podoba sv. Katarine iz 16. stoletja, sedaj v zvo-nici, oltar Marije v blagoslovljenem stanju s kipom sv. Kume v atiki, pre-makljiva prižnica in oltar obeh Antonov s pomočniki. Zlati oltarji so raz-gibana baročna dela iz 18. stoletja.

PODRUŽNICA SV. ANDREJA V TRGU

Če hočemo kaj izvedeti o nastanku cerkvice sv. Andreja, moramo najprej brati zapise tržiškega kronista Jakoba Peharca, ki piše, da sta se v davni Bistrica in Mošenik spajala »Pod lipo«, kjer zdaj stoji cerkev sv. Andreja ter da je na levem bregu že stalo nekaj hišic in hiš. Pozneje sezidana prva hiša na desnem bregu Bistrice se je imenovala Semnovka ali Sejmovka (danes Trg svobode 31). Zraven je bil tržni prostor, na katerem so ob semanjih dnevih obrtniki in trgovci postavljali stojnice, v Sejmovki pa so graščinski tehtali blago, pazili na red in prodajali okrepčila. V starih časih je bila navada, da je bila na semanji dan tudi maša, zato lahko trdimo, da so postavili tržno cerkev sv. Andreja na planoto pod gradom, ker je bil za sejmarje tu med vodama najvarnejši prostor. Čaščenje tega svetnika je k nam prišlo po križarskih vojnah. Glavni sejmski dan je bil v Tržiču 30. novembra, za praznik sv. Andreja (Miklavžev sejem).

Apostola Andreja upodabljajo s križem v obliki črke X, ki se imenuje tudi »Andrejev križ«. Na takem križu je ta apostol umiral dva dni. V Tržiču so Andreja častili kot patrona usnjarjev.

Cerkve sv. Andreja je bila verjetno sezidana po letu 1400. To sklepamo po tem, ker še ni omenjena v zamenjalni listini iz 1399, ki govori o tem, da je avstrijski nadvojvoda Viljem dobil tržiško župnijo s podružnicama sv. Ane in sv. Katarine od stiškega samostana, tako da mu je zanjo dal župnijo v Dobrniču na Dolenjskem.

Podružnico sv. Andreja omenja Santonino, ki je bil spremljevalec kaprulanskega škofa, ko je le-ta pregledoval župnije oglejskega patriarhata. Santonino piše v dnevniku, da so pri cerkvi sv. Marije v Novum Forum tri podružnice: sv. Andrej, sv. Katarina in sv. Jurij.

1486

Kranjska dežela je morala plačevati Habsburžanom davek za obrambo proti Turkom. Ker pa tega ni zmogla, so deželna sodišča popisovala in

1526

pobirala cerkvene dragocenosti. V takem popisu je 1526 omenjena tudi cerkev sv. Andreja.

Prvotna cerkev je stala na nizkem griču pod gradom, okrog nje je bilo pokopališče. Pred cerkvijo so bile zasajene lipe in še dolgo po tem, ko so te odmrle, so prostor pred cerkvijo imenovali Pod lipo. Na zahodni strani stolpa, ki je stal niže ob cesti, je bil pokrit hodnik z več stopnicami. Po njih se je prišlo do cerkve, ki je imela na desni vhod, na levi pa veliko okno; v njem je stal kip Brezmadežne, obrnjen proti trgu. Pred njim je vedno gorela luč, katere drobnij sij je ponoči edini svetil po trgu. Kip je pozneje prišel v zasebne roke. Za cerkvijo je bil vhod v podzemski hodnik, ki se je končal v vinski kleti starega gradu Neuhaus. Cerkev je bila majhna in zelo vlažna. V njej je bil oltar sv. Andreja, zaščitnika usnjarjev, in oltar sv. Lovrenca, zaščitnika kovačev. Kovači so se zatekali po pomoč tudi k sv. Eligiju Aluju in 1526 ustanovili bratovščino v cerkvi sv. Andreja. V ladji je bila tudi podoba Trpeči Kristus v ječi, pred katero je gorela lučka. K tej podobi so se tržani zatekali v stiskah.

- 1687** Upokojeni župnik, domačin Andrej Ahačič, ki je nazadnje župnikoval v Podbrezjah, je ustanovil pri cerkvi sv. Andreja beneficij z glavnico 1850 goldinarjev, kar je omogočilo, da so v tej cerkvi opravljali maše, molili križev pot, postavljali božji grob in imeli obred vstajenja ter druge pobožnosti. Vse te navade je ljubljanska škofija 1805. leta odpravila.

V gradu Neuhaus je bila nekdanj ob vhodu kapela sv. Lenarta in štirinajst sv. pomočnikov. Ko so to kapelo porušili, sta ceha kovačev in usnjarjev preselila praznovanje letnih shodov iz kapele sv. Lenarta v cerkev sv. Andreja.

Zvonjenje je v mnogočem uravnavalo življenje Tržičanov. Pri Andreju so včasih zvonili trikrat na dan. Najvažnejša je bila budnica z zvonjenjem ob štirih zjutraj. Komaj se je oglasil zvon, že se je zaslišalo klopotanje cokel, v katerih so hiteli na delo kovači; pol ure pozneje pa so odmevali med hišami težki koraki usnjarjev v močnih usnjenih škornjih. Kdorkoli od teh je šel mimo cerkve, se je odkril in v mislih poprosil svojega zaščitnika za srečen dan. Vsi ti delavci so v delavnicah ostali do 19. ure, torej so delali po 14 ur na dan.

Spregovorimo še o zvoniku, ki je bil v Valvazorjevem času v vrhu koničast, pozneje je imel čebulasto izbočeno in rdeče pobarvano streho. Layerjeva slika, ki je bila na stropu cerkve sv. Jožefa, kaže Andrejevo cerkev z baročnim zvonikom. Podobne oblike vidimo tudi na slikah, ki kažejo to cerkev po požaru Tržiča 1811.

- 1749** To leto je sv. Andrej dobil zvon s tonom d in premerom 68 cm. Zvon nosi reliefna znamenja Križa, Marijinega oznanjenja, sv. Jožefa in sv. Jurija z napisom: Sveti Jožef, prosil za nas, Jurij Samnic, župnik.
- 1798** Ko so zvon obešali v zvonik, je padel na tla tram in ubil deklico Katarino Dev iz bližnje Petrove hiše (drugih podatkov o zvonu ni).

Andrejeva
cerkev v trgu

*Die
Andreaskirche
im Markt*

- 1811** Cerkev je bila poškodovana v velikem požaru, a so jo v poznejših letih za silo obnovili.
- 1813** Pri zvonarju Vincencu Samassi sta bila ulita veliki bronasti zvon s premerom 97 cm in tonom g ter najmanjši zvon s premerom 52 cm in tonom e, ki je bil težak 100 kg. Za ta zvon, imenovan »navček«, je Ignacij Jabornig daroval za litino en mernik srebrnikov. Kadar se navček oglasi, Tržičani pravijo: »Cinklekl zvoni, pomolimo za umrlega!« Navček nosi reliefne podobe Križa, Marije Brezmadežne in sv. Jožefa. Veliki zvon pa je okrašen z reliefi Križa, Marijinega vnebovzetja, sv. Jožefa.
- Z leti je cerkev postala vedno bolj tesna in je razpadala. Bilo bi jo treba podreti, denarja za novo stavbo pa ni bilo.
- 1839** Zanimiv je tudi podatek, da so cerkvi sv. Andreja darovali živino, ki so jo nato ključarji dajali v rejo po dva do osem krajcarjev od glave. To živino so pozneje prodali, denar pa porabili za vzdrževanje cerkve. Tako darovanja je bilo še leta 1839.
- 1856** Barvar Jože Peharc je naložil v hranilnico 2500 goldinarjev s pogojem, da se mora v desetih letih graditi nova cerkev.
- 1859** Iz cerkve sv. Jožefa so prestavili zvon s tonom h in premerom 82 cm ter reliefnimi znamenji Križa, sv. Ane z Marijo in sv. Andreja, ulit pri Antonu Samassi, v obnovljeni zvonik Andrejeve cerkve.
- 1863** Med župnikovanjem Alojza Koširja so že ustanovili gradbeni odbor, ker so nameravali zidati novo podružnico, zvonik pa le popraviti. V ta namen so nabirali še denar. Cerkev naj bi stala na isti višini s tržnimi hišami. Odbor je trikrat zaprosil za gradbeno dovoljenje, pa se je zataknilo pri posvetni in cerkveni gosposki; posebne sitnosti so imeli s cestno gosposko zaradi zvonika.
- 1865** Gradbeno dovoljenje je končno prišlo. Delo je prevzel stavbenik I. Molinaro iz Škofje Loke. Iz tistega časa je znana bodica, da *kdor se loti zidave, se loti svoje glave*. Preden so pričeli z gradnjo, so podrli staro cerkev. Ostal je le zvonik. V cerkveni grobnici so našli pokopana dva duhovnika v vijoličasti obleki; to sta bila benificanta Matevž Demšar in Andrej Ahačič. Ko so krsti odprli, se je ob stiku s čistim zrakom, vse sesedlo v prah. Iz grobov okoli cerkve so prenesli vse kosti na farno pokopališče. Pri kopanju temeljev za cerkev so naleteli na labornato plast in rjavkaste dele okamnelih rastlin. To so bili krasni primerki petrificiranega mahovja in lešnikov ter leskovega listja. Žal so vse lepe primerke raznesli otroci. Odkopali so ves hribček, na katerem je bila stara cerkev.

Nova cerkev ni grajena v izrazitem slogu, ladja je skoraj tako široka kot dolga. Enoladijski prostor je 8,30 m dolg in širok 7,28 m. Ladjo zapira petosminski polkrožni prezbiterij, ki je za stopnico dvignjen od ladijskih tal. Širok je 4,71 m. Pokriva ga polkupola s štirimi užlebljenimi rebri, ki jih veže okrogel sklepnik. V prezbiteriju sta tudi dve ozki in visoki pol-

Glavni oltar v
Andrejevi
cerkvi

*Der
Hauptaltar
in der
Andreaskirche*

krožni okni. Enaki okni sta še v ladji, na vhodni steni sta enaki dve vitraži, nad vhodom pa velika rozeta z barvnim steklom. Cerkev zapirajo rezljana hrastova vrata, nad katerimi so štirje oboki. Ob robu strehe na pročelju je fasadno okrasje.

Ko je bila cerkev dograjena, so prenovili še stari glavni oltar in vanj postavili prejšnje kipe. Novo svetišče je bilo v kratkem času dozidano in 9. novembra 1865 ga je blagoslovil Tržičan in kranjski dekan Janez Reš.

Pri zidanju cerkve ni šlo vse po sreči. Nekega jutra, ko so bili zidarji pri zajtrku, se je obok kora z mogočnim truščem sesul, tako, da so ga morali ponovno zgraditi. Prednja stena kora je okrašena s štukaturami. Dohod na kor je po polževih stopnicah, ki jim dajeta svetlobo dve ozki okni z zunanje strani ob Petrovi hiši, ki je za ta namen podarila cerkvi kos zemljišča.

Da bi pripomogla k opreми cerkve, je g. Ahačičeva iz Ljubljane podarila oljno podobo Marije Pomočnice, ki je imela na zgornjem polkrožnem delu okvira Srce Marijino, obdano z žarki. Podobi je priložila debelo zlato verižico, ki so jo kasneje uporabili za kritje stroškov opreme. Podobna je sliki Layerjeve Matere božje na Brezjah in je danes na koru. Včasih so bile na koru tudi majhne orgle, ki jih danes ni več.

- 1875** To leto je kamnosek Anton Kalz iz sivega marmorja izklesal tri oltarje. V glavnem oltarju je kip sv. Andreja, ob straneh pa stojita sv. Peter in sv. Lenart – zaščitnik živinorejcev. Oltar ima tudi tabernakelj s Križanim na vratcih. Ob straneh sta danes še oljna podoba Srca Jezusovega in podoba Marijinega srca, ki sta delo Gašperja Götzla. Ob njiju sta še kipa dveh angelov. Vse to je preneseno iz prejšnje cerkve. V sredini levega oltarja stoji kip Brezmadežne, ob straneh pa kipa Barbare in Lucije. Vse tri so darovale žene. V sredini desnega oltarja je kip sv. Lovrenca, ob njem pa stojita Miklavž in Florijan. Kipe so darovali tržiški kovači, ker so bili ti svetniki njihovi zaščitniki. Vsi trije oltarji so še danes v glavnem nespremenjeni. V cerkvi sta viseli še stari podobi Trpeči Kristus v ječi in Žalostna Mati božja iz stare cerkve. Podobi sta imeli veliko častilcev in sta še danes v cerkvi.
- 1876** 25. oktobra so blagoslovili vse tri oltarje s slovesno sv. mašo.
- 1901** V cerkvi so napeljali električno razsvetljavo.
- 1904** Cerkev so obnovili in popravili, vendar je zunanji omet kmalu pričel odpadati. Posebno draga so bila popravila strehe. Mizar je obnovil vrata in dvanajst lepo rezljanih klopi, podobar Štefan Čadež iz Dupljan je prebarval kipe.
- 1910** To leto so ponovno popravili zvonik, ki ima svoj vhod.
- 1917** Avstrijska vojska je pobrala tri zvonove. Ostal je le navček, ki ga je župnik k sreči pozabil vpisati v seznam.
- 1929** Zvonik, ki je ostal še od stare cerkve, je bilo treba temeljito obnoviti, ker je čas napravil svoje. V ta namen je bil v šoli arhitekta Ivana Vurnika izdelan zelo nenavaden moderen načrt zvonika, ki pa občini ni ugajal. Zato je tržiški zidarski mojster Franc Varšek napravil nov načrt, ki so ga merodajni sprejeli. Pol leta je bil stolp v odrih, končno je dobil sedanjo obliko. Zvonik ima dva zidca, štiri line s polknicami, nad katerimi je stolpna ura, ki so jo popravili. Zaključek sestavlja svetilnica z osmimi zaprtimi linami, ki se končuje z osmerokotno piramidalno streho, pokrito s pločevino. V zvonik so napravili tudi nove stopnice. Pri tej obnovi so pre-

pleskali še zunanost cerkve.

V strojnih livarnah v Ljubljani so ulili večji bronasti zvon, težak 400 kg, s premerom 90 cm in tonom a. Klobuk nosi reliefno podobo sv. Andreja, dva venčasta obroča in napis: »Sv. Andrej, prosi za nas!« Nato so ulili še manjši zvon, ki tehta 250 kg, premer je 76 cm, tonom c in podobo Matere Božje z napisom »Marija, bodi nam mati!« Slovesna blagoslovitev je bila 15. februarja. **1930**

Podružnična cerkev je dobila novo mašno perilo in oltarne prte. Obrtniki so zastonj popravili tla, stene in osušili vlažno zakristijo. Stavba je na zunaj lepa, znotraj pa jo uničuje vlaga. **1936**

V cerkev so prenesli oljno podobo Marije Pomagaj, ki je bila v kapelici nad razpotjem ceste na Ljubelj in poti »na Fabriko«, ki so jo Nemci pri širjenju ceste podrli. Slika je zanimiva, ker je zelo podobna Marijini podobi z Brezjij in nosi letnico 1767. Na podobi je nemški napis, ki se v prevodu glasi: »Zdravje bolnikov – pribežališče grešnikov – tolažnica preganjanih – sv. Marija Pomočnica, prosi za nas!« **1944**

Iz kapelice Žalostne Matere božje pred Luzarjem so prenesli kip Žalostne Matere božje z mrtvim sinom v naročju k sv. Andreju, ker so Nemci podrli še to kapelico.

Po vojni so postavili v cerkev tudi kip sv. Jožefa s pročelja Našega doma. Kip je iz leta 1915 in je zadnje delo umetnika Pavlina iz Radovljice, ki je padel v prvi svetovni vojni. Tržiču ga je podaril nekdanji kaplan Viktor Čadež.

Ko so obnavljali vsa pročelja na Trgu svobode, je bila obnovljena tudi zunanost cerkve sv. Andreja. **1953**

Kleparsko podjetje Maksimov iz Tržiča je prebarvalo streho na zvoniku ter žlebove. Drugi so prebarvali polknice na stolpnih linah in obnovili uro. Popravljen je bila potrebna tudi cerkvena streha, a je morala še nekaj let počakati. **1955**

Zaradi neprevidnosti so 13. julija zgoreli oltarni prti, ker je nekdo pustil na oltarju prižgano svečo. **1958**

Cerkev je dobila preprost križev pot, ki ga je blagoslovil pater frančiškan z Brezjij, da so ga lahko molili starejši verniki, ki ne morejo po klancu v farno cerkev. **1960**

Prenovili so tabernakeljska vratca in obnovili lestene. Pred tabernakljem je zelo lepa večna luč. **1961**

To leto so urejevali notranost cerkve; najprej so obnovili električno razsvetljavo, v prezbiteriju položili marmorni tlak, prebelili notranost cerkve, da je sedaj bolj svetla. Popravili so tudi bitje ure v zvoniku. **1962**

Vse pločevinaste površine na cerkveni strehi in zvoniku so prepleskali. **1966**

- 1967** V cerkvi so bile obnovljene klopi, zunaj pa cerkvena fasada. Dela so plačali verniki z darovi v puščico.
- 1971** Obnovitvena dela na zvoniku so bila končana.
- 1987** V ladji so položili marmorni tlak iz sivega marmorja, kot je v farni cerkvi.

V podružnici sv. Andreja so redne maše ob sredah in sobotah, ko so tržni dnevi.

To je preteklost te nekdanj sejemске cerkvice, v katero verniki še danes radi zahajajo. Andrejeva cerkev z zvonikom tvori lep zaključek trgu, ki je obkrožen s slikovitimi fasadami starih hiš. Ob cerkvi je tudi križišče poti v Podljubeljsko dolino na eno stran, na drugo stran pa k župni cerkvi in dalje v Jelendol in Lom. Tako pomembno stavbo moramo Tržičani ohranjati.

POVZETEK

Prvotna cerkev je bila zgrajena verjetno po letu 1400. Sedanja enoladijska cerkev, zidana niže ob zvoniku leta 1865, nima izrazitega sloga. Zvonik je dobil današnjo podobo 1929.

PODRUŽNICA SV. JOŽEFA NAD TRŽIČEM

N

a prijazni vzpetini pod Kukovnico nad Tržičem stoji lepa podružnična cerkev, iz katere gleda sv. Jožef s svojimi priprošnjiki na mesto in njegove prebivalce. Pa tudi ti se radi ozrejo na grič, od koder se v vsakem času prijazno nasmiha cerkvica. Prav je, da izvemo, kdaj in zakaj je to svetišče nastalo.

V 17. stoletju je po Evropi razsajala kuga, imenovali so jo tudi črna smrt ali bubonska kuga. Bolnik je dobil visoko vročino, po telesu so se mu izpuščili gnojni mehurji, ki so se odpirali. Zaradi tega se je širil neznosen smrad in vsa okolica se je hitro okužila. Ljudem so počrnela telesa, trpeli so hudo žejo in množično umirali v velikih bolečinah.

Kuga je razsajala tudi po Tržiču, ki je precej pretrpel še po tem, ko je ta bolezen že zapustila kranjsko deželo. V času te nadloge je promet skozi Tržič in prek Ljubelja zelo nazadoval. Varnostni ukrepi so bili zelo strogi. Popotnike so za šest tednov zaprli v kolibo za kontumac (karanteno). Vrh Ljubelja so pisma prevzemali z drogovi, jih dimili, ponovno zavili in odposlali. Vse ceste so bile zastražene z vojaki. V teh hudih časih so se Tržičani zaobljubili, da bodo sezidali cerkev in jo posvetili sv. Jožefu in zavetnikom zoper kugo Mariji Devici, sv. Roku, sv. Rozaliji, sv. Barbari, sv. Boštjanu, sv. Joahimu in sv. Janezu Evangelistu.

Tega leta je župnik Matija Košir začel zidati nedaleč od farne cerkve na griču pod Kukovnico, na levem bregu Tržiške Bistrice cerkev sv. Jožefa. Sezidana je v zgodnjem baročnem slogu. Središčena stavba ima obliko pravičnega osmerokotnika (oktogona). Stene so debele in predrte za glavni vhod ter dozidavo prezbiterija in dveh kapelic. Ladjo loči od prezbiterija lep lesen slavolok, prekrit z ometom. Prezbiterij ima obliko kvadrata s porezanimi vogali. Notranjosti cerkve daje svetlobo osem oken v ladji in dve polokni v prezbiteriju. Okviri oken in vrat so iz zelenega peraškega tufa. Stavba ima poleg glavnega še dvojne stranske vhode. Cerkev je dolga 18 metrov, široka 16 metrov in pol, pa v sredini približno 10 metrov

1702

visoka. Na njenem pročelju stoji mogočen zvonik, ki ima tri vhode in četrtega v cerkev. Zgrajen je bil s tremi zidci in tremi bifornimi okni. Streha je štirikapna, z zaprto svetilnico. Za prezbiterijem je majhna zakristija, ki ji dajeta svetlobo dve okni. Tloris cerkve je torej kombinacija oktogona in križa. Enaka cerkev sv. Jožefa je v Studencih pri Mariboru zidana 1728, podobne pa so: križanska cerkev v Ljubljani, na Dobrovi pri Ljubljani in na Šmarni gori. Tak tip je bil običajen za gradnjo podružnic v 18. stoletju na Gorenjskem in ga dr. France Stele označuje kot šmarnogorski tip.

- 1704** Cerkev je bila dograjena pod župnikovanjem Antona Kristana, ne pa še opremljena. Stene prezbiterija so bile večbarvno poslikane, kar se je pokazalo, ko je odpadal omet. Strop prezbiterija je krasilo sedem medaljonov, ki so se ohranili do dandanes in prikazujejo: srednji smrt sv. Jožefa, ob straneh zaroko sv. Jožefa, in njegov beg z Jezusom v Egipt. V vogalnih medaljonih so upodobljeni štirje evangelisti. V glavnem oltarju je bila podoba sv. Jožefa, od stranskih oltarjev pa je bila v severnem podoba ali kip sv. Joahima, v južnem pa sv. Roka. Ob njiju so bili kipi priprošnjikov zoper kugo in za srečno zadnjo uro. V mogočnem stolpu so ubrano zvonili trije bronasti zvonovi uglašeni v tonih f, a, c in s premeri 112, 93 in 77 cm.
- 1730** 7. junija 1730 je bila cerkev že toliko opremljena, da je ljubljanski škof grof Feliks Schratenbach posvetil svetišče, tri baročne oltarje in blagoslovil tri zvonove, o čemer govori v ladji vzdana plošča:

IHS 17 MRA 30 ISH
 DIE 7 IVNY CONSECRA
 VIT HANC ECCLESIAM CV
 TRIBUS ALTARIBUS ET CA
 MPANIS CELSISSIMUS PR
 INCEPS SIGISMUNDUS FE
 LIX A SCHRATENPACH EP
 ISCOPUS LABASIS ANVADE
 DICAT...

V slovenskem prevodu se napis glasi:

7. junija 1730 je to cerkev tri oltarje in zvonove posvetil prevzvišeni škof, ljubljanski Sigismundus Felix Schratenpach...

Na severni steni naj omenimo še leseno prižnico z baldahinom, ki je bila temnorjavo prebarvana in okrašena s pozlačenimi okraski in stebriči. Nanjo so vodile lesene stopnice, zavarovane z ograjo in okrašene kot prižnica.

Sredi 18. stoletja so na južni steni nasproti prižnice postavili baročni oltar, posvečen angelu varuhu. Zelo dobro podobo angela varuha je za ta oltar naslikal Matevž Langus. Ob njej sta stala kipa sv. Ignacija Aleksandrijskega in sv. Elizabete Turške. Na oltarju sta bila še dva piramidasta relikvijarija, ki sta še ohranjena, oltar in prižnica pa sta leta 1959 zgorela.

Jožefova
cerkev na
griču

*Die Josefkirche
auf dem Hügel*

1773 To letnico zasledimo na visoki omari v zakristiji. Verjetno sta od takrat tudi razpelo in omara s predalniki.

Za severni stranski baročni oltar je Matevž Langus naslikal sv. Joahima in nad njim v atiki sv. Janeza, ki krščuje Jagnje, za južni oltar pa podoba sv. Roka, nad njim v atiki pa Janeza Evangelista s kelihom in knjigo. Poleg baročnih okraskov je vsak oltar krasilo še po pet parov angelčkov.

1803 Nad glavnim vhodom v ladjo je bil kor, podprt z dvema stebroma, ki je imel spredaj 84 cm visoko ograjo, ta je bila v sredi prekinjena z leseno mrežo. Ograjo je krasil lesen rokokojski ščit z latinskim napisom:

DoMInVs petrVs Napreth CIVIs
NeoforVLensls praesentla organa
sVo aere et eXpensls
sanCto Iosepho ereXlt

V prevodu:

Gospod Peter Napreth, občan Tržiča, daruje orgle v čast sv. Jožefu.

Če velike črke tega latinskega napisa zložimo dobimo rimsko letnico 1803, ki nam pove, da je takrat nogavičarski mojster Peter Napreth iz Tržiča (hišna št. 137) podaril cerkvi orgle.

Te orgle so uporabljali še do prve svetovne vojne. Mehove so gonili z jermeni, ki jih je mehač vlekel po več metrov in so bili videti kakor kakšne kače. Če jih ne bi otroci po delih znosili za igrače, bi danes lahko na njih študirali mehaniko orgel 18. stoletja.

V začetku 19. stol. so cerkev ponovno prebelili. Obok ladje je Leopold Layer olepšal z ovalno fresko, ki prikazuje poveličanje sv. Jožefa. Ta freska je spadala med Layerjeva najboljša dela. Slika je dvodelna in alegorično zamišljena. V zgornjem delu je prikazan sv. Jožef, ki kleči na oblaku in gleda v Marijo na drugi strani freske. Ona ima pogled uprt v sv. Trojico na vrhu slike, kakor bi hotela reči, da naj usliši prošnje sv. Jožefa, ki se zavzema za Tržič. V spodnjem delu je naslikana veduta Tržiča pred požarom 1811. Freska je 1959 ob požaru propadla. Ohranili sta se le dve risani skici v Narodnem muzeju v Ljubljani.

Od cerkvene opreme naj omenimo še dva kovana železna svečnika v obliki konzol, ki sta pritrjena na steno prezbiterija in pričata še danes o spretnosti nekdanjih tržiških kovačev.

Ta čas je visela v ladji na evangelski strani podoba sv. Lenarta, ki je bila nekdanj v kapeli tržiške graščine Neuhaus. Na nasprotni steni je bila obešena podoba žalostne Matere božje, delo Gašperja Götzla iz Kranja. Obe podobi sta 1959 zgoreli.

1807 Cerkev je dobila lastno monštranco, za katero je župnik Franc Jabornig zbiral denar z darovanjem. Pri tem se je v cerkvi prehladil in podlegel pljučnici.

- Pri Antonu Samassi v Ljubljani so ulili 12 stotov in 35 funtov (692 kg) težak bronast zvon s tonom f. Zvon je okrašen z reliefom Križa, sv. Trojice, ki venča Marijo, in sv. Jožefa. Na zvonu je napis: »Durch Wohlthäter zur Ehre Gottes und des hl. Joseph vergrössert wieder hergestellt worden in Jahre 1841«. (Po dobrotniku v slavo Boga in sv. Jožefa povečan in ponovno narejen v letu 1841). **1841**
- Tega leta je Margareta Kališnik cerkvi darovala lep mali križev pot iz Layerjeve delavnice, ki je 1959 zgorel. **1851**
- V zvonik Andrejeve cerkve so prestavili srednji zvon iz zvonika sv. Jožefa. Namesto tega je Josip Peharc podaril Jožefovi cerkvi dva bronasta zvonova, ulita pri Antonu Samassi v Ljubljani. Prvi tehta 8 stotov 12 funtov (455 kg) in ima v reliefu Križ, Marijo z Jezusom in sv. Alojzija. Mali zvon je težak 4 stote in 52 funtov (253 kg), okrašen je s podobami Križa, sv. Jožefa in sv. Barbare. **1859**
- Namesto lesenega glavnega oltarja je kamnosek Janez Vurnik iz Radovljice postavil nov baročni oltar iz črnega podpeškega marmorja. V oltar so dali nov kip Jožefa z Jezuškom v naročju. Svetnik drži v roki lilijo, Jezušček pa ima krono in zlato jabolko, torej kraljevski insigniji, okrog glave pa zlate žarke. Na levi strani stojita kipa Frančiška Asiškega in sv. Marjete, na desni strani pa Janeza Kapistrana in sv. Barbare. V atiki je bil kip Brezmadežne, ob njej pa kipa sv. Mihaela in sv. Jurija. Ti trije kipi so pozneje zgoreli. Na menzi je stal lesen tabernakelj, ki je imel na vratcih upodobljen kelih s hostijo. Podobo Sv. Jožefa so z glavnega oltarja premestili na slavoločno steno. Ta je v požaru zgorela. **1860**
- To leto so po cerkvenem zemljišču speljali novo pot do cerkve in odstranili prejšnje dotrajane lesene stopnice. **1863**
- Cerkev so na novo prebelili. **1879**
- Ponovno so popravljali notranjost cerkve. **1887**
- Matevž Dežela iz Idrije je prebarval, prezlatil in obnovil stranska oltarja; oltarni sliki pa je obnovil M. Bradaška. To leto je cerkev dobila še nove svečnike in svetilnike, delo pasarja Tratnika iz Ljubljane. **1888**
25. avgusta je silen vihar razkril cerkveno streho in zvonik. **1890**
- Zvonik je dobil novo piramidasto streho iz pocinkane pločevine in odprto svetilnico. Popravila je opravil mojster Anton Belec iz Šentvida. **1891**
- Ida Mally je darovala svetilnico in svečnike za glavni oltar. **1899**
- Cerkveno streho so prekrili z macesnovimi škodlami. **1900**
- V lopi pod zvonikom so napravili cementni tlak. **1910**
- Avstrijska vojska je odvezla cerkvi dva manjša zvonova. **1917**
- Pri Kranjski industrijski družbi na Jesenicah so ulili jeklen zvon s tonom es, težak 150 kg. **1918**

- 1921** Luka Kurnik iz Tržiča je izdelal stranska vrata in popravil zakristijska, hrastov les za to je dobil iz cerkvenega gozda.
- 1927** 18. marca so blagoslovili še dva jeklena zvonova, ulita pri KID na Jesenicah. Večji tehta 683 kg in ima premer 112 cm, poje v tonu g, manjši tehta 505 kg in ima premer 102 cm, zapoje pa v tonu b. Vsi trije povojni zvonovi so brez okraskov.
- 1938** Na zvoniku so prebarvali pločevino, dopolnili skodle na strehi in opravili še nekaj zidarskih del. Za ta popravila so zbirali denar devet let, vendar so popravila stala več.
- 1955** Cerkevna okna so popravili in namestili mreže. Vsa ključavničarska dela je opravil Andrej Markič ml.
- 1956** Od tega leta je prvi maj tudi cerkveni praznik sv. Jožefa delavca. Tržič ima temu posvečeno cerkev.
- 1959** 14. maja okrog 14. ure je začela goreti cerkvena streha. Ogenj se je hitro širil. Prihitei so gasilci in se zelo trudili, da bi ga zaustavili, vendar je ta upepelil vse, razen zidov in velikega oltarja, ki je razpokal. Rešili so le nekaj kipov. Zvonovi so padli na spodnji obok zvonika, srednji zvon je počil. Zažgali so menda otroci, ki so se okrog cerkve igrali z ognjenimi puščicami. Po Tržiču pa so o tem krožile vse mogoče govorice. Ponoči je ponovno zagorelo in nastala je nevarnost, da bi se vnel tudi gozd nad cerkvijo. Požrtvovalni gasilci so tudi ta ogenj zadušili.
- Župnik Viktor Zakrajšek je takoj organiziral zaščitna dela. Za silo so prekrili oboke nad kapelama in zakristijo, drugo zidovje zavarovali, za silo uredili notranjost zvonika, napravili cementno ploščo na vrhu in v zvonik obesili dva zvonova. Nadaljnja popravila so morala počakati do obnovitvenih načrtov. Tega leta sta zavarila Joža Pogačar in Ivan Hotko srednji počeni zvon iz leta 1841, ki je bil v župni cerkvi in srednji zvon iz Jožefovega stolpa.
- 1960** Obnovitveni načrt za cerkev je izdelal arh. Tone Bitenc. Maja so že pričeli voziti les za ostrežje in ga tudi postavili. Junija in julija je prišla strešna opeka. Župnik je naprosil vernike, da so pomagali v verigi podajati opeko do cerkve. Ta akcija je potekala večkrat, tako da so dopoldne podajali opeko otroci, popoldne pa odrasli. Tako so to leto dokončali streho, jo pokrili z opeko in delno s pločevino. Tudi zvonik je dobil novo štirikapno streho z odprto svetilnico, ki se končuje z večjim in manjšim čebulastim nastavkom.
- 1961** Po dokončanih zunanjih delih so v cerkveni ladji na tri močne nosilce betonirali strop in nanj pritrdili lep lesen strop v pravokotnih kasetah. Ta strop je po načrtu arh. T. Bitenca izdelala mizarska delavnica Avgust Primožič iz Tržiča. Prezbiterij, okvire medaljonov, oboke s štukaturo ter notranje stene kapel so prebelili z belo barvo, ladjo pobarvali v okru. Nad glavnim oltarjem so na stropu obnovili sedem medaljonov.

Glavni oltar v
Jožefovi cerkvi

Der Hauptaltar
in der
Josefikirche

Od ognja poškodovani glavni oltar so popravili, pozlatili so lesene kipe: sv. Jožefa v sredini, ob njem pa Franciška Asiškega in Marjete na levi, na desni strani pa Janeza Kapistrana in Barbare, ki so ostali nepoškodovani. Nadnje so v atiko postavili manjši kip sv. Trojice, pri katerem manjka sv. Duh. Ob vznožju kipa so tri angelske glave. Ob sv. Trojico so postavili kip Ignacija Aleksandrijskega in Elizabete Turške, ki sta bila pred požarom na oltarju angelov varuhov. Končno so počistili notranjost. Zakristija je ostala s svojimi starimi omarami nepoškodovana.

Na angelsko nedeljo 2. septembra je bila v obnovljeni cerkvi ponovno sv. maša.

Na zvoniku so popravili streho.

1963

Stranski oltar
sv. Roka
s kipoma
Karla Boromeja
in Rozalije

Seitenaltar des
hl. Rochus mit
Statuen des
Karel Boromei
und der
Rosalie.

1964 Namesto zgorelih stranskih oltarjev je akademski slikar prof. Stane Kregar naslikal veliki moderni podobi v bogatih barvah. Tako je v kapeli na južni strani upodobil sv. Roka, pod sliko je napis: »Sv. Rok, prosí za nas!« Ob belem oboku so vzdali marmorna nastavka za kipa Karla Boromeja in sv. Rozalije. V kapeli na severni strani pa je Stane Kregar naslikal Joahima s sv. Ano in Marijo še kot otrokom. Pod sliko beremo: *Marijini starši Joahim in Ana*. Tudi tu so v steno oboka vgradili marmorna nastavka, nanju pa postavili kipa Zaharija in Elizabete z otrokom Janezom Krstnikom.

1965 Sliki v kapelah sta dobili lepe široke pozlačene okvire, zvonik je dobil nova okna, kor so obnovili in mu dodali še ograjo s pravokotnimi lesenimi kasetami. Le tla so ostala nespremenjena, t.j. iz kamnitih plošč.

Zavod za spomeniško varstvo v Ljubljani je zaradi v požaru propadle Layerjeve stropne freske obogatil novi cerkveni strop s poslikanim lesnim

Stranski oltar
sv. Joahima
s kipoma
Zaharije
in Elizabete.

*Der Seitenaltar
des hl. Joahim
mit den
Statuen des hl.
Zaharias
und der
hl. Elizabeth*

renesančnim stropom iz leta 1698 iz cerkve sv. Jurija nad Bistrico. Ta strop je sestavljen iz osmerokotnikov z bogato ornamentalno poslikavo in na osrednjem kvadratnem polju je slika sv. Jurija. Zahtevna restavratorska dela je opravil M. Sajovic iz Kranja. Prenos in vsa dela je v imenu spomeniške službe nadzoroval akademski kipar prof. Vinko Ribnikar. Strop prosto visi v višini okrasnih zidcev, pritrjen na novi leseni strop. Na visečem stropu je napis: *Strop prenesen iz cerkve sv. Jurija v letu 1965*. Ta strop estetsko in barvno vpliva na celoto svetišča, posebno še ob sončni svetlobi. Na dan sv. Roka, 16. avgusta, je nadškof dr. Joža Pogačnik blagoslovil sliki v kapelah.

Na zunanjo stran ograje na koru so pritrjili prenovljen in pozlačen kip Janeza Nepomuka – patrona nogavičarjev iz nekdanje kapelice pri mostu nasproti Kurnikove hiše.

1966

Kapeli sta dobili lepi težki marmorni prosto stoječi oltarni mizi, ki jih je

1967

Renesančni
strop iz l.
1698,
prenešen v
cerkev sv.
Jožefa 1965

*Renaissance-
holzdecke aus
der Jahre
1698, hierher
übertragen im
J. 1965*

4. maja posvetil ljubljanski nadškof dr. Jože Pogačnik.

1976 Namesto zgorelih klopi so za cerkev kupili 60 stolov.

1987 Stole v cerkvi so zamenjali s klopmi iz farne cerkve.

Tako smo na nekaj straneh spoznali zgodovino baročne cerkvice sv. Jožefa tega nekdanjega romarskega svetišča. Od konca 18. stoletja do 1843 je imela cerkev celo svojega mežnarja v družini Peharcev. Večji shodi so bili na godovni dan sv. Jožefa 19. marca in 16. avgusta na dan sv. Roka. Na križev teden pa je bila na ponedeljek prošnja procesija k sv. Jožefu. Med obiskovalci je bilo največ Tržičanov, prišli so tudi verniki iz Loma, Čadovelj, Doline in od Sv. Ane. Najsijajneje pa so obhajali praznik sv. Jožefa, ko so premožni Jožefi darovali smodnik, da so fantje na predvečer praznika pokali z možnarji pri cerkvi. Sv. Rok je bil najpomembnejši zavetnik proti kugi, priporočali so se mu tudi bolniki, ki so imeli rane ali bolne noge. Na Gorenjskem so ga praznovali šivilje, krojači, zidarji, tesarji in

drugi obrtniki. Na ta dan niso nikoli delali. Rok naj bi varoval tudi pred kačjim pikom. Zato so nabiralci borovnic govorili: »*Rok, Rok, varuj me rok in nog, da me kača ne piči!*« V Rokovi kapelici so visele bergle ozdravljenih, a so jih pred devetdesetimi leti odstranili. Pred prvo svetovno vojno so hodili verniki vsako nedeljo popoldne molit k sv. Jožefu. Starejša žena je vsak dan prižigala luč v cerkvi.

Še danes so na te praznike cerkvena opravila, le da častijo Jožefa – delavca 1. maja. Zvečer radi pogledamo na Jožefov grič z lepo osvetljeno cerkvico, za kar je poskrbelo Turistično društvo. V svojih stiskah se tudi dandanes verniki zatekajo k priprošnjikoma sv. Jožefu in sv. Roku, kar kaže, da ju imajo radi, sicer ne bi bila cerkev po požaru v tako kratkem času obnovljena.

POVZETEK

Enoladijska baročna cerkev sv. Jožefa iz leta 1704 je šmarnogorskega tipa. Imela je Langusove slike in Layerjevo stropno fresko. Pogorela 1959 in obnovljena do 1967. V cerkev je bil prenesen renesančni strop iz l. 1698 iz cerkve sv. Jurija nad Bistrico. Novi sliko sv. Roka in Marijinih staršev je napravil akademski slikar Stane Kregar.

PODRUŽNICA SV. JURIJA NAD BISTRICO PRI TRŽIČU

Č

e zavijemo pri Deteljici z nove ljubeljske ceste na desno, pridemo v nekdanjo staro kmečko naselje Bistrica pri Tržiču, po nemško nekdanj imenovano Fewstricz. To naselje je izpričano v listinah že sredi 11. stoletja, ko ga je istrsko-kranjski mejni grof pogojno izročil cerkvi v Briksnu. Nad vasjo je stal že leta 1156 grad Gutenberg, ki ga ljudska pripovedka imenuje Hudi grad, ker je bil domnevno bivališče roparskih vitezov. Ime je dobil po gori Dobrči (1636 m) ali Dobju. Verjetno so se prvotni slovenski plemiči imenovali Dobrški, ker je dob pomenil v stari slovenščini hrast. Pri ponemčevanju so besedo dob napačno prevedli v nemški gut in tako imenovali plemiče Gutenberge. Ti so bili ministeriali in vitezi grofov Andechsov iz Bavarske. Ob koncu 14. stoletja so grad, vas Bistrico in »Spodnji konc« Tržiča kupili Lambergi. Jurij Lamberg je kupil tudi grad Kamen pri Begunjah in še grad Glantz pri Slatni, kamor se je pozneje preselil. Ob koncu 15. stol. se je Katarina Lamberg omožila z Jurijem Winklerjem z Neuhausu v Tržiču in mu za doto prinesla grad Gutenberg in spodnji del Tržiča. V letih 1472 ali 1484 so grad delno porušili Turki, leta 1511 pa ga je potres tako močno poškodoval, da so se lastniki preselili v Neuhaus. Ime Gutenberg so Lambergi prenesli na grad Glantz, bistrškemu pa so rekli stari Gutenberg ali Altgutenberg.

Na kopasti vzpetini (675 m) jugozahodno od razvalin starega Gutenberga stoji cerkev sv. Jurija na gori, kot so jo nekdanj imenovali. Temu svetniku so že v 10. stoletju postavljali svetišča. Legenda pripoveduje o sv. Juriju, da je rešil kraljevo hčer Aleksandro, ki naj bi jo žrtvovali zmaju za hrano. Ustrezna duhovno-simbolična podlaga te legende naj bi bila zmaga krščanstva nad poganstvom. V fevdalni dobi so ga častili kot zaščitnika viteštva, preprosto ljudstvo pa ga je imelo kot zaščitnika pri živini.

Cerkev sv. Jurija je bila kot lastniška cerkev sestavni del gutenberške gosposčine in je včasih imela svojega kaplana.

15. stol. Cerkevna stavba je zidana v času pozne gotike in jo je domnevno dal postaviti Jurij Lamberg st., ki je živel na gradu Gutenberg v prvi polovici 15. stoletja.

1421 Nekdaj je bila na zunanji strani prezbitarija dobro ohranjena freska sv. Krištofa, pod katero je bilo zapisano z gotskimi črkami *Ego sum lux mundi 1421* (Jaz sem luč sveta 1421), kar nam kaže, da je cerkev takrat že zagotovo stala. Te freske na zunanjih stenah cerkva so nastale iz vere, da tisti dan ne bo umrl nesrečne smrti, kdor zjutraj zaupno pogleda podoba svetega velikana, zavetnika popotnih in umirajočih. Lega svetišča na griču in obzidje okoli cerkve nas spominja na taborsko cerkvico. Pokopališča pri cerkvi ni, živina se pase do obzidja okrog cerkve.

1436 Ta letnica je bila na zvonu, ki je nosil v takratni nemščini naslednji napis: *Hilf Got vnd sein Muter Mari 1436* (Pomagaj Bog in njegova Mati Marija 1436).

Okoli 1415 se je Juriju Lambergu starejšemu na gradu Gutenberg rodil Žiga Lamberg, ki je postal duhovnik, 1444 je bil župnik v Šmartinu pri Kranju, pozneje je postal še kaplan in spovednik cesarja Friderika III. (Žigov oče in Lovrenc Paradeiser iz Neuhausa, oba tržiška fevdalca, sta pomagala 1462 osvoboditi cesarja Friderika III., ki so ga oblegali uporni Dunajčani, in sta takrat postala njegova prijatelja). Leta 1463 je bil Žiga pl. Lamberg posvečen za prvega ljubljanskega škofa. Umrl je 1488 in je bil najprej pokopan v ljubljanski stolnici, leta 1678 pa so prenesli njegove posmrtno ostanke v družinsko kapelo sv. Valentina na gradu Kamen v Begunjah.

1511 Potres, ki je porušil sosednji Gutenberg, ni prizanesel cerkvi sv. Jurija, tako da so jo morali skoraj v celoti obnoviti. Enoladijska cerkev je obrnjena naravnost proti vzhodu. Poznogotski prezbitarij (ostanek stare cerkve) je bil zaključen s tremi stranicami osmerokotnika. V vsaki steni je po 40 cm široko in precej visoko gotsko okno, okrašeno s krogovičjem, kakor pravimo tistim prepletom, ki se navadno pojavljajo ob vrhu gotskih oken, izklesanih iz kamna. Svod v prezbitariju je rebrasto obokan, kot ga narekuje talna ploskev in ima devet sklepnih kamnov, od teh sta dva velika z grbi. Urejen je po zvezdastem načinu in podoben svodu cerkve v Suhi pri Škofji Loki, v Bodeščah in v podružnici sv. Martina pri Žirovnici. Prezbitarij je dolg 4,95 m, 3,83 m širok in v najvišji točki 4,60 m visok. Od ladje je ločen s šiljastim gotskim slavlolokom. Tlak v prezbitariju je iz ještrla ter za 2.23 m podaljšan v cerkveno ladjo. Od tega podaljška je ladja dolga še 6 m, tako da je celotna dolžina 8.23 m, široka 5.30 m, visoka pa 4 m. Stene ladje imajo pri tleh močan kamnit obzidek. V ladji je na južni steni zaobljeno gotsko okno.

Ladja je imela raven lesen lepo poslikan strop, ki sodi danes med najstarejše in najboljše ohranjene pri nas iz začetka 16. stoletja. Poslikava je dekorativna z motivi krogovičja sestavljenega iz prepletanih rastlinskih

okraskov v zeleni, rdeči, oker in modri barvi ter razdeljenimi z letvami na romboidna polja. Profili letev so ohranjeni le ob stranski steni ladje. Pred dvajsetimi leti, t.j. 1968, so odkrili gotske poslikave na slavoločni in severni steni ladje, ki so delo slikarja Jerneja iz Loke in spadajo v začetek 16. stoletja. Na stenah so vidni slikani posvetitveni križi in del naslikane zavese pri oknu, zunaj cerkve pa je na steni ob kapelici še viden del naslikane sončne ure. Pisec Jurij Križaj omenja, da je bil prezbiterij ves poslikan in da je »novotarijski vandalizem« slike prebelil. To je bil kranjski prezbiterij z lepim poslikanim coklom. V cerkev se je prišlo skozi lopo na zahodni strani.

16. maja tega leta je obnovljeno cerkev posvetil Daniel de Rubeis, škof kaprulanski in vizitator oglejskega patriarha. Ob tej priložnosti je posvetil glavni oltar sv. Juriju in Florijanu ter stranski oltar Urbanu in Nikolaju. V grobke je položil svetinje svetih mučencev Donata, Blaža, Pavlina in Afre. Listina o posvetitvi je bila do 1915 hranjena v župniji Križe, kamor je podružnica spadala. V tej listini piše »...da podružnica-kuratne cerkve sv. Križa... pripada župniji Kranj, oglejskemu patriarhu«.

Po tej letnici na svodu lahko sklepamo, da so tega leta končali z obnovo.

Podružnična
cerkev sv.
Jurija

*Tochterkirche
des hl. Georg*

1517

1520

- 1581** Kotorski škof Pavel Bizancij, generalni vikar oglejskega patriarha, je opravičil vizitacijo oglejskih župnij na Kranjskem. Pri popisu cerkva in kapel omenja pri župniji Križe tudi podružnico sv. Jurija v Bistrici nad Trzičem.
- 17. stol.** Domnevamo, da je bil v tem stoletju grajen na severni strani prezbiterija zvonik. Visok je 17 m, širok 3 m in 3.85 m dolg. Ima piramidalno kapo in je povezan z vezmi. Line v zvoniku so štiri in imajo obliko nakazanih bifor, to je brez osrednjega stebrička. Skozi zvonik se pride tudi v cerkev.
- 1631** Tega leta je ob cerkveni vizitaciji škof ukazal, naj odstranijo v cerkvi oltar sv. Urbana, kar pa se ni zgodilo.
- 1654** Vizitacijski zapisnik omenja v glavnem oltarju nov kip sv. Jurija. Verjetno so takrat postavili še tretji oltar, posvečen sv. Marjeti. V letih 1653–1655 je bil v Križah za vikarja Peter Tomažin, ki je imel brata kiparja. Ob vizitaciji so se pritoževali, »... da vikar stare oltarje proč meče in napravlja nove, ker ima brata kiparja«. Tako utegne biti kip sv. Jurija in novi oltar sv. Marjete delo kiparja Tomažina. Zapisnik omenja še, da je pred vhodom v cerkev lopa, obita od vseh strani z lesom, ki se odpira na dveh straneh.
- 1668** Vizitacijski zapisnik omenja oltar sv. Marjete, da ima ladja le eno majhno okno in naj napravijo še eno. Zaradi te zahteve je ladja dobila na južni steni še eno manjše okno, uokvirjeno z zelenim tufom.
- 1683** Cerkev je dobila še en zvon, ki je imel relief Janeza Krstnika, Kristusa na križu in grb.
- Nad kamnito, 1.63 m dolgo oltarno mizo je bil postavljen lesen glavni oltar, ki nosi to letnico.
- 1698** Na prejšnji strop so pritrdili novega, renesančnega v živih modrih, rdečih, oker, rjavih in črnih barvah. Strop je bil z letvami razdeljen na osmerokotnike in kvadrate z bogato ornamentalno poslikavo. V največjem kvadratu na sredi stropa je bila podoba cerkvenega patrona sv. Jurija na konju, ki rešuje dekle pred zmajem. Ta strop je eden najlepših tovrstnih poslikanih stropov iz 17. stoletja pri nas.
- 1706** Ta letnica, vklesana na prekladi okvira portala iz perاشkega tufa na južni strani cerkve, nam pove, da je bila lesena lopa pozidana in združena s cerkvijo 1706. Znotraj se loči od cerkvene ladje po tem, da je nižja (2.46 m visoka). Lopa je imela svojo streho. Nad lopo je 1.82 m visok kor, ki ima nekaj klopi.
- 1767** To leto se je utrgal oblak, tako da je narasel potok Blajšnica odnesel nekaj hiš in preplaval dolino v Paznu. Med ljudmi je ostal spomin na to katastrofo. O njej govori tudi votivna (zaobljubljena) podoba v cerkvi sv. Jurija. Slika kaže povodenj v dolini, dva bežeča vola, eden gazi do kolen v vodi. Ob strani kleči mož in prosi sv. Jurija za pomoč.

NA POŠIPU HUDIGA GRADA.

Tiha grosa me spreha ja,
Al' ostanem, al' beshim?
Vše podera se in maja,
Med skalovjem ostermim.

Plas posipa se po steni,
Siv' osidje se drobi
Kaj rasmet leta pomeni?
Rasvalina, kdo si ti?

Hudi Grad, ti dom trepeta,
Prednjim starfhem nevstrahvan!
Perfhle so mafhvanja léta,
Blisha se ti sadnji dan.

Kje so skladi, kje sidovi,
Tabra dolg flovezha mozh?
Kje so vrata, kje mostovi?
Jezh kje tvojih strahlna nozh?

Kje f-hodifha, kje morifha?
Kje oroshja tvojga fhum?
Kje strelifha, kje strashifha,
Kje ukanje tvojih trum?

Davno so junaki sgnjili,
Mirniga soleda strah,
Dnevi slave so minili,
Rasvalina si in prah.

Tak' u prah in rasvaline
Se na semlji vše raspe,
Zhaf pomigne, vše to mine,
Kar zhlovefški rod pozhne.

Le kar v' serzu lepga stvari
Boshja miloft, obfoji,
Unstran sveta lepfi sari,
Lepfi se ponebefi.

Verniki so kupili tretji, veliki zvon. Okrašen je bil z reliefi Križa, Marije obdane s sijajem, Jurija na konju in sv. Boštjana. Spodaj na zvonu je napis: *Opus Zachariae Reid. Labaci 1769* (Delo Zaharija Reid. v Ljubljani 1769). Ob klobuku je z velikimi črkami v latinščini napisano: *A fulgure et tempestate libera nos Jesu Christe*. (Treska in hudega vremena reši nas Jezus Kristus).

1769

Na severni strani ladje so napravili široko okno. Okvir je iz peraškega tufa in nosi letnico 1801.

1801

Cerkev je imela štiri podložnike, travnik in gozd pod cerkvijo. Ta gosposčina je bila 1848 odpravljena in je cerkvi ostal le gozd.

1848

Iz zvonika so odstranili dva starejša zvonova. Anton Samassa v Ljubljani pa je ulil dva nova zvonova, prvi z reliefno podobo sv. Mihaela s tehtnico in mečem ter sv. Jožefom je tehtal 282 funtov (158 kg): drugi je tehtal 122 funtov (68 kg) in ima reliefno podobo Križanega ter Brezmadežne. Tako so trije zvonovi peli od tedaj naprej v kvartsekstakordu v tonih a, d, fis.

1857

1867 Na južni strani cerkve so prizidali zakristijo. Ko so jo zidali, so pri tem prekrili fresko sv. Krištofa iz leta 1421. Pri kopianju temeljev so našli več človeških kosti. Te so po vsej verjetnosti od Napoleonovih vojakov, ki so septembra 1813 potiskali Avstrijce in se pozneje sami umikali čez Ljubelj.

To leto so postavili nov glavni oltar, ki ga je napravil samouk Janez Gosar iz Dupljan. V oltarni niši je kip sv. Jurija, ki se ga lahko zapre s sliko Jurija na konju. Sredi oltarja je majhen lesen tabernakelj s podobo Srca Jezusovega. Ob kipu sv. Jurija stojita kipa sv. Florijana in Lovrenca; vrh oltarja pa sta kipa sv. Lucije in Apolonije.

1884 Janez Vurnik iz Radovljice je napravil dva baročna nastavka za stranska oltarja, ki so ju postavili na zidani mizi. Oltar sv. Urbana ima ob strani sv. Matijo in sv. Barbaro, oltar sv. Marjete pa sv. Štefana in svetega Saturnina – škofa, v atiki pa so sv. Mihael in dva angelčka.

1898 Pred oltarjem so obnovili tlak iz šamotne opeke.

1902 Na zahtevo vizitatorja so odstranili leseno prižnico.

1915 Z odlokom škofijskega ordinariata z dne 29. avgusta 1914 in z odlokom deželne vlade za Kranjsko 24. avg. 1914 je bila vas Bistrica s cerkvijo sv. Jurija vred odvezeta kriški župniji in s 1. januarjem 1915 priključena župniji Trzič.

1917 Tega leta so avstrijski vojaki odpeljali zvonova, kupljena 1857, tako je veliki zvon pet let sameval v zvoniku.

1922 Cerkev je bila potrebna obnove. Ker je imela cerkvena lopa nižjo streho, so se odločili, da bodo to streho dvignili na višino ladijske. Franjo Stritih, tesarski mojster v Trziču, je napravil načrt za obnovo in predvidel namesto skodel za kritino opeko. V cerkvenem gozdu so posekali ustrezen les.

Delo sta izvedla stavbna mojstra Bögel in Wagner iz Ljubljane. Stropa niso obnavljali, četudi je bil obnove potreben, ampak so cerkev zunaj in znotraj prebelili, streho na zvoniku pa prekrili s pločevino. Po oceni umetnostnega zgodovinarja dr. Franceta Steleta so bila obnovitvena dela dobro izvedena. Pri obnovi so v prezbiteriju nadomestili šamotni tlak s ploščicami. Enake so dali tudi v zaprto kapelico sv. Jurija na sedlu Pungart, ki so jo baje postavili trziški lovci.

To leto so Bistričani kupili pri Kranjski industrijski družbi na Jesenicah dva jeklena zvona, težka 245 in 146 kg, ki pojeta v tonih h in cis.

Na južni steni ladje blizu vhoda je bila na zunanji steni prizidana neposlikana kapelica. Dva kamnita stebra držita svod, dve stopnici pa peljeta h kamniti mizi.

1927 M. Bradaška iz Kranja je 1927. leta naslikal podobo brezjanske Marije Pomagaj, ob straneh pa Antona Padovanskega in sv. Ano. Stroške za to delo je kril Anton Košir iz Bistrice. V tej kapelici so lahko ob shodih maše-

vali. Omenimo naj še, da je bil ob kapelici kamnit podstavek, na katerega so ob večjih shodih postavljali pisano pobarvan kip sv. Jurija. Nekdaj so pod ta podstavek verniki prinašali v dar cerkvi surovo maslo, ki so ga prodali in denar porabili za svečavo, ker cerkev nima elektrike.

M. Bradaška je na zunanji steni zakristije naslikal v živih barvah veliko fresko sv. Krištofa. **1931**

Zvonik je dobil nov bronast zvon, težak 631 kg, ki so ga ulili v Strojni livarni v Ljubljani. Zvon poje v tonu fis in nosi napis: »V božjo slavo – Lambergov spomin – dobrotnikom v zahvalo – na griču tem donim!« To leto so pri vhodu v cerkev v Lambergov spomin vzdali tudi ploščo, ki jo je napravil kamnosek Kocijančič iz Radovljice z naslednjim besedilom: »Na gradu Gutenberg, h kateremu je pripadala cerkev sv. Jurija, se je rodil Žiga grof Lamberg, ki je bil prvi ljubljanski škof od leta 1463 do leta 1488. Znamenitemu rojaku v spomin: Anton Košir, Bistrica 31 – 1933.« **1933**

Odkritju te plošče 6. avgusta so prisostvovali nadškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman in trziški župnik dr. Anton Vovk – poznejši nadškof.

Bistričani so podarili kot misijonski dar manjši železni, 146 kg težak zvon s tonom cis za novo cerkev v Dušanovcu ob Dojranskem jezeru v skopski škofiji. Tam je živelo veliko Istranov, ki so bili zelo revni in so pogosto obolevali za malarijo. Kraj je na grško-jugoslovanski meji. **1934**

Tega leta je dal napraviti ing. Sugg za poroko svoje hčerke Elizabete z dr. Viljemom Kammerlanderjem avtomobilsko cesto do cerkve sv. Jurija.

Med okupacijo je bila v cerkvi nekajkrat maša na godovni dan sv. Jurija. **1941–**

Maj je bil deževen in poln nalivov. Na Florijanovo je bila huda nevihta. Strela je udarila v zvonik, poškodovala nekaj opek in stekla v oknih. **1945**
1953

K Lambergovi plošči so dozidali še dva dela. V prvem nad ploščo so vkle-sali besedilo: **1962**

»Ob petstoletnici ljubljanske škofije v letu II. vatikanskega cerkvenega zbora, ko je postal dr. Anton Vovk, ki je bil leta 1926 do 1940 kaplan in župnik v Trziču, nadškof ljubljanski.«

Spodnja plošča pa pove: »Duhovščina in verniki kranjske dekanije 1962.«

Plošči so odkrili ob proslavi 500-letnice ljubljanske škofije dne 2. septembra ob 16. uri. Slovesnost je bila združena s sveto mašo, pétimi litanijami ob ljudskem petju in z govorom generalnega vikarja dr. Jožeta Pogačnika.

V cerkvi so začeli obnavljati renesančni strop, ker so deske odstopale in delno strohnele. Pri obnovi stropnikov so odkrili 500 let star lesen strop, poslikan s krogovičjem. Oba stropa sta zgodovinsko dragocena, ker je takih zelo malo ohranjenih. Restavriranje je prevzel Republiški zavod za spomeniško varstvo. Obnovila ga je restavratorska delavnica Gorenjskega **1964**

muzeja v Kranju. Delo je strokovno vodil domačin akad. kipar Vinko Ribnikar. Vprašanje financiranja se je uredilo v soglasju z ljubljansko nadškofijo in z Republiškim zavodom za spomeniško varstvo.

- 1965** Da bi prišla oba stropa do veljave, so novejši renesančni strop iz 1698 prenesli v cerkev sv. Jožefa nad Tržičem, osiromašeno po požaru, starejši pa je ostal v cerkvi sv. Jurija. Finančna sredstva, ki jih je namenila republika, je omejila gospodarska reforma, zato so obnovo plačali verniki.
- 1966** M. Sajovic iz Kranja je končal restavracijo starejšega in mlajšega lesenega stropa.
- 1968** Pri raziskovanju sten so strokovnjaki Republiškega zavoda za spomeniško varstvo odkrili, da je bila na stenah prezbiterija, slavoloka in deloma tudi v ladji krasilna gotška stenska poslikava, ki jo pripisujejo slikarsko-obrtniškem delu Jerneja iz Loke, ki ga je opravil med letoma 1520–1540.
- 1969** Entografski muzej iz Ljubljane je obljubil, da bo obnovil fresko sv. Krištofa na zunanji steni cerkve, vendar te obveznosti še do danes ni izpolnil. V zameno za kritje stroškov si je ta muzej s pogodbo izposodil za dobo 90 let (do 2059 leta) nastavek stranskega oltarja sv. Urbana. Ta nastavek je prenesen v grajsko kapelo graščine Lisičje nad Lanišcem pri Škofljici, blizu Ljubljane. Grad je v oskrbi Etnografskega muzeja. Na tako osiromašeni stranski oltar so postavili manjši oltarni nastavek, ki je verjetno še iz 16. stoletja. Vanj so postavili starejši kip Matere božje z Detetom. Poleg tega stoji na oltarni mizi še večbarven (polihromen) kip sv. Jurija, ki ga ob shodih vernikov postavljajo na kamnit nastavek pri vhodu. Oltarja sv. Jurija in sv. Marjete sta ostala nespremenjena.
- 1972** S prvim septembrom se je začela redna služba božja v novi župni kapeli sv. Marije Goretti v Bistrici 97 pri Tržiču. V novo župnijo so vključili tudi podružnično cerkev sv. Jurija. Nova kapela nima zvonika. Zato je prvi župnik, dekan msgr. Viktor Zakrajšek, dejal, da je zvonik nove kapele pri sv. Juriju, od koder se bo razlegala pesem zvonov in vabila k cerkvenim obredom.
- 1974** Po prerani smrti msgr. Viktorja Zakrajška je bil 15. avgusta umeščen novi župnik Pavel Krt.
- 1977** Potres je poškodoval župnišče s kapelo sv. Marije Goretti v Bistrici, vendar so te poškodbe naslednje leto popravili, ni pa posebej prizadejal cerkve sv. Jurija.
- 1978** V novi župniji so prepleskali pločevinasto streho zvonika cerkve sv. Jurija z zeleno in nato z rjavo bakreno barvo.
- 1980** Pri stranskem oltarju cerkve sv. Jurija je zamakalo, zato je bilo treba prekriti streho. Tega dela so se lotili pod vodstvom župnika možje in fantje iz Bistrice. Najprej so posekali pod cerkvijo nekaj cerkvenega lesa, drugega pa so podarili Bistričani. Za ogrodje, opeko in drugi gradbeni material so

Lesen poslikan
strop iz 16.
stoletja v
Jurijevi cerkvi

*Bemalte
Holzdecke
aus dem 16.
Jahrhundert
in der
Georgkirche*

župljani opravili devetdeset voženj, medtem ko so večje količine peska kar znosili po hribu do cerkve. Pri obnovi strehe so morali zamenjati nekatere dotrajane stropnike in del nadstrešja. Zunanje stene stavbe so obmetali z grobo teranovo. Vrata v zakristijo so obili s pločevino.

Zanimiva je tudi montaža strelovoda. Do takrat se je dogajalo, da je strela udarjala razen v strelovod tudi v stari častitljivi macesen ob obzidju, ki ima zaradi tega dokaj ran in odbit vrh. Da bi strelo odvrnili, so najprej izkopali jarek znotraj obzidja in vanj položili pocinkani valjanec od strelovoda, vendar se je izkazalo, da je strela še udarjala v drevo. Končno so le našli rešitev. Za zvonikom so izkopali prek dvajset metrov dolg jarek navzdol po hribu v vlažni gozd. V ta jarek so položili valjanec in šele tedaj je strelovod dobro začel pritegovati strelo nase. Okrog cerkve so posejali travo in uredili dohod.

1986 Omenimo naj še, da cerkev še nima elektrike in tudi ne križevega pota. Zato je bil za novo župnijsko kapelo napravljen moderen meditativni križev pot. V olju ga je naslikal slikar Tomaž Perko iz Cerknice, ki je naročilo za to dobil pred sedmimi leti. Izdelan je tako, da vseh trinajst postaj pokriva zadnjo steno kapele, štirinajsta pa je v oltarni sliki.

Opisati moramo še pomemben kulturni spomenik gotskih plastik na Gorenjskem. To je poznogotska lesena večbarvna 62,5 cm visoka plastika, ki je delo mojstra Jakoba Schnitzerja iz Loke, nastala okoli 1517. Plastika je kip Matere božje—Sočutne iz kapelice, ki je stala sredi starega dela vasi Bistrica ob križišču cest proti Kovorju in proti Begunjam. Pri širjenju ostrega ovinka so kapelico 1955 podrli, starinski kip pa hrani Zavod za spomeniško varstvo v Kranju. Pri načinu izdelave tega kipa opazimo koroški ikonografski vpliv.

Lepa je bila cerkev sv. Jurija na gori, zato so jo verniki radi obiskovali. Še ko je spadala kot podružnica v Kriško župnijo, so tamkajšnji vaščani v procesiji z molitvijo in pesmijo na ustih hodili na goro na shod za praznik sv. Jurija. Njim so se pridružili še vozniki, kmetje in drugi verniki iz bližnje in daljnje tržiške okolice. Ob lepem vremenu je bila slovesnost pred cerkvijo, ker je prišlo toliko častilcev, da niso mogli vsi v cerkev. Kip sv. Jurija so okrasili z ozelenelimi bukovimi vejicami, ker so s tem hoteli simbolično nakazati prihod pomladi. Ker pa včasih po dolgi zimi v okolici bukev še ni ozelenela, je vsakokratni mežnar moral poiskati bukovo zelenje v oddaljenejših krajih.

Vsakoletna procesija je v prošnjem tednu v maju na sredo. Takrat gredo verniki okoli cerkve z lučjo. Ta procesija se prične pri kapelici sv. Jurija na Pungratu.

Bistriški sejem je bil včasih na misijonsko nedeljo v oktobru, sedaj pa je na papeško nedeljo. Ob tej priložnosti se opravi v cerkvi žegnanjsko opravilo.

Poleg navedenih slovesnosti srečamo vernike še na velikonočno nedeljo

popoldne, ko se zberejo v cerkvi sv. Jurija k litanijam. Odkar je Bistrica samostojna župnija, so tu posebne pobožnosti za otroke in mladino, v poletnih mesecih pa redna maša ob ponedeljkih.

POVZETEK

Cerkev sv. Jurija je bila zidana v času pozne gotike v prvi polovici 15. stol. Po potresu 1511 je bila skoraj v celoti obnovljena. Je enoladijska cerkev z gotskim prezbiterijem. Ohranjena sta lesena ravna poslikana stropa. Prvi je iz začetka 16. stol., drugi pa renesančni iz 1698. Ta je prenesen v cerkev sv. Jožefa.

KAPELICA SV. JANEZA KRSTNIKA NA KOFCAH

N

a višini 1400 metrov ali 1926
kakih 500 metrov pod Košuto so postavili Planinski dom na Kofcah. poleg doma so zgradili še kapelico. Načrt zanjo je napravil Franjo Stritih. Notranjo opremo je nabavila župna cerkev, oltarno sliko sv. Janeza Krstnika je naslikala strokovna učiteljica Antonija Štamcar, ki je tudi izvezla oltarne prte in blazino ter poslikala bel mašni plašč.

24. junija je bila kapelica blagoslovljena in v njej brana sveta maša. 1928

V kapelici je zazvonil mali zvonček, ki ga je blagoslovil kaplan Viktor Zakrajšek. 1931

Do tega leta je bilo v njej v poletnih mesecih opravljenih veliko maš za turiste. Včasih so bile med tednom, ker so duhovniki prihajali na Kofce na dopust. 1941

Na začetku okupacije je kapelico demoliral kulturbundovec iz Tržiča. 1941–1945

17. februarja 1945 so partizani požgali Planinski dom, da ne bi postal nemška postojanka; zgorela je tudi kapelica, od nje so ostali le zidovi in nekaj strehe.

Po vojni so uredili planinci novo planinsko postojanko sto metrov višje v nekdanji Primožičevi koči.

Kapelico so obnovili šele tega leta in kupili nov zvon. 1966

Dne 14. avgusta je msrg. Viktor Zakrajšek blagoslovil kapelico in ob navzočnosti kakih 500 vernikov opravil mašo.

Na novega leta dan je maševal Janez Ambrožič. Ob lepem sončnem vremenu se je obreda udeležilo 60 ljudi. 1967

26. junija je bil shod, ki se ga je poleg 18 duhovnikov udeležilo še 193 ministrantov kranjske dekanije. Maševal je nadškof dr. Jože Pogačnik. Po

Kapelica
Janeza
Krstnika na
Kofcah

*Kapelle des hl.
Johannes des
Täufers auf
den Kofce*

maši so ministranti imeli kulturno prireditev. Od 10. do 14. julija je bil ministrantski počitniški teden na Kofcah, kjer je letovalo 18 ministrantov.

Odslej so maše poleti vsakih 14 dni in na novo leto. Mašam prisostvuje 20 do 90 ljudi.

ŽUPNIKI PO LETU 1945

Prof. Jože Gregorič

od oktobra 1945 do 15. avgusta 1954
vikar v trziški župniji

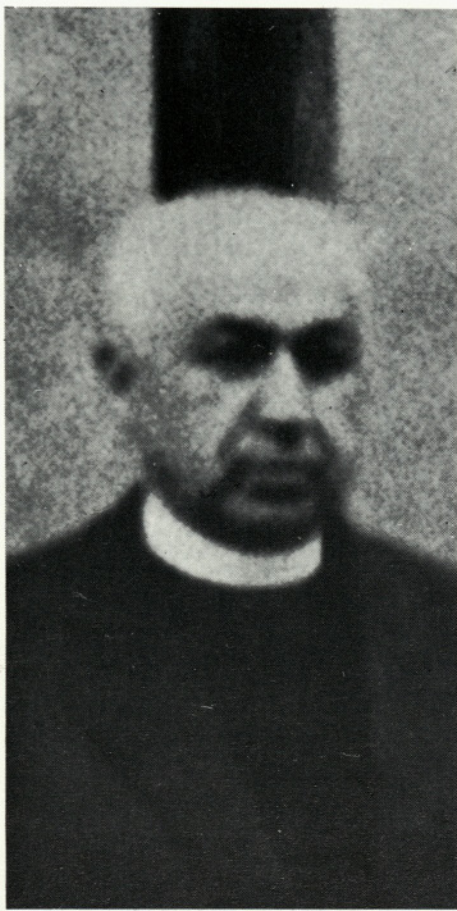
Vikar in Tržič seit 1945–1954

Msgr. Viktor Zakrajšek

kaplan v Tržiču od 1929 do 1934.
vikar od 17. avgusta 1954 do 12. junija 1960.
župnik od 13. junija 1960 do 15. avgusta 1972.
nato do smrti 3. marca 1974 župnik župnije
Marije Goretti v Bistrici pri Tržiču.

Vikar und Pfarrer in Tržič seit 1954–1972

Anton Vidmar

od 29. maja 1955 do 29. julija 1958
kaplan in od 23. avgusta 1972
do 15. avgusta 1985 župnik v Trziču

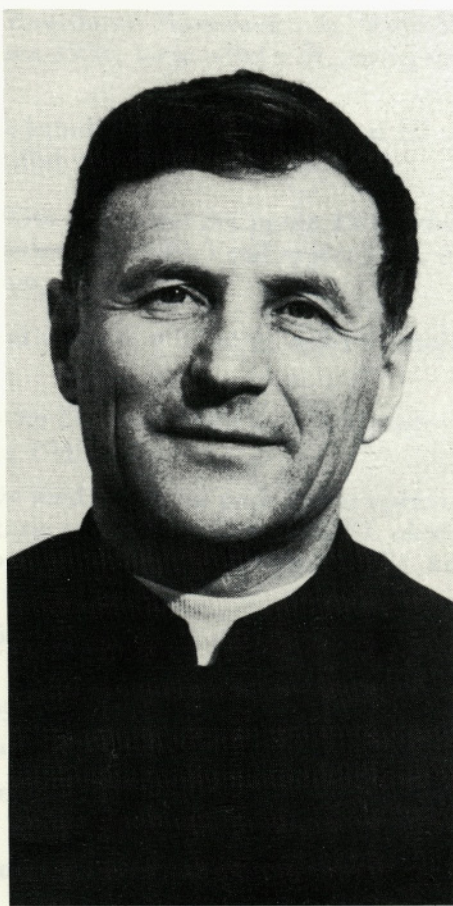
Franc Maček

umeščen za župnika v Trziču
15. avgusta 1985

Pfarrer seit 1972–1985

seit 1985 Pfarrer in Trzič

KAPLANI

ki so službovali v Tržiču od leta 1936

Frančišek Ser. Cerkovnik je prišel iz Zavoda sv. Stanislava v Št. Vidu 8. avgusta 1933 in je bil tu do 10. avgusta 1936, ko je odšel v Št. Jernej na Dolenjskem.

Frančišek Ser. Fortuna je prišel iz Smlednika 20. avgusta 1934 in bil v Tržiču do 28. februarja 1939, ko je odšel v Trebnje na Dolenjsko.

Vinko Zaletel je prišel 15. avgusta 1936, a je moral 26. junija 1939 oditi odslužit še del vojaškega roka do 9. decembra 1939. Vrnil se je v Tržič in odšel ob začetku okupacije v Ljubljano.

Jožef Snoj je 1. marca 1939 prišel od vojakov v Tržič in odšel 6. maja 1941 v Ljubljano.

Frančišek Ser. Fortuna je prišel ponovno 28. maja 1945 kot vikar namesnik in vodil versko delo do 22. julija 1945.

Alojzij Avguštin je pomagal večkrat že med vojno, bil pa je župni upravitelj od 29. julija 1945 do prihoda vikarja prof. Jožeta Gregoriča 31. oktobra 1945. Alojzij Avguštin je kaplanoval v Tržiču do 11. avgusta 1951, ko je odšel na Dovje.

Franc Gačnik je prišel septembra 1951 in ostal do 21. septembra 1952, ko je odšel služiti vojaški rok.

Ignacij Kreslin je prišel 15. marca 1953. Bil je salezijanec, doma iz Gornje Bistrice v Prekmurju. Odšel je 30. julija 1954 pod Višarje.

Anton Vidmar je še študiral, pa je že pomagal od 29. maja 1955 do 29. julija 1958.

Ivan Kos, doma iz Ribnice na Dolenjskem, je služboval v Tržiču od 1. avgusta 1958 do 28. julija 1960.

Mirko Sevšek, doma iz Dol pri Litiji, je prišel iz Metlike, kjer je bil tri leta kaplan, 7. avgusta 1960. Dne 28. januarja 1962 je dobil v upravo večjo župnijo Radeče pri Zidanem mostu (tam je umrl).

Ciril Lazar iz Št. Jurja pod Kumom je leto po novi maši prišel 1. avgusta 1962 kaplanovat v Tržič. Avgusta 1966 je odšel za župnika v Tomišelj pri Igu.

Janez Ambrožič je prišel 15. avgusta 1966 in kaplanoval do 13. avgusta 1971, ko je odšel za župnika na Breznico na Gorenjskem.

Jože Bratkovič je vodil kaplanske posle od 15. avgusta 1971 do 2. oktobra 1972.

Lojze Snoj je bival v Tržiču od 2. oktobra 1972 do 15. avgusta 1974, ko je odšel za tajnika na škofijski ordinariat.

Andrej Svete, doma iz Mengša, je kaplanoval v Velikih Laščah. Od 15. avgusta 1974 do 13. avgusta 1976 je bil kaplan v Tržiču. Sedaj župnikuje v Brdu pri Lukovici.

Vinko Guna je od 15. avgusta 1976 do 13. avgusta 1977 kaplanoval v Tržiču. Sedaj župnikuje v Svibnem pri Radečah.

Milan Grden je kaplanoval v Tržiču od 15. avgusta 1977 do 13. avgusta 1979. Sedaj je v Jaršah pri Domžalah.

Janez Zupanc je bil od 15. avgusta 1979 do 15. februarja 1981 kaplan v Tržiču. Odšel je na Suho pri Škofji Loki.

Franc Mihelčič je prišel marca 1981 in bil tu šest mesecev do 13. avgusta 1981, ko je odšel na škofijski ordinariat v Ljubljano.

Alojz Oberstar je po kaplanovanju v Tržiču od 15. avgusta 1981 do 15. avgusta 1984 odšel na delo v misijone.

Od takrat prihaja pomagat ob nedeljah in v praznikih *dr. Janez Ambrožič* iz Kranja, ki vodi pastoralno službo pri škofijskem ordinariatu v Ljubljani.

ZUSAMMENFASSUNG

TOCHTERKIRCHE SV. ANA (HL. ANNA)

Unter dem Loibl an der stark frequentierten Handelsstrasse nach Kärnten entstand am cca 1030 m Höhe eine Nachtherberge, die der Herzog von Kärnten Bernhard Spanheim zu errichten lässt. In der Nähe war eine kleine Siedlung Forum Lubellinum— Loibl genannt. Der Herzog hatte im Jahre 1261 diese Nachtherberge und die Ortschaft Loibl mit Umgebung an die weissen Mönche aus Kloster Stična zur Erhaltung gegeben. Am Ende des 13. Jahrhunderts wurde der Ort Loibl von einer grossen Steinlawine verschüttet. Bald darauf hat sich die Einwohnerschaft sieben Kilometer weiter am Bach Mošenik niedergelassen. Im Jahre 1320 finden wir in der Urkunde den Namen Tržič oder Neymarckhtl. Auf derselben Stelle wurde aber bald nach der Naturkatastrophe eine neue Ansiedlung, Sv. Ana erbaut. Im Jahre 1519 wurde eine kleine gotische Kirche aufgebaut. Diese wurde im 1957 erneuert und gesegnet. Dieses Sakralgebäude wurde mit vier Vitragefenstern, einer Arbeit von akad. Kunstmaler Stane Kregar, bereichert und damit ein Begriff in der zeitgenössischen slowenischen Kunstmalerei.

PFARRKIRCHE MARIJINO OZNANJENJE (MARIAS VERKÜNDIGUNG) IN TRŽIČ

Tržič hat eine Menge Wasserkraft, das hat die Entwicklung von Handwerk, Hammerwerke und Handel ermöglicht. Auch die Lage an der Loiblstrasse hat dazu beigebracht. Im Jahre 1492 hat Tržič Marktrechte erlangt, im Jahre 1926 wurde es eine Stadt. Handwerke wurden im 19. Jahrhundert durch Industrie ersetzt.

Am Anfang des 14. Jahrhunderts gehörte die Pfarre Tržič zum Kloster Stična. Im Jahre 1575 war die gotische Kirche erbaut und auf ihrem Fun-

dament 1808 eine neoklassizistische Pfarrkirche Maria Verkündigung mit zwei Kapellen und runder Kuppel über dem Presbyterium errichtet. In Presbyterium sind einige bedeutende Kunstgeschichtliche Malereien von Leopold Layer, und zwar: Fresken in der Kuppel (Moses mit Gesetztafeln) und acht Apostel an den Wänden. Am Altar stehen noch weisse Statuen von vier Apostel. Für den Hauptaltar hat Leopold Layer das Bild Maria Verkündigung und das Bild hl. Dreieinigkeit im 1815 gemacht. Durch die Vitragefenster wird die Kirche mit Tageslicht beleuchtet. Durch dieses Licht kommt die Architektur des Raumes noch mehr zum Ausdruck. Im Seitenaltar ist an einem Gemälde vom Matevž Langus aus dem Jahre 1849 der hl. Florian und das brennende Tržič im Jahre 1811 abgebildet. Darunter steht das Bild Maria immerwährende Hilfe aus dem Jahre 1891. An der innerer Westwand ist ein Chor, wo im Jahre 1934 Meister Franc Jenko neue Orgel aufbaute. Die Kirche wurde in den Jahren 1882, 1911, 1935, 1959, 1967 und 1987 erneuert.

TOCHTERKIRCHE SV. KATARINA (DER HL. KATHARINA) IN LOM

Das Dorf Lom liegt unter Storžič in einer Bergwelt mit ihren Wäldern und grünen Almen in der Stille der Natur. Die Filialkirche steht am westlichen Rande des Dorfes. Die erst gotische Kirche aus dem 14. Jahrhundert war im Jahre 1730 in eine Barockkirche umgebaut. Der Besucher kann im unteren Teil des Glockenturms ein Vitragefenster mit einer Abbildung des hl. Katharina aus dem 15. Jahrhundert sehen, im Seitenaltar aber die Mutter Gottes im gesegneten Zustand. Am Altar ist auch die Statue der hl. Kümmeris, an anderer Seite der Kirche befindet sich eine bewegliche Kanzel. In der Kapelle ist ein goldener Altar mit zwei hl. Antons und 14 Helfern.

TOCHTERKIRCHE SV. ANDREJ (HL. ANDREAS IM MARKT)

Nach dem Jahre 1400 wurde das erste Kirchlein unter dem Schloss Neuhaus gebaut. Die einschiffige Kirche steht am Rande des Marktes seit dem Jahre 1865. Der Glockenturm bekam die heutige Form im Jahre 1929.

TOCHTERKIRCHE SV. JOŽEF (HL. JOSEF)

Auf dem Hügel ober Tržič wurde im 18. Jahrhundert eine einschiffige Kirche gebaut, die man dem hl. Josef, dem Beschützer vor der Pest gewidmet. Der Grundriss der Kirche hat die Form eines Oktogons. Vor dem Brand waren in der Kirche einige Standbilder vom Matevž Langus, an der Decke aber eine Freske des hl. Josef mit der Stadt Tržič, hergestellt vom Leopold Layer. Im Jahre 1959 ist die Kirche verbrant. Bis zum Jahre 1967 wurde sie wieder aufgebaut. Die Renaissanceholzdecke aus dem Jahre 1698 wurde aus der Kirche des hl. Georg im Jahre 1965 hierher übertragen. Die neuen Bilder des hl. Rochus und Marias Eltern sind ein Werk vom akad. Maler Prof. Stane Kregar.

TOCHTERKIRCHE SV. JURIJ (HL. GEORG)

Auf dem Berggipfel (675 m) südwestlich von der Ruine des Schlosses Altgutenberg steht die Kirche des hl. Georg. Sie wurde am Anfang des 15. Jahrhunderts erbaut, also in der Zeit der Spätgotik. Nach dem Erdbeben im Jahre 1511 wurde die Kirche ganz erneuert. Dieser Sakralbau besteht aus einem Schiff mit gotischem Presbyterium. Über dem Schiff waren früher zwei bemalte Holzdecken. Die Erste aus dem 15. Jahrhundert, die Zweite eine Renaissanceholzdecke aus dem Jahre 1698 ist jetzt in der Tochterkirche des hl. Josef.

Pričujoči zapisi o trziški župniji niso kronika v pravem pomenu besede, pač pa skupek pomembnejših informacij o farni cerkvi in njenih podružnicah. Glavna vira za to sta bila Cerkveni glasnik za trziško župnijo in Viktor Kragl, Zgodovinski drobeci župnije Trzič. Vse drugo je sestavljeno v zelo skopih obriših z uporabo dosegljivih pisnih in ustnih virov. Zato se zahvaljujemo vsem, ki so pomagali zbirati podatke, še posebej pa dr. Emilijanu Cevcu za pregled snovi in koristne nasvete.

Skupni viri

Avguštin Cene, Trzič in okolica, Zavod za spomeniško varstvo SRS, Ljubljana, 1970
Bizjak Mirko in Škulj Edo, Orgle na Slovenskem, DZS Ljubljana, 1985
Cevc Anica, Slikar Leopold Layer, Zbornik za umetnostno zgodovino letnik II, DZS Ljubljana, 1952
Cevc Emilijan, Slovenska umetnost, redna knjiga Prešernove družbe, 1966
Höfler Janez, O prvih cerkvah in pražupnijah na Slovenskem, Razprave, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana, 1986
Kos Milko, Zgodovina Slovencev, Slovenska matica, Ljubljana, 1955
Kragl Viktor, Zgodovinski drobeci župnije Trzič, Župni urad Trzič, 1936
Lipoglavšek-Rakovec Slava, Geografski obzornik II, 1954
Rakovec Jože, 650 let Trziča, Glas, 1970
Vrišek Sergej, Baročno kiparstvo v osrednji Sloveniji, Slovenska Matica, Ljubljana, 1976
Zakrajšek Viktor, Zapisi o cerkvah, poročilo škofijskemu ordinariatu, 1955
Cerkveni glasnik za trziško župnijo, župnijski list mesečnik, 1924–1941
Krajevni leksikon Slovenije, I knjiga, DZS Ljubljana, 1968
Kronika župne cerkve 1880–1940
Nadškofijski arhiv v Ljubljani, popisi 1931
Oznanila 1941–1987
Oznanila župnije Marijinega Oznanjenja, 1985–1987
Ustna izročila

Podružnica sv. Ana

I. F. Umetnikova izpoved, Koledar Mohorjeve družbe, Celje, 1975
Mohorič Ivan, Zgodovina industrije, gozdarstva in obrti v Trziču, Mestni muzej Trzič, 1965
Ustni viri Podljubeljčanov

Podružnica sv. Katarine v Lomu

Badjura Rudolf, Ljudska geografija, DZS, Ljubljana, 1953
Cevc Emilijan, Zapisi hranjeni na SAZU, Ljubljana
Gregorič Jože, Moja trziška pota, Mohorjev koledar, Celje, 1955
Gregorič Jože, Sv. Kuma v Sloveniji, Mohorjev koledar, Celje, 1960

Seidl Ferdinand, Kamniške Alpe, Matica Slovenska, 1907
Slapar Janez, Ustna in pisna izročila, 1987

Podružnica sv. Jožefa

Golob Nataša, Poslikani leseni stropi na Slovenskem do sredine 18. stoletja, Ljubljana, 1988
Šumi Nace, Gorenjsko stavbarstvo v baročni dobi, Gorenjska revija za kulturo, 1957
Zakrajšek Viktor, Zapisi o cerkvi, 1959–1961

Podružnica sv. Jurija v Bistrici

Golob Nataša, Poslikani leseni stropi na Slovenskem do sredine 18. stoletja, Ljubljana, 1988
Höfler Janez, Trije popisi cerkva in kapel na Kranjskem, Viri za zgodovino Slovencev, knjiga šesta, SAZU Ljubljana, 1982
Varstvo spomenikov IX 1962/64, Ljubljana, 1965
Življenje in tehnika št. 12, Ljubljana, 1985
Župnijski arhiv Sv. Marije Goretti v Bistrici

Kapela sv. Janeza Krstnika na Kofcah

Jan Ivan, Kokrški odred III Knjižnica NOV in POS, Ljubljana, 1980

KRONIKA ŽUPNIJE TRŽIČ

Besedilo Marija in Mihael Petek
Fotografije Milan Malovrh, Milan Ropret
Izbor pesmi tržiških pesnikov dr. Tone Pretnar
Lektorji Ernest Jeler, dr. Tone Pretnar,
Milena Tekavec
Oblikovanje Ranko Novak, Studio Znak
Tehnično urejanje Peter Žebre
Tisk Tiskarna Novo mesto
Tiskano v 2000 izvodih

Po mnenju Republiškega komiteja
za kulturo z dne 15. marca 1988,
je publikacija KRONIKA ŽUPNIJE TRŽIČ
oproščena temeljnega prometnega davka.
